

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Diplomová práce

**Vyhodnocení úspěšnosti vymáhání pohledávek
na pojistném na sociální zabezpečení v rámci
České správy sociálního zabezpečení**

Radka Brdičková

© 2016 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Radka Brdičková

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Vyhodnocení úspěšnosti vymáhání pohledávek na pojistném na sociální zabezpečení v rámci České správy sociálního zabezpečení

Název anglicky

Evaluation of the Success of the Recovery of Claims of Social Security Contributions within the Czech Social Security Administration

Cíle práce

Cílem diplomové práce je na základě analýzy relevantních způsobů vymáhání pohledávek na pojistném na sociální zabezpečení vyhodnotit úspěšnost vymáhání v návaznosti na platnou právní úpravu.

Metodika

Při řešení problematiky bude provedena kompilace poznatků z relevantních zdrojů, a to zejména klíčových zákonů s podrobnějším zaměřením na rozbor některých ustanovení zákonů souvisejících s oblastí vymáhání pohledávek. Na základě analýzy odborných zdrojů a statistických údajů z předmětné oblasti bude provedena komparace jednotlivých způsobů vymáhání dlužného pojistného ze strany České správy sociálního zabezpečení. Bude provedeno hodnocení uvedených způsobů a jejich vliv na vývoj pohledávek a výběr pojistného ve zkoumaném období.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Pojistné, zaměstnavatel, osoba samostatně výdělečně činná, vymáhání, pohledávka, exekuce, exekuční titul, insolvenční řízení.

Doporučené zdroje informací

DRÁPAL, Ljubomír. Občanský soudní řád: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 2 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9.

KOBÍK, Jaroslav. Daňový řád: s komentářem. Olomouc: Anag, 2010-, sv. Daně. ISBN 978-80-7263-616-7.

MARŠÍKOVÁ, Jolana. Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy. 2. aktualiz. vyd. ve znění zákona č. 294/2013 Sb. Praha: Leges, 2014, 864 s. Glosátor. ISBN 978-808-7576-809.

ONDRUŠ, Radek. Správní řád: nový zákon s důvodovou zprávou a poznámkami. Praha: Linde, 2005, 515 s. ISBN 80-720-1523-0.

TRIPES, Antonín. Exekuce v soudní praxi. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006, xvi, 836 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-717-9489-9.

ZELENKA, Jaroslav a Jolana MARŠÍKOVÁ. Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy souvisící: komentář. 2. podst. přeprac. a dopl. vyd. podle stavu k 1.2.2002. Praha: Linde, 2002, 1169 s. Zákony – komentáře (Linde). ISBN 80-720-1323-8.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta. Pojistné na sociální zabezpečení : zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných : s komentářem a příklady : k 1.1.2014. Olomouc: Anag, 2014. ISBN 978-80-7263-861-1

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Gabriela Kukulová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 15. 10. 2015

Ing. Helena Čermáková, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 06. 03. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Vyhodnocení úspěšnosti vymáhání pohledávek na pojistném na sociální zabezpečení v rámci České správy sociálního zabezpečení" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. března 2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Gabriele Kukulové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za její odborné vedení, cenné rady a připomínky. Dále bych chtěla poděkovat kolegům z pracoviště ČSSZ Hradec Králové a pracovníkům vymáhání pohledávek z OSSZ za jejich odborné konzultace a praktické přínosy a také mojí rodině za podporu a toleranci v průběhu celého studia.

Vyhodnocení úspěšnosti vymáhání pohledávek na pojistném na sociální zabezpečení v rámci České správy sociálního zabezpečení

Souhrn

Diplomová práce analyzuje relevantní způsoby vymáhání pohledávek na pojistném na sociální zabezpečení a vyhodnocuje úspěšnost jednotlivých postupů v rámci ČSSZ. První část práce se věnuje vymezení teoretických východisek jako základních pojmů včetně základního uspořádání sociálního zabezpečení. Dále prezentuje obecný postup vymáhání pohledávek v rozdělení na správní a soudní výkon rozhodnutí a uplatňování pohledávek v jiných řízeních. V analytické části jsou analyzovány a srovnávány jednotlivé způsoby vymáhání, a to jak ve spolupráci se soudními exekutory, tak daňová exekuce, zejména jejich vliv na vývoj pohledávek a výběr pojistného v letech 2013 a 2014 a účinnost jednotlivých způsobů v praxi. Na základě provedených šetření jsou navrženy některé možnosti řešení vedoucí ke zvýšení úspěšnosti postupů jednotlivých způsobů vymáhání pohledávek a rovněž k zefektivnění, zkvalitnění a zrychlení práce pracovníků, kteří se zabývají vymáháním pohledávek.

Klíčová slova: Pojistné na sociální zabezpečení, zaměstnavatel, osoba samostatně výdělečně činná, vymáhání, pohledávka, exekuce, exekuční titul, insolvenční řízení.

Evaluation of the success of the recovery of claims of social security contributions within the Czech social security administration

Summary

The thesis analyzes the relevant methods of enforcement of debts to the social security contributions and evaluates the success rate of individual procedures within the Czech social security administration. The first part of the work is focused on defining the theoretical background, as the basic concepts, including the basic layout of the social security. Furthermore, it presents the general procedure of enforcement of claims in the splitting of the administrative and judicial enforcement of the decision and the application of the claims in the other proceedings. In the analytical part are analyzed and compared different methods of enforcement, both in cooperation with court executors and tax execution, especially their impact on the development of receivables and collection of premiums in 2013 and 2014, and the effectiveness of various methods in practice. Based on the survey proposes some possible solutions leading to increased success practices of individual methods of recovery and also to streamline, improve and speed up the work of employees who deal with debt recovery.

Keywords: Social security insurance, employer, self-employed person, recovery, claim, execution, enforcement order, insolvency proceedings.

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíl práce a metodika	12
2.1	Cíl práce	12
2.2	Metodika	12
3	Teoretická východiska	14
3.1	Základní pojmy z oblasti sociálního pojištění	14
3.2	Organizační uspořádání sociálního zabezpečení	16
3.2.1	ČSSZ – vznik, právní postavení a její činnost	16
3.2.2	Okresní správy sociálního zabezpečení	17
3.3	Vymáhání pohledávek	18
3.4	Nařízení exekuce	20
3.4.1	Exekuce příkázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb	21
3.4.2	Exekuce srážkami ze mzdy a z jiných příjmů	22
3.4.3	Exekuce příkázáním jiné peněžité pohledávky	23
3.4.4	Exekuce postižením jiných majetkových práv	23
3.4.5	Další procesní úkony OSSZ v exekuci	25
3.5	Soudní výkon rozhodnutí	26
3.6	Právní zajištění pohledávek	27
3.7	Uplatnění pohledávek v jiných řízeních	28
3.7.1	Uplatnění pohledávek v likvidaci	29
3.7.2	Uplatnění pohledávek v dědickém řízení	29
3.7.3	Uplatnění pohledávek v dražbách	30
3.8	Vymáhání pohledávek v rámci konkursního a insolvenčního řízení	31
3.8.1	Konkursní řízení	31
3.8.2	Insolvenční řízení	32
3.8.3	Insolvenční řízení v USA	36
4	Analytická část	38
4.1	Vývoj pohledávek v roce 2013	38
4.1.1	Struktura a vývoj pohledávek	38
4.1.2	Vývoj pohledávek v letech 2009 – 2013 a faktory, které jej ovlivňovaly	40

4.2	Vymáhání a zajišťování pohledávek v roce 2013	43
4.2.1	Správní exekuce	43
4.2.2	Soudní výkon rozhodnutí	46
4.2.3	Vymáhání pohledávek s mezinárodním prvkem	47
4.2.4	Insolvenční řízení	48
4.2.5	Promíjení penále	53
4.2.6	Nedobytné pohledávky	54
4.3	Zhodnocení vývoje a vymáhání pohledávek v roce 2013	54
4.4	Vývoj pohledávek v roce 2014	55
4.4.1	Struktura objemu pohledávek	55
4.4.2	Rozdělení dlužníků podle výše pohledávky	58
4.4.3	Faktory ovlivňující vývoj pohledávek	59
4.5	Vymáhání a právní zajišťování pohledávek v roce 2014	60
4.5.1	Správní exekuce	60
4.5.2	Soudní výkon rozhodnutí	69
4.5.3	Vymáhání pohledávek s mezinárodním prvkem	72
4.5.4	Insolvenční řízení	73
4.5.5	Promíjení penále	75
4.5.6	Nedobytné pohledávky	77
5	Zhodnocení výsledků a doporučení	80
5.1	Zhodnocení vývoje a vymáhání pohledávek	80
5.2	Návrhy zlepšení postupu vymáhání pohledávek	83
6	Závěr	89
7	Seznam použitých zdrojů	91

Seznam tabulek

Tabulka 1 Rozdělení nedoplatků na pojistném a příslušenství (pokuty, penále) podle pracovišť ČSSZ.....	39
Tabulka 2 Vývoj správní exekuce – počet vymáhaných titulů.....	45
Tabulka 3 Vývoj správní exekuce – vymáhání pohledávek v mil. Kč.....	46
Tabulka 4 Insolvenční řízení – počet přihlášek.....	51
Tabulka 5 Vývoj insolvenčních řízení – přihlášené pohledávky v mil. Kč.....	52
Tabulka 6 Rozdělení pohledávek na pojistném a příslušenství (pokuty, penále) podle pracovišť ČSSZ.....	56
Tabulka 7 Vývoj správní exekuce – celkový počet vydaných exekučních příkazů.....	62
Tabulka 8 Pohledávky uhrazené v letech 2013 – 2014 v Kč.....	66

Seznam grafů

Graf 1 Vývoj pohledávek za ČSSZ celkem.....	40
Graf 2 Vývoj insolvenčních řízení – počet přihlášek.....	52
Graf 3 Struktura pohledávek ČSSZ podle typu plátce v mil. Kč – rok 2014.....	56
Graf 4 Vývoj počtu vydaných výzev.....	61
Graf 5 Vývoj počtu správních zástav v letech 2013 a 2014.....	65
Graf 6 Celkový počet podaných žádostí o prominutí penále.....	77
Graf 7 Vývoj nedobytných pohledávek v Kč v letech 2013 a 2014.....	79

1 Úvod

Sociální zabezpečení je systém, prostřednictvím kterého lze získat sociální stabilitu, přiměřenou minimální životní úroveň a sociální suverenitu. Pomáhá lidem, kteří čelí různým hrozbám nebo jsou v mimořádné či tíživé životní situaci. Tento systém vznikl a vyvíjel se v souvislosti s měnícími se životními podmínkami. Sociální rizika, která souvisí s těmito změnami, negativně ovlivňují život každého člověka. Společnost se snaží tyto negativní vlivy a jejich následky odstraňovat právě pomocí sociálního zabezpečení předcházením sociálnímu vyloučení a různým sociálním událostem. V různých zemích se tento systém liší zejména charakterem, formou, cíli, náplní či vymezením okruhu událostí. V České republice se zabývá převážně důchodovým pojištěním, ale i dalšími důležitými tématy, jako je péče o zdraví, péče o matky v těhotenství a v mateřství, péče o dítě, zabezpečení v nemoci, v nezaměstnanosti, při invaliditě aj. Sociální zabezpečení provází člověka doslova od kolébky do sklonku života a v situacích, které se dotýkají bezprostředně jeho fyzického bytí. Institucí, která u nás provádí a zabezpečuje systém sociálního zabezpečení je Česká správa sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“), která je největší a v rámci státní veřejné správy České republiky zcela výjimečnou finančně správní institucí, která spravuje agendu zhruba 8,5 milionu klientů, z toho více než 2,9 milionu důchodců. Vyplácí přes 3,5 milionu důchodů a měsíčně kolem 200 tisíc dávek nemocenského pojištění. Peníze, které pravidelně vybírá na pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti tvoří významnou část příjmů státního rozpočtu. Kromě všech činností, které jsou veřejnosti velmi dobře známy, je také jednou z hlavních činností České správy a jí podřízených okresních správ sociálního zabezpečení (dále jen „OSSZ“) vymáhání a právní zajištění pohledávek vzniklých právě v oblasti výběru pojistného.

Uvedené téma je v poslední době velmi častým a především v médiích prezentovaným tématem samo o sobě i přesto, že jsou reportáže věnovány nejčastěji soudním exekutorům. Dluhy vznikají a zanikají. V současné době není mnohdy možné bez absolvování úvěrové garance dosáhnout rozumných osobních cílů. Avšak nůžky se rozevírají a v tzv. dluhových pastích končí stále větší množství obyvatel České republiky. Exekuční činnost zůstává širší veřejnosti poněkud utajena. Problém pak nastává v momentu, kdy se plátcí pojistného s exekuční činností setkají v reálném životě a exekuce přímo postihne jejich majetky

nebo majetky jejich blízkých. O tom svědčí i stále narůstající počet zahájených insolvenčních řízení, kdy se lidé snaží řešit již nezvladatelnou životní situaci osobním bankrotem. Nálada ve společnosti není pozitivní a obrací se i proti věřitelům. Téma vymáhání pohledávek je tak „každodenním chlebem“ mnoha z nás. Někomu dává práci, jiného stahuje k sociálním problémům.

Současné způsoby vymáhání pohledávek využívané správami sociálního zabezpečení lze rozdělit do dvou hlavních oblastí, které se i vzájemně mnohdy prolínají. Jedná se o daňovou exekuci a vymáhání pohledávek prostřednictvím soudních exekutorů. Oba dva způsoby budou mimo jiné stručně popsány z hlediska rozdílů a vyhodnoceny z hlediska jejich úspěšnosti a vlivu na výběr pojistného. Jelikož ČSSZ preferuje vymáhání pohledávek daňovou exekucí, bude tedy analyzována podrobněji než spolupráce při vymáhání s exekutory, kterých se bude práce dotýkat jen okrajově.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je na základě analýzy relevantních způsobů vymáhání pohledávek na pojistném na sociální zabezpečení vyhodnotit úspěšnost jednotlivých postupů v oblasti vymáhání v návaznosti na platnou právní úpravu. Na základě provedených šetření budou navrženy některé možnosti řešení vedoucí ke zvýšení úspěšnosti postupů jednotlivých způsobů vymáhání pohledávek a rovněž k zefektivnění, zkvalitnění a zrychlení práce pracovníků, kteří se zabývají vymáháním pohledávek.

2.2 Metodika

Teoretická východiska budou zaměřena na rozbor některých postupů v oblasti vymáhání pohledávek ČSSZ prováděných dle platných ustanovení zákonů, kterými se celý proces řídí, a v jehož souladu je v praxi OSSZ postupováno. Budou zde vysvětleny základní pojmy, které s uvedenou problematikou souvisí včetně základního uspořádání sociálního zabezpečení. Bude rovněž nastíněn obecný postup vymáhání pohledávek v rámci ČSSZ v rozdělení na správní a soudní výkon rozhodnutí. Bude uvedeno, jaké možnosti a způsoby vymáhání pohledávek jsou v plné kompetenci jednotlivých OSSZ včetně možností právního zajišťování pohledávek a jejich uplatňování i v jiných řízeních. Které z těchto způsobů OSSZ v současné době využívají více či méně. Bude také věnována pozornost oblasti uplatňování pohledávek v jiných řízeních, respektive jejich přihlašování v rámci dřívějšího konkursního a současného insolvenčního řízení včetně jeho porovnání a uvedení pouze některých zajímavých rozdílů s právní úpravou v USA, kterou je v mnohém úprava českého insolvenčního zákona inspirována.

V analytické části budou analyzovány a srovnávány jednotlivé způsoby vymáhání, a to jak ve spolupráci se soudními exekutory, tak správní, resp. daňová exekuce a zejména jejich vliv na vývoj pohledávek a výběr pojistného v jednotlivých letech a účinnost jednotlivých způsobů v praxi. Jelikož ČSSZ preferuje vymáhání pohledávek daňovou exekucí, bude tedy analyzována podrobněji než spolupráce při vymáhání s exekutorem, kterých se bude práce dotýkat jen okrajově. Hlavní pozornost bude zaměřena na vymáhání a vývoj pohledávek v letech 2013 a 2014, kdy došlo k jedné z hlavních změn v možnostech

a způsobech vymáhání OSSZ v rámci soudního výkonu rozhodnutí. A zejména dopad této změny na úspěšnost výběru pojistného v porovnání s předchozími roky. Budou využita statistická data z průběhu vedení řízení vymáhání pohledávek. Výsledky analýz, deskripcí a komparací jednotlivých způsobů vymáhání a návrhy řešení bude v praxi možné využít vedle meritorních předpisů jako pomůcku pro pracovníky OSSZ k jejich práci, kde budou uvedeny neúčinnější postupy vymáhání v návaznosti na jednotlivé typy plátců. Schopnost využívat správně a účelně všechny způsoby vymáhání pohledávek v praxi vyžaduje u zaměstnanců OSSZ nejen zvýšit, ale i udržet výběr pojistného a zároveň změnit některé zavedené a neúčinné postupy. Tato komparace a z ní vycházející navržená řešení mají přispět k zefektivnění, zkvalitnění a zrychlení práce pracovníků, kteří se zabývají vymáháním pohledávek.

V analytické části budou rovněž dotčeny oblasti, které jsou nedílnou součástí vymáhání pohledávek a rovněž zásadně ovlivňují výběr pojistného. Jedná se o vymáhání pohledávek s mezinárodním prvkem, promíjení penále a nedobytné pohledávky. Z důvodu druhé větší změny v roce 2014, kterou je zahrnování dluhů z podnikání do povolených oddlužení v rámci insolvenčních řízení, které zapříčinilo enormní nárůst těchto řízení, jehož vliv na výběr pojistného zde bude rovněž analyzován.

Při řešení problematiky bude provedena kompilace poznatků z relevantních zdrojů, a to zejména klíčových zákonů. Bude využita analýza a deskripce odborných dokumentů, odborné literatury a odborných článků, internetových odkazů, informačních brožur a publikací ČSSZ, statistických údajů a z velké části rovněž vlastních zkušeností získaných v zaměstnání ve spolupráci s přímým dotazováním zaměstnanců ČSSZ a OSSZ.

3 Teoretická východiska

Teoretická část diplomové práce bude zaměřena na rozbor některých ustanovení zákonů souvisejících s oblastí vymáhání pohledávek. Jsou zde vysvětleny základní pojmy, které s uvedenou problematikou souvisí. Dále je zde uveden institucionální rámec a jeho organizační uspořádání. Z teoretického hlediska bude pohlíženo na proces vymáhání pohledávek a jeho možné způsoby, postupy a možnosti dalšího uplatňování pohledávek v různých řízeních.

3.1 Základní pojmy z oblasti sociálního pojištění

Tato kapitola bude zaměřena na několik základních pojmů z oblasti sociálního pojištění, které umožňují představit systém odvodu sociálního pojištění, co pojistné zahrnuje, kdo a za jaké období má povinnost ho odvádět a další pojmy, které s tématem souvisí a budou se objevovat v celé práci.

Pojistné na sociální zabezpečení zahrnuje pojistné na důchodové pojištění, pojistné na nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti (dále jen „pojistné“). Pojistné je příjmem státního rozpočtu, jakož i penále, přírážka k pojistnému a pokuty.

Za **poplatníky pojistného** jsou považováni jednak zaměstnavatelé, což jsou právnické nebo fyzické osoby, které zaměstnávají alespoň jednoho zaměstnance, organizační složky státu, v nichž jsou zařazeni zaměstnanci v pracovním poměru nebo činní na základě dohody o pracovní činnosti nebo dohody o provedení práce a služební úřady, v nichž jsou státní zaměstnanci zařazeni k výkonu státní služby. Dále pojistné platí zaměstnanci, kteří jsou v pracovním poměru nebo na základě dohody o pracovní činnosti nebo dohody o provedení práce, v neposlední řadě osoby samostatně výdělečně činné a další osoby. (14)

Zaměstnavatelé jsou poplatníky pojistného, pokud zaměstnávají zaměstnance. Jsou povinni odvádět i pojistné, které je povinen platit zaměstnanec. Pojistné odvedené za zaměstnance srazí zaměstnavatel z jeho příjmů, které mu zúčtoval.

Zaměstnanci jsou poplatníky pojistného, pokud jsou účastni důchodového a nemocenského pojištění podle předpisů o důchodovém či nemocenském pojištění.

Osoby samostatně výdělečně činné (dále jen „OSVČ“) jsou povinny platit pojistné na důchodové pojištění, pokud jsou účastny důchodového pojištění podle předpisů

o důchodovém pojištění a zálohy na pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti (dále jen „zálohy na pojistné“) a pojistné na nemocenské pojištění, pokud jsou účastny nemocenského pojištění podle předpisů o nemocenském pojištění. (19)

Výše pojistného se stanoví procentní sazbou z vyměřovacího základu zjištěného za **rozhodné období**, což je kalendářní měsíc, za který se pojistné platí. U OSVČ je rozhodným obdobím kalendářní rok, za který se toto pojistné a příspěvek platí.

Zaměstnavatel **odvádí pojistné** za jednotlivé kalendářní měsíce, které je splatné od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce, a to na účet místně příslušné OSSZ. OSVČ je rovněž povinna odvádět buď pojistné, nebo zálohy na pojistné a doplatek na pojistném na důchodové pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti (dále jen „doplatek na pojistném“) na účet příslušné OSSZ. Zálohy na pojistné se platí na jednotlivé celé kalendářní měsíce a jsou splatné od 1. do 20. dne následujícího měsíce. Výše zálohy na pojistné se stanoví procentní sazbou nebo z měsíčního vyměřovacího základu. Doplatek na pojistném se stanoví ve výši rozdílu mezi výší pojistného a výší záloh na pojistné zaplacených za rozhodné období a je splatný do osmi dnů po dni, ve kterém byl, popřípadě měl být podán přehled o příjmech a výdajích za kalendářní rok, za který se pojistné platí.

Osoba, která alespoň po část kalendářního roku vykonávala samostatnou výdělečnou činnost (dále jen „SVČ“), je povinna podat OSSZ nejpozději do jednoho měsíce ode dne, ve kterém měla podle zákona o daních z příjmů podat na finanční úřad daňové přiznání za tento kalendářní rok, na předepsaném tiskopise **přehled o příjmech a výdajích OSVČ** za tento rok. (14) V tomto přehledu se kromě údajů o daňovém základu, popřípadě není-li OSVČ povinna podávat daňové přiznání, údajů o příjmech ze SVČ a výdajích vynaložených na jejich dosažení uvádějí veškeré podstatné údaje týkající se výkonu SVČ, ze kterých se vypočítá doplatek či přeplatek pojistného za předcházející období a následně výše záloh pojistného na období následující. (20)

Přeplatek na pojistném se vrací plátcí pojistného, pokud nemá jiný splatný závazek vůči OSSZ nebo ČSSZ. Pokud takový závazek má, použije se přeplatek k jeho úhradě. Na žádost samotné osoby může být také přeplatek na pojistném použit na úhradu záloh na pojistné do budoucna, maximálně však do konce kalendářního roku.

Pokud pojistné nebylo zaplaceno ve stanovené lhůtě anebo bylo zaplaceno v nižší částce, než ve které mělo být zaplaceno, je plátcé pojistného povinen platit **penále**, které činí

0,05 % dlužné částky za každý kalendářní den, ve kterém některá z těchto skutečností trvala. Jestliže příslušná OSSZ povolila placení dlužného pojistného ve splátkách, je penále v nižší výši, a to 0,025 % dlužné částky ode dne splatnosti první splátky dluhu. Plátce pojistného si v případě dlužného penále může také požádat o jeho prominutí. (1)

Za nesplnění nebo porušení povinností může OSSZ uložit zaměstnavateli nebo OSVČ **pokutu**. Pokud jde o způsob placení a vymáhání pokuty, postupuje se stejně jako u pojistného.

3.2 Organizační uspořádání sociálního zabezpečení

Tato část se bude týkat působnosti ČSSZ a OSSZ, jejichž činností a postupy zejména v oblasti vymáhání pojistného se práce bude zabývat.

Sociální zabezpečení provádí orgány sociálního zabezpečení. Na úseku sociálního zabezpečení vykonávají působnost též obecní úřady a živnostenské úřady. Mezi orgány sociálního zabezpečení patří Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“), ČSSZ, OSSZ, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo obrany.

3.2.1 ČSSZ – vznik, právní postavení a její činnost

ČSSZ je správním úřadem s celostátní působností vysoké důležitosti a významu. Snad žádná státní instituce nemá tolik klientů jako ČSSZ, a to jak konkrétních, tak potenciálních. ČSSZ vznikla dne 1. 9. 1990 na základě zákona č. 210/1990 Sb., o změnách v působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení a o změně zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu. (17) „*Je definována jako:*

- a) orgán sociálního zabezpečení, který provádí důchodové pojištění,*
- b) orgán nemocenského pojištění,*
- c) organizační složka státu, na niž se vztahují povinnosti a oprávnění, které zvláštní právní předpisy obecně ukládají, resp. zakládají pro správní úřady nebo orgány státní správy.“ (15)*

Jako organizační složka státu má právo v rámci svojí působnosti jednat jménem státu a je účetní jednotkou se sídlem v Praze. ČSSZ k plnění svých úkolů shromažďuje

v nezbytném rozsahu údaje, které tvoří datovou základnu příslušných informačních systémů sociálního zabezpečení. Mezi její další činnosti patří poskytování odborné pomoci oprávněným orgánům, zaměstnavatelům a klientům, vyřizuje jejich stížnosti a podněty, provádí informační a publikační činnost. Sestavuje návrhy rozpočtu pro zajištění svého provozu a provozu OSSZ, odpovídá za hospodárné, efektivní a účelné vynakládání prostředků státního rozpočtu, s nimiž hospodaří a odpovídá za svěřený majetek. Zpracovává a realizuje koncepci rozvoje své materiálně technické základny a zodpovídá za ni. V neposlední řadě metodicky řídí a kontroluje činnost OSSZ ve stanovených oblastech sociálního zabezpečení, výběru pojistného, lékařské posudkové služby, ekonomicko-správní (hospodaření s majetkem státu, včetně prostředků státního rozpočtu, účetnictví) a personální správy. (17)

3.2.2 Okresní správy sociálního zabezpečení

Pro účely hospodaření s majetkem státu, včetně prostředků státního rozpočtu, účetnictví a pracovněprávních vztahů mají postavení vnitřních organizačních jednotek ČSSZ. Pro potřeby vnitřního organizačního uspořádání se považují za její územní organizační jednotky s výjimkou případů, kdy na základě právních předpisů vystupují svým vlastním jménem. Zřizují se pro obvody, které jsou shodné s územními obvody okresů. Do soustavy OSSZ patří i Pražská správa sociálního zabezpečení (dále jen „PSSZ“), která vykonává na území hlavního města Prahy působnost OSSZ a také Městská správa sociálního zabezpečení Brno (dále jen „MSSZ“), která vykonává působnost OSSZ na území města Brna. Stejně jako ČSSZ shromažďují v nezbytném rozsahu údaje, poskytují oprávněným orgánům, zaměstnavatelům a klientům odbornou pomoc, vyřizují jejich stížnosti a podněty a provádějí informační činnost. Odpovídají za účelné vynakládání prostředků na sociální zabezpečení, s nimiž hospodaří, a odpovídají za svěřený majetek. Určené okresní správy rovněž připravují podklady pro návrh rozpočtu pro zajištění svého provozu. (25)

Vztahy OSSZ k ostatním subjektům

OSSZ jsou řízeny a kontrolovány ČSSZ. Při své rozhodovací činnosti jsou vázány právními názory MPSV zprostředkovanými ČSSZ, jejími vnitřními předpisy a stanovisky. Dále při své činnosti spolupracují s příslušnými orgány veřejné správy a organizacemi podílejícími se na tvorbě a realizaci sociálního zabezpečení v daném území, zejména

s úřady práce, se sociálními a zdravotními orgány úřadů měst, v nichž okresní správy sídlí, se Všeobecnou zdravotní pojišťovnou a dalšími zdravotními pojišťovnami, zdravotnickými zařízeními, finančními úřady, živnostenskými úřady, katastrálními úřady, Notářskou komorou České republiky a orgány archivní správy. Při výplatě dávek spolupracují zejména s peněžními ústavami a držiteli poštovní licence. (25)

3.3 Vymáhání pohledávek

Cílem této kapitoly je představit obecně postup ČSSZ, resp. OSSZ při vymáhání, právním zajištění a uplatňování pohledávek z titulu pojistného, základní právní úpravu a základní používané pojmy.

Právní úprava celého systému rozhodování a řízení o pohledávkách v oblasti sociálního zabezpečení se opírá o několik zákonů, jako jsou např. zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, zákon č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

OSSZ mohou vymáhat pohledávky správní exekucí nebo zabezpečit vymáhání pohledávky prostřednictvím soudního exekutora, popřípadě je uplatnit v insolvenčním řízení nebo přihlásit do veřejné dražby. Kromě těchto uvedených možností, uplatňují OSSZ své pohledávky i v jiných řízeních, jako jsou např. likvidace, dědická nebo insolvenční řízení.

Exekuční titul

V řízeních, zejména ve věcech nemocenského pojištění a pojistného, je OSSZ oprávněna vydávat rozhodnutí a může tato rozhodnutí i sama vykonat v exekučním řízení. Z hlediska věcného rozsahu je OSSZ oprávněna využít všech způsobů výkonu rozhodnutí a exekuce.

Rovněž může svůj nárok zabezpečit i vymáháním pohledávky prostřednictvím soudního exekutora. Výkon rozhodnutí, exekuce, je posledním samostatným úsekem správního řízení. Tvoří jeho součást, ale nenásleduje automaticky po vzniku podkladu pro vymáhání. Zahajuje se z podnětu správního orgánu. Obecným předpokladem pro výkon rozhodnutí je skutečnost, že účastník, jemuž byla vykonatelným rozhodnutím uložena povinnost v oblasti sociálního zabezpečení, tuto povinnost ve stanovené lhůtě dobrovolně nesplnil. Podkladem pro výkon rozhodnutí je zejména vykonatelný platební výměr, vykonatelný výkaz nedoplatků nebo jiné pravomocné rozhodnutí ve věcech nemocenského a důchodového pojištění (např. rozhodnutí o přeplatku na dávce, rozhodnutí o povinnosti zaplatit regresní náhradu a rozhodnutí o udělení pokuty).

Vykonatelné je takové rozhodnutí, které nabylo právní moci, tj. které bylo oznámeno a nelze jej napadnout odvoláním, nebo odvolání proti němu nemá odkladný účinek a lhůta ke splnění jím uložené povinnosti marně uplynula. (4) *„Platební výměr je vykonatelný bez ohledu na právní moc, jestliže od jeho doručení uplynulo 15 dnů. Výkaz nedoplatků je vykonatelný dnem vyhotovení.“* (15)

Zásady procesu vymáhání

OSSZ má možnost volby způsobu vymáhání s tím, že je povinna šetřit práva zúčastněných osob za využití zásad přiměřenosti a hospodárnosti s přihlédnutím k vlastnímu personálnímu zabezpečení a zvolit co nejefektivnější způsob vymožení dluhu. Proto je nutné zvolit individuální přístup s ohledem na výši dluhu, osobu dlužníka a další okolnosti konkrétního případu. Dále volí způsob vymáhání tak, aby výše nákladů spojených s vymáháním, které bude dlužník povinen uhradit, nebyla ve zjevném nepoměru k výši vymáhané pohledávky. Z uvedeného je zřejmé, že zejména z hlediska dodržování uvedených zásad při vymáhání pohledávek zůstává zachována nadále možnost OSSZ zvolit pouze vybrané způsoby exekuce. V případě exekucí, ke kterým není OSSZ personálně ani materiálně vybavena, s ohledem na majetkové poměry dlužníka, není-li možné k vymáhání pohledávky využít veškeré způsoby správní exekuce, popřípadě pokud tento postup nebyl úspěšný, může podat návrh na provedení exekuce soudnímu exekutorovi. Jedná se především o případy, kdy s ohledem na majetkové poměry dlužníka, může soudní exekutor realizovat exekuci prodejem movitých a nemovitých věcí.

Zahájení procesu vymáhání pohledávek

Jako první krok při řešení jakékoli pohledávky se využívá zpravidla institutu výzvy k zaplacení nedoplatku v náhradní lhůtě, který však neslouží přímo jako prostředek zahájení exekuce. Jedná se o prostředek směřující k uspokojení pohledávky před vlastním zahájením exekuce. Vydáním výzvy nedochází ještě k zásadnímu zásahu do práv dlužníka, proto nemůže dlužník uplatnit opravné prostředky. Výzva tedy předchází zahájení, resp. nařízení exekuce a poskytuje tak dlužníkovi poslední možnost „dobrovolně“ uhradit dlužnou pohledávku, případně požádat o povolení uhradit dluh ve splátkách, či podat žádost o prominutí penále. Součástí této výzvy je pak zpravidla stanovená osmidenní lhůta, ve které je nutné pohledávku uhradit.

3.4 Nařízení exekuce

Exekuce se nařizuje zpravidla vydáním exekučního příkazu, čímž je zahájeno vlastní exekuční řízení. Exekuční příkaz musí obsahovat údaje a informace, kterými je zejména způsob provedení exekuce, výše nedoplatku, pro který je exekuce nařizována, odkaz na exekuční titul a musí být stanovena výše exekučních nákladů. Dále musí obsahovat skutečnosti, které odůvodňují vydání samotného příkazu, který se doručuje dlužníkovi a dalším příjemcům. Proti exekučnímu příkazu nelze uplatnit opravné prostředky a je pravomocný právě doručením posledního příjemci tohoto rozhodnutí.

Exekuci jsou OSSZ oprávněny provést zejména příkázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb, srážkami ze mzdy, příkázáním jiné peněžité pohledávky a postižením jiných majetkových práv.

Proti úkonu OSSZ při provádění exekuce může zúčastněná osoba uplatnit námitku v případě, že nejde o rozhodnutí, u kterého se připouští odvolání. Námitka se podává u OSSZ, která úkon provedla a která o ní i rozhoduje a musí mít obdobné náležitosti jako odvolání. OSSZ buď námitce v plném rozsahu vyhoví, napadený úkon zruší a v takovém případě rozhodnutí neodůvodňuje. Nebo vyhoví pouze částečně, napadený úkon změní a své rozhodnutí řádně odůvodní. A poslední možností je, že OSSZ důvodům v námitce uvedeným nevyhoví, námitku zamítne svým rozhodnutím, které odůvodní. Proti rozhodnutí o námitce již nelze dále uplatnit opravné prostředky. (2)

3.4.1 Exekuce příkázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb

Pokud OSSZ zjistí, že dlužníkovi je u některého poskytovatele platebních služeb v České republice veden účet, vydá exekuční příkaz na příkázání pohledávky z účtu, který musí kromě obecných náležitostí, data narození dlužníka, obsahovat základní zúčtovací údaje, tj. bankovní spojení plátce a bankovní spojení příjemce, čímž se rozumí číslo účtu a identifikační kód bankovního ústavu, u něhož je účet veden.

V této formě exekuce jsou stanoveny základní povinnosti peněžního ústavu, které mu vznikají v souvislosti s jejím nařízením. Provádí se odepsáním peněžních prostředků dlužníka z jeho účtu vedeného v jakékoli měně, do výše celkové částky uvedené v exekučním příkazu. Následně jsou prostředky vyplaceny příslušné OSSZ, a to včetně exekučních nákladů. Tímto způsobem lze vymáhat finanční prostředky pouze z účtu dlužníka, včetně účtu, k němuž byla vystavena vkladní knížka. Potřebné bankovní spojení OSSZ získá od dlužníka nebo prostřednictvím poskytovatele platebních služeb. Dlužník ztrácí okamžikem, kdy je peněžnímu ústavu doručen exekuční příkaz, právo vybrat peněžní prostředky z účtu, použít je k platbám nebo s nimi jinak nakládat, a to do výše vykonatelného nedoplatku a vyčíslených exekučních nákladů. Výjimkou jsou prostředky, které jsou výslovným prohlášením dlužníka, předloženým peněžnímu ústavu, určeny na výplatu mezd, náhrad mezd a dalších plnění, které nahrazují odměny za práci jeho zaměstnanců. A dále prostředky do výše dvojnásobku životního minima jednotlivce. Pokud má dlužník u jednoho ústavu více účtů, platí toto pravidlo pouze u jednoho z těchto účtů. Pokud na účtu dlužníka není dostatek finančních prostředků k provedení exekuce, platí, že nařízení exekuce se vztahuje i na částky, které dojdou na tento účet i po tom, kdy byl peněžnímu ústavu příkaz doručen, a to do 6 měsíců ode dne vyrozumění o právní moci exekučního příkazu. Může nastat i situace, kdy je exekuce nařizována na více účtů najednou, pak OSSZ v exekučním příkazu stanoví pořadí účtů, v jakém je poskytovatel platebních služeb povinen z nich peněžní prostředky odepsat. (7)

3.4.2 Exekuce srážkami ze mzdy a z jiných příjmů

V případě exekuce srážkami ze mzdy a z jiných příjmů vydá OSSZ exekuční příkaz, pokud dlužník pobírá mzdu nebo jiný příjem. Při použití tohoto způsobu exekuce se postihuje zejména mzda, plat, pracovní odměny členů družstev a příjmy, které dlužníku nahrazují odměnu za práci, což je např. důchod, nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, stipendia, náhrady za ztráty výdělku, náhrady poskytované za výkon společenských funkcí, podpory v nezaměstnanosti či rekvalifikaci. Tento příkaz doručí OSSZ plátcí mzdy, který je povinen dnem doručení tohoto příkazu srážet příslušné částky ze mzdy dlužníka, avšak zadržené částky může vyplatit až v okamžiku, kdy od OSSZ obdrží vyrozumění o tom, že příslušný exekuční příkaz nabyl právní moci. Tento postup se vztahuje i na exekuci srážkami z odměny plynoucí z dohody o pracovní činnosti, nikoli však z odměny plynoucí z dohody o provedení práce. Na návrh dlužníka může OSSZ rozhodnutím ze závažných důvodů snížit výši částky, která má být v příslušném výplatním období ze mzdy sražena ve prospěch exekuce. Pominou-li důvody, pro které bylo návrhu vyhověno, OSSZ rozhodnutí o snížení srážky zruší. Obecně také platí, že exekuce se vztahuje i na mzdu u takového plátce mzdy, který se teprve následně stane plátcem mzdy po nařízení exekuce. Pořadí, které vymáhaný nedoplatek získal u původního plátce mzdy, zůstává zachováno. Tomuto dalšímu plátcí mzdy OSSZ doručí vedle původního exekučního příkazu také rozhodnutí o pokračování ve srážkách ze mzdy, ve kterém bude uložena povinnost pokračovat v exekuci ve srážkách ze mzdy a dále v něm bude uvedena výše nedoplatku, pro jehož úhradu mají být srážky nadále prováděny. Pokud nastane situace a OSSZ nařídí provádění srážek několika plátcům mzdy, určí jim, jakou část základní částky nemají srážet. Pokud příjem dlužníka u některého plátce nedosahuje ani výše určené části základní částky, je plátcem mzdy povinen tuto skutečnost oznámit OSSZ, která pak znovu rozhodne, jakou část základní částky je povinen každý plátcem srážet. Povinnost provádět srážky ze mzdy vzniká plátcí mzdy přímo ze zákona. Má také povinnost OSSZ oznámit, že dlužník u něho nastoupil nově do práce, přestal u něho pracovat, nastoupil práci u jiného plátce mzdy. Rovněž dlužník je povinen OSSZ oznámit vznik nároku na mzdu u jiného plátce mzdy a zánik nároku na mzdu u dosavadního plátce.

(6)

3.4.3 Exekuce příkázáním jiné peněžitě pohledávky

Touto formou exekuce se postihuje jiná peněžitá pohledávka dlužníka než nárok na mzdu nebo na pohledávku z účtu u poskytovatele platebních služeb, přičemž úkony potřebné k vyplacení této pohledávky, které přísluší dlužníkovi, je oprávněna provést OSSZ. Lze ji nařídit i v případě, že se pohledávka dlužníka stane splatnou teprve v budoucnosti nebo budou v budoucnu postupně vznikat dílčí pohledávky z téhož právního titulu. Pokud OSSZ neuplatní včas u soudu nebo jiného orgánu pohledávku povinného vůči dlužníkovi nebo neoznámí povinnému, že ji uplatňuje, poté odpovídá povinnému za škodu, která by mu tím případně vznikla. Za jinou peněžitou pohledávku lze pokládat např. pohledávku ze smlouvy o půjčce nebo pohledávku vůči osobě, která dlužníku nezaplatila odměnu za provedení práce nebo služby. Dále zjištěnou pohledávku určenou k poměrnému nebo úplnému uspokojení v rámci rozvrhu zpeněžení majetkové podstaty nebo pohledávku vůči finančnímu úřadu z titulu vratitelného přeplatku. Ale také pohledávku vůči zdravotní pojišťovně z titulu přeplatku pojistného, pohledávku vůči penzijní společnosti a výsluhový příspěvek, atd. (6)

3.4.4 Exekuce postižením jiných majetkových práv

Předmětem takové exekuce je jiné právo dlužníka, které má majetkovou hodnotu a které není spojeno s osobou dlužníka a je převoditelné na jiného. Zejména se jedná o obchodní podíl nebo členská práva a povinnosti v družstvu. Úkony potřebné k uplatnění jiného majetkového práva, které přísluší dlužníkovi, může místo něj provést OSSZ, která ukládá exekučním příkazem povinnosti poddlužníkovi, který je oprávněn nakládat s majetkovým právem dlužníka. Mezi tyto povinnosti patří zákaz adresovaný poddlužníku, aby pohledávku postiženou exekucí vyplatil dlužníkovi, provedl na ni započtení nebo s ní jakkoliv jinak nakládal, a dále zákaz adresovaný dlužníkovi vyzvednout si svou pohledávku u poddlužníka. OSSZ vyrozumí poddlužníka o právní moci příkazu a je-li pohledávka splatná, je poddlužník povinen plnit oprávněnému místo dlužníka. Tím se své povinnosti vůči dlužníkovi zproští. Pokud poddlužník nesplní povinnost stanovenou příkazem, má OSSZ nárok na její splnění z prostředků tohoto poddlužníka, který může uplatnit podáním poddlužnické žaloby u soudu. (3)

Pokud jde o exekuci majetku patřícího do společného jmění manželů (dále jen „SJM“) nebo majetku manžela dlužníka, má manžel dlužníka ohledně tohoto majetku stejné postavení jako dlužník. V případě pochybností se má za to, že majetek patří do SJM nebo do majetku manžela dlužníka. Takový majetek lze postihnout výkonem rozhodnutí srážkami ze mzdy nebo jiného příjmu manžela povinného, příkázáním pohledávky manžela povinného z účtu u peněžního ústavu, příkázáním jiné peněžité pohledávky manžela povinného nebo postižením jiných majetkových práv manžela povinného, a to v případě, že jde jen o dluhy vzniklé do 31. 12. 2013. Veřejnoprávní dluhy, které vzniknou po 1. 1. 2014 za účinnosti nového občanského zákoníku, již nejsou součástí SJM.(11) Před případným postihem je nezbytně nutné, aby si OSSZ ověřila v insolvenčním rejstříku, zda nebylo nebo není vedeno na manžela dlužníka insolvenční řízení, neboť v době, po kterou trvají účinky rozhodnutí o úpadku, nelze nařídit nebo zahájit výkon rozhodnutí nebo exekuci, která by postihovala majetek ve vlastnictví dlužníka nebo jiný majetek, který náleží do majetkové podstaty. (5)

Exekuční náklady

Pokud nebyla exekuce provedena neoprávněně, je každý dlužník povinen platit exekuční náklady, které zahrnují zejména náklady za nařízení exekuce. Jsou-li předepsané v exekučním příkazu pro přednostní pohledávku, mají rovněž charakter přednostní pohledávky, protože následují osud vymáhané jistiny. Jejich výši OSSZ stanoví v exekučním příkaze jako jeho samostatnou část. Náklady za nařízení exekuce činí 2% z vymáhané částky, pro kterou je exekuce nařízena, nejméně však 500 Kč a nejvýše 500 000 Kč. Tyto náklady lze požadovat u téhož nedoplatku pouze jednou a hradí se až po úhradě dlužné částky. (6)

Prohlášení o majetku

Tento institut umožňuje OSSZ zjistit majetek dlužníka, na který lze nařídit exekuci v případě, že vymáhaný nedoplatek nebyl nebo nemohl být uhrazen exekucí příkázáním pohledávky z účtu. OSSZ uloží výzvou dlužníkovi povinnost k podání prohlášení o majetku ve stanovené lhůtě. Dlužník je v něm povinen uvést úplné údaje o svém majetku, včetně majetku patřícího do SJM. Pokud již toto učinil v uplynulých 6 měsících, a to i před soudem, bude OSSZ vyzván pouze k doplnění předloženého prohlášení. Dlužník není povinen prohlášení o majetku učinit, pokud je vůči němu zahájeno insolvenční řízení,

je u něho zavedena nucená správa nebo vymáhaný dluh zanikl. Poté, co dlužníkovi byla doručena výzva, nesmí dále s majetkem disponovat. Výjimkou je jednání spočívající v běžné obchodní činnosti, uspokojování základních životních potřeb a správy majetku, včetně jeho běžné údržby.(2)

3.4.5 Další procesní úkony OSSZ v exekuci

Po nařízení exekuce může OSSZ na návrh dlužníka nebo z moci úřední rozhodnout o **odkladu exekuce**. Po tuto dobu OSSZ v nařízené exekuci dále nepokračuje. Exekuci může příslušná OSSZ odložit i bez žádosti, zejména podá-li dlužník žádost o prominutí penále nebo v případě, šetří-li se skutečnosti rozhodné pro zastavení exekuce. Dobu odkladu stanoví OSSZ jako dobu určenou buď lhůtou, např. 2 měsíce nebo konečným datem lhůty. Může být také určena i okamžikem vzniku nebo zániku konkrétní skutečnosti. Tuto dobu lze i prodloužit. Pominou-li důvody, které vedly k odkladu exekuce, rozhodne OSSZ o pokračování. (2)

Zastavení exekuce znamená, že v nařízené exekuci již nelze dále pokračovat. Exekuci zastaví OSSZ, která ji nařídila, a to na návrh osoby, které se exekuční příkaz doručuje nebo z moci úřední, a to buď zcela anebo zčásti, zejména pokud:

- *„pro její nařízení nebyly splněny zákonné podmínky,*
- *odpadl důvod, pro který byla exekuce nařízena,*
- *bylo pravomocně rozhodnuto, že postihuje majetek, k němuž náleží právo nepřipouštějící exekuci nebo věci nepodléhající exekuci,*
- *zaniklo právo vymáhat nedoplatek,*
- *předpokládaný výtěžek nepostačí ani ke krytí exekučních nákladů,*
- *pokračování v exekuci by bylo spojeno s nepoměrnými obtížemi,*
- *bylo nařízeno více exekucí a k úhradě vymáhaného nedoplatku postačí pouze některá z nich nebo*
- *je tu jiný důvod, pro který nelze v exekuci pokračovat“ (2, s. 758)*

Částečně zastavena bude v případě, že byla nařízena v rozsahu širším, než v jakém stačí k uspokojení pohledávky anebo týká-li se nařízené exekuce některý důvod zastavení jen zčásti. Exekuční tituly, u kterých dojde v průběhu exekuce k prekluzi, nadále nelze ve správní exekuci vymáhat a takto vedená exekuce se rovněž zastaví. (2)

3.5 Soudní výkon rozhodnutí

Návrh na výkon rozhodnutí exekučního titulu, který je možný vykonat ve správním nebo daňovém řízení, soud zpravidla odmítne. Exekuční tituly lze také vymáhat prostřednictvím soudních exekutorů. Při výkonu své činnosti je soudní exekutor vázán rozhodnutím exekučního soudu, tj. soudu, který jej pověřil výkonem rozhodnutí. Exekuční řád deleguje část pravomoci soudu, a to výlučně tu, která je uplatňována po vydání soudního rozhodnutí, případně rozhodnutí jiného státního orgánu, resp. příslušné OSSZ, na soudního exekutora.

Exekuce prováděná soudními exekutory

Po zhodnocení a zvážení všech rozhodných skutečností může OSSZ podat návrh na provedení exekuce soudním exekutorem, a to za předpokladu, že správní exekuce byla neúspěšná nebo ji nebylo možné provést a pokud budou dodrženy určité podmínky, např. soudní exekutoři nebudou účtovat OSSZ náklady exekuce ani požadovat zálohy na provedení exekuce, budou provádět exekuci pouze těmi způsoby, které nemá ČSSZ přímo k dispozici (prodej movitých a nemovitých věcí) a budou bezodkladně převádět prostředky získané v rámci exekuce na účet příslušné OSSZ.

Na základě exekučního návrhu požádá soudní exekutor exekuční soud o pověření a nařízení exekuce. Pověření není soudním rozhodnutím a exekutor vyrozumí OSSZ o zahájení exekuce. Pokud nejsou splněny zákonem stanovené předpoklady pro vedení exekuce, soud udělí soudnímu exekutorovi pokyn, aby exekuční návrh částečně nebo úplně zamítl nebo aby exekuční řízení zastavil. Před vydáním pověření nemůže exekutor zjišťovat nebo zajišťovat majetek dlužníka. Poté, co byla exekuce zapsána do rejstříku zahájených exekucí, soudní exekutor posoudí, jakým způsobem bude exekuce provedena. Následně vydá exekuční příkaz. Způsob provedení exekuce určí tedy vždy exekutor bez ohledu na případný návrh OSSZ, přičemž je povinen zvolit takový způsob, který není zřejmě nevhodný, zejména vzhledem k nepoměru výše dluhů a ceny předmětu, z něhož má

být dluh splněn. Soudní exekutor nemůže sám svévolně zastavit exekuci, a to ani v případě nemajetnosti povinného. Zastavit ji může pouze na návrh povinného nebo jiného účastníka řízení. O zastavení exekuce rozhodne soudní exekutor i bez návrhu, souhlasí-li se zastavením oprávněný. Pokud oprávněný nesouhlasí, musí exekutor požádat vždy o zastavení exekuce soud. Náklady exekuce, kterými je mimo jiné i odměna soudního exekutora, hradí dlužník a určuje je exekutor v příkazu k úhradě nákladů exekuce. Pokud dojde k zastavení exekuce, hradí náklady ten, který zastavení zavinil. Po skončení exekuce zašle exekutor oznámení o skončení exekuce všem orgánům a osobám, které ve svých evidencích vedou poznámku o probíhající exekuci anebo kterým byla v exekuci uložena nějaká povinnost. Oznámení o skončení takové exekuce, která byla vedena zřízením exekutorského zástavního práva, obsahuje rovněž potvrzení, že zajištěný dluh zanikl a že tudíž zaniklo i exekutorské zástavní právo.(6)

Centrální evidenci nařízených exekucí, která je veřejným seznamem, vede, provozuje a spravuje Exekutorská komora ČR. Ministerstvo spravedlnosti ČR provozuje a spravuje rejstřík zahájených exekucí jako neveřejný elektronický seznam, z kterého poskytuje údaje pouze soudům a Exekutorské komoře ČR.

3.6 Právní zajištění pohledávek

Další činností OSSZ v oblasti pohledávek na pojistném je jejich zajišťování zástavním právem na nemovitosti a movité věci ve vlastnictví dlužníků.

Zástavní právo ve správním řízení

OSSZ je oprávněna k zajištění své vykonatelné pohledávky zřídit vlastním rozhodnutím zástavní právo k majetku plátce pojistného, který má dluh na pojistném a penále a který je předepsán vykonatelným titulem. Zástavním právem lze zajistit i pohledávku promlčenou, na jejíž existenci se uplynutím promlčecí doby nic nezměnilo. Obecně zástavní právo vzniká dnem doručení rozhodnutí o zřízení zástavního práva dlužníkovi. Zástavní právo k nemovitosti vzniká dnem doručení příslušnému katastrálnímu úřadu a zástavní právo k věcem, o kterých jsou vedeny veřejné registry, dnem doručení rozhodnutí tomu, kdo vede veřejný registr. Vydané rozhodnutí o zřízení zástavního práva musí vycházet ze zjištění, že jde jednoznačně o nemovitost nebo movité věci ve vlastnictví

dlužníka a tyto skutečnosti musí být doložitelné, např. aktuálním výpisem z katastru nemovitostí.

Zástavní právo se do katastru nemovitostí zapisuje vkladem, který lze provést jen na základě rozhodnutí katastrálního úřadu o jeho povolení. Pro pořadí zápisu je rozhodující den, kdy návrh na vklad byl doručen katastrálnímu úřadu, který OSSZ zasílá na předepsaném formuláři spolu s rozhodnutím o zřízení zástavního práva. Pokud budou splněny podmínky pro povolení vkladu, katastrální úřad vklad povolí a vyrozumí o tom účastníky vkladového řízení.

OSSZ může zřizovat zástavní právo také na movité věci dlužníka. Toto rozhodnutí zasílá do Rejstříku zástav vedeného Notářskou komorou ČR. V těchto případech lze ale předpokládat řadu žalobních řízení, a to s ohledem na prokazování vlastnictví movitých věcí, proto tuto možnost volí OSSZ jen výjimečně v ojedinělých případech.

Zástavu lze zpeněžit buď na návrh OSSZ ve veřejné dražbě, nebo soudním prodejem zástavy.

Vzhledem k tomu, že zřízením soudcovského nebo správního zástavního práva se pohledávka jen zajišťuje, nikoli uspokojuje, je možné částečně nebo úplně zastavit výkon rozhodnutí zřízením zástavního práva, a to i při neuhrazení zajištěné pohledávky. OSSZ nejprve zváží vhodnost navrhovaného postupu, a to s přihlédnutím ke všem skutečnostem souvisejícím s realizací soudcovského nebo správního zástavního práva v daném konkrétním případě při současném splnění několika podmínek, jako např. pokud dochází k postupným pravidelným úhradám zajištěné pohledávky, případně je podstatná část dluhu uhrazena jednorázově. Další podmínkou pokud dlužník platí běžné pojistné je, že se pohledávka dále nezvyšuje a v neposlední řadě, pokud tímto zrušením nedojde ke zhoršení postavení ČSSZ mezi ostatními věřiteli.

3.7 Uplatnění pohledávek v jiných řízeních

Kromě výše uvedených způsobů vymáhání pohledávek, může OSSZ své pohledávky uplatňovat a vymáhat tak plnění i v jiných řízeních, kterými jsou likvidace, dědické řízení, dražby a insolvenční řízení.

3.7.1 Uplatnění pohledávek v likvidaci

Rozhodnutí o pohledávkách, která jsou podkladem pro nařízení exekuce, jsou podkladem pro uplatnění pohledávek i v dalších řízeních. V případě likvidace právnické osoby se sleduje zejména její vypořádání majetkových poměrů. O vstupu společnosti do likvidace se OSSZ dozvídá buď přímo od likvidátora nebo z veřejného rejstříku, popř. z Obchodního věstníku, z tisku nebo u rejstříkového soudu, který vede veřejný rejstřík. Hlavní povinností likvidátora je zpeněžit likvidační podstatu a z výtěžku uhradit pohledávky věřitelů. Zajištěnému věřiteli náleží vždy uspokojení z jistoty, kterou byla jeho pohledávka zajištěna. V případě, že se nepodaří v přiměřené době celou likvidační podstatu zpeněžit, vyrovná likvidátor z výtěžku v první skupině náklady likvidace a pak v druhé skupině pohledávky zaměstnanců. Poté nabídne ostatním věřitelům ve třetí skupině likvidační podstatu k převzetí na úhradu dluhů. Věřitelům, kteří převezmou likvidační podstatu, náleží podíl určený poměrem jejich pohledávek, přičemž ve zbytku jejich pohledávky zanikají. Pokud věřitel odmítne účast na převzetí likvidační podstaty, považuje se jeho pohledávka za zaniklou. (11) Likvidace nemůže být ukončena a podíl na likvidačním zůstatku nelze vyplatit dříve, než likvidátor uspokojí práva všech věřitelů, kteří své pohledávky přihlásili včas. Pokud považuje pohledávky za sporné, vzhledem k jejich důvodnosti či jejich výši a je tedy potřebné, aby rozhodl soud, nebo nejsou ještě splatné, pak lze likvidační zůstatek použít pouze, pokud byla věřiteli takové sporné pohledávky poskytnuta dostatečná jistota, a to pro případ, že věřitel bude v soudním řízení ohledně uplatnění pohledávky úspěšný. Proto se pohledávky uplatňují i v případě, že rozhodnutí o nich nejsou dosud vykonatelná ani pravomocná. Likvidace tedy končí použitím likvidačního zůstatku, převzetím likvidační podstaty věřiteli nebo jejím odmítnutím. Pokud se po výmazu právnické osoby z veřejného rejstříku zjistí dosud neznámý majetek, soud zruší výmaz právnické osoby a rozhodne o její likvidaci. Na právnickou osobu se hledí, jako by nikdy nezanikla a zároveň se obnoví i neuspokojené pohledávky věřitelů.

3.7.2 Uplatnění pohledávek v dědickém řízení

V dědickém řízení uplatňuje OSSZ pohledávky za fyzickými osobami opět na základě dosud vydaných právních titulů. Podklady zasílá OSSZ příslušnému notáři, který dědické řízení vede. Dokud soud nepotvrdí dědici nabytí dědictví, mohou věřitelé vymáhat plnění

jen vůči tomu, kdo spravuje pozůstalost a domáhat se uspokojení jen z majetku náležejícího do pozůstalosti.

3.7.3 Uplatnění pohledávek v dražbách

OSSZ přihlašují své pohledávky do dražeb prováděných finančním úřadem, soudními exekutory, soudem a rovněž do veřejných dražeb. Musíme rozlišovat mezi **dobrovolnou dražbou**, která je realizována pouze na návrh vlastníka, kterým se rovněž rozumí také likvidátor, insolvenční správce a jiná osoba, která je oprávněna hospodařit s předmětem dražby. Výtěžek veřejné dobrovolné dražby neslouží k uspokojení pohledávky věřitele. Pokud bude mít OSSZ k předmětu dobrovolné dražby zřízené soudcovské nebo správní zástavní právo zapsané v katastru nemovitostí, obdrží dražební vyhlášku, ale pohledávku nepřihlašuje. Význam informací obsažených v dražební vyhlášce pro OSSZ spočívá ve skutečnosti, že v takovém případě pravděpodobně dojde ke změně vlastníka nemovitosti, neboť přechodem vlastnictví předmětu dražby zástavní práva nezanikají a působí vůči vydražiteli. Pokud OSSZ provádí exekuci, sdělí tuto skutečnost dražebníkově, který od dražby upustí. (12)

Nedobrovolná dražba má význam pro uplatňování pohledávek dlužného pojistného a penále zejména proto, že slouží k uspokojování pohledávek vymezeného okruhu věřitelů. V rámci dražby realizované správcem daně nelze uplatnit nezajištěné pohledávky. Nedobrovolná dražba je prováděna na návrh dražebního věřitele, resp. na základě písemné smlouvy o provedení dražby, uzavřené mezi navrhovatelem a dražebníkem. Z výtěžku dražby se uspokojují pohledávky OSSZ v zákonem stanoveném pořadí.

Dražby prováděné soudem – soudním exekutorem

Dražby jsou jako součást soudního výkonu rozhodnutí prováděny od 1. 1. 2013 soudními exekutory. Mezi tyto dražby patří dražby movitých věcí a dražby nemovitých věcí.

Dražby prováděné finančním úřadem

Finanční úřad je jako správce daně oprávněn k provedení daňové exekuce prodejem movitých věcí a nemovitých věcí nařídit a provést dražbu, která je součástí daňové exekuce.

3.8 Vymáhání pohledávek v rámci konkursního a insolvenčního řízení

V této kapitole budou vymezeny rozdíly mezi konkursním a insolvenčním řízením a proces uplatňování pohledávek OSSZ v rámci těchto řízení.

3.8.1 Konkursní řízení

Vzhledem k účinnosti insolvenčního zákona se jedná o řízení zahájená do 31. 12. 2007, která byla vyhlášena v relativně vzdálené minulosti a v současnosti dochází pouze k ukončování těchto řízení. Zejména se jedná o dlužníky – zaměstnavatele, kteří již žádné zaměstnance nezaměstnávají, proto se o nich hovoří jako o odhlášených zaměstnavatelích. Vzhledem k tomu pohledávka, která byla v minulosti uplatněná v konkursu, se již nemění a penále z dlužného pojistného se již neplatí. I kdyby se do současnosti vedlo konkursní řízení proti zaměstnavateli, který dosud zaměstnává zaměstnance, pohledávka v konkursním řízení se nemění s odůvodněním, že *„penále se neplatí za dobu ode dne vydání rozhodnutí o prohlášení konkursu na majetek plátce pojistného do dne právní moci usnesení soudu, kterým se konkurs ruší, a za dobu od právní moci usnesení soudu, kterým byl zamítnut insolvenční návrh proto, že majetek plátce pojistného nepostačuje k úhradě nákladů insolvenčního řízení, nebo kterým byl zrušen konkurs po zjištění soudu, že majetek plátce pojistného je zcela nepostačující pro uspokojení věřitelů.“* (14)

Přihlašování pohledávek na pojistném a příslušenství do konkursu

Ke dni předcházejícímu den vyhlášení úpadku byl vystaven výkaz nedoplatků jako vykonatelný exekuční titul, na základě kterého se pohledávka přihlásila do řízení. Pokud zaměstnavatel ve své podnikatelské činnosti nadále pokračoval, nově vzniklá pohledávka se uplatnila jako pohledávka za konkursní podstatou, např. na základě předložených přehledů o výši pojistného, které měl plátce povinnost předkládat.

Průběh a ukončení konkursního řízení

Veškerá výše pohledávek vykázaná ke dni úpadku a pohledávky za konkursní podstatou, pokud vznikly po prohlášení konkursu, se po zpeněžení konkursní podstaty uspokojují na základě rozvrhu. V první řadě jsou uspokojovány pohledávky za konkursní podstatou,

dále se uspokojují pohledávky první třídy (některé pracovněprávní nároky, výživné, atd.) a nakonec pohledávky druhé třídy, tedy všechny ostatní pohledávky.

Konkursní řízení je ukončeno pravomocným usnesením soudu o zrušení konkursu, a to po splnění rozvrhového usnesení nebo z důvodu, že majetek dlužníka není dostatečný pro uspokojení věřitelů. (8)

Dosud probíhající konkursní řízení je možné sledovat a kontrolovat na portálu Justice.cz v „evidenci úpadců“, která eviduje úpadce v rámci konkursních řízení. Další evidencí je Insolvenční rejstřík, ve kterém je možné vyhledat pouze dlužníky, proti kterým bylo zahájeno insolvenční řízení po 1. lednu 2008.

3.8.2 Insolvenční řízení

Pro objasnění jsou zde vymezeny některé základní pojmy z oblasti insolvenčního řízení:

a) *„insolvenčním řízením se rozumí soudní řízení, jehož předmětem je dlužníkuv úpadek nebo hrozící úpadek a způsob jeho řešení,*

b) *insolvenčním soudem se rozumí soud, před nímž probíhá insolvenční řízení, jakož i soud, který rozhoduje o opravném prostředku v insolvenčním řízení,*

c) *insolvenčním návrhem u insolvenčního soudu se rozumí podaný návrh na zahájení insolvenčního řízení,*

d) *incidenčním sporem se rozumí spory vyvolané insolvenčním řízením, o kterých tak stanoví tento zákon, projednávané v rámci insolvenčního řízení,*

e) *majetkovou podstatou je majetek určený k uspokojení dlužníkových věřitelů,*

f) *osobou s dispozičními oprávněními je osoba, které v průběhu insolvenčního řízení přísluší právo nakládat s majetkovou podstatou ohledně všech oprávnění, ze kterých se skládá,*

g) *zajištěným věřitelem se rozumí věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to jen zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy,*

h) *přihláškou pohledávky se rozumí procesní úkon, kterým věřitel uplatňuje uspokojení svých práv v insolvenčním řízení,*

i) **insolvenčním rejstříkem** je informační systém, který obsahuje údaje podle tohoto zákona,

j) **společným zájmem věřitelů** se rozumí zájem nadřazený jejich jednotlivým zájmům, je-li jeho cílem, aby zvolený způsob řešení úpadku byl pro ně spravedlivý a výnosnější než ostatní způsoby řešení úpadku; tím není dotčeno zákonem zaručené zvláštní postavení některých věřitelů,

k) **finanční institucí** je banka, spořitelni a úvěrní družstvo, pojišťovna a zajišťovna, a za dále stanovených podmínek tohoto zákona i některé další osoby.“ (13)

V rámci insolvenčního řízení jde zejména o řešení úpadku dlužníka v soudním řízení, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem, a to k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů. Pokud se dlužník ocitne v úpadku, tzn. má více věřitelů, peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a tyto závazky není schopen plnit, může OSSZ své pohledávky vůči tomuto dlužníkovi uplatnit v insolvenčním řízení. Hlavní zásadou insolvenčního řízení je, že musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů. (5) V rámci ČSSZ řeší insolvenční řízení úpadky všech fyzických i právnických osob, podnikatelů i nepodnikatelů, tedy zaměstnanců a osob, které pobírají dávky důchodového zabezpečení.

Průběh insolvenčního řízení

Proces insolvenčního řízení má tyto fáze:

1. Podání insolvenčního návrhu.
2. Zahájení insolvenčního řízení - vyhláškou soudu.
3. Rozhodnutí o zjištění úpadku dlužníka – usnesením.
4. Rozhodnutí o způsobu řešení úpadku dlužníka – usnesením.

Další průběh insolvenčního řízení závisí na způsobu řešení dlužníkového úpadku.

Podat návrh na zahájení insolvenčního řízení může pouze věřitel nebo dlužník. V případě hrozícího úpadku může být podávajícím pouze dlužník. Co má návrh obsahovat a jeho náležitosti se pak liší v závislosti na tom, kdo návrh podává. Věřitel je pak povinen spolu s návrhem zároveň přihlásit svojí pohledávku.

Z důvodu možnosti uložení povinnosti uhrazení zálohy na náklady insolvenčního řízení nepodávají OSSZ nikdy návrh na zahájení insolvenčního řízení, ale pouze přihlašují své pohledávky k již zahájenému řízení.

Insolvenční řízení je zahájeno dnem, kdy návrh dojde věcně příslušnému soudu. Do několika hodin po doručení návrhu je vydána a zveřejněna vyhláška o zahájení insolvenčního řízení. Od této doby nastávají účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, tzn. pohledávky týkající se majetkové podstaty, nemohou být uplatněny žalobou, lze je uplatnit přihláškou, nelze provést výkon rozhodnutí či exekuci, lze ji však nařídit. (5) Věřitelé dlužníka mohou od zahájení insolvenčního řízení přihlásit své pohledávky, a to ve lhůtě 30 dnů až dvou měsíců od rozhodnutí o úpadku.

Insolvenční soud vydá rozhodnutí o úpadku, je-li zjištěno, že dlužník je v úpadku nebo že mu úpadek hrozí. (13) Úpadek dlužníka může být v podobě platební neschopnosti dlužníka nebo jeho předlužení anebo hrozícího úpadku.

Úpadek lze řešit několika způsoby, těmi nejběžnějšími je konkurs, oddlužení a reorganizace. Možnosti oddlužení mohou využít zejména fyzické osoby, které nejsou podnikateli a jejichž dluhy neplynou z podnikání.

Konkurs „je způsob řešení úpadku spočívající v tom, že na základě rozhodnutí o prohlášení konkursu jsou zjištěné pohledávky věřitelů zásadně poměrně uspokojeny z výnosu zpeněžení majetkové podstaty s tím, že neuspokojené pohledávky nebo jejich části nezanikají, pokud zákon nestanoví jinak.“ (13)

Reorganizace se týká zaměstnavatelů. Dlužník může i nadále vyvíjet podnikatelskou činnost, avšak pouze podle schváleného reorganizačního plánu, který je zaměřený k ozdravení dlužníkovy podniku za současného částečného vypořádání vzájemných vztahů mezi dlužníkem a jeho věřiteli.

Oddlužení spočívá v tom, že zajištění věřitelé jsou uspokojeny vždy zcela, nezajištění minimálně ve 30 % jejich pohledávky. Po dohodě s dlužníkem může být jejich hodnota uspokojení nižší i vyšší. Zbytek dluhů je dlužníkovi odpuštěn. Tento institut preferuje sociální účel před ekonomickým a má umožnit dlužníkovi nejen jeho ekonomický, ale i společenský restart. Oddlužení mohou využít zejména ti dlužníci, kteří se do úpadku nedostali v důsledku své podnikatelské činnosti.

Přihlašování pohledávek do insolvenčního řízení

Věřitelé mohou podávat přihlášky svých pohledávek od zahájení insolvenčního řízení až do uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku, která je nejčastěji 30 denní. Přihlášku pohledávky lze podat pouze na předepsaném formuláři. K přihláškám, které jsou podány po lhůtě, insolvenční soud nepřihlíží a takto uplatněné pohledávky jsou popřeny a v insolvenčním řízení se neuspokojují.

Přezkum přihlášených pohledávek

Řádně a včas podané přihlášky pohledávek přezkoumá nejprve insolvenční správce. Má-li přihláška nějaké vady nebo je-li neúplná, vyzve insolvenční správce věřitele, aby ji opravil nebo doplnil ve lhůtě minimálně 15 dnů. Zároveň věřitele poučí, že přihlášky pohledávek, které nebyly řádně a včas doplněny nebo opraveny, předloží soudu, aby rozhodl o tom, že se k přihlášce nepřihlíží. Insolvenční správce dále sestaví seznam přihlášených pohledávek. Přezkoumání přihlášených pohledávek probíhá na přezkumném jednání nařízeném insolvenčním soudem jako jeden z výroků usnesení, kterým rozhodl o úpadku. Výsledek přezkumného jednání zapíše insolvenční správce do seznamu přihlášených pohledávek. Takto upravený seznam tvoří součást zápisu o přezkumném jednání. Na žádost věřitele vydá insolvenční soud z tohoto seznamu výpis. Dále poučí o dalším postupu věřitele, jehož nevykonatelná přihlášená pohledávka byla při přezkumném jednání popřena.

Ukončení insolvenčního řízení

K ukončení insolvenčního řízení může dojít před zjištěním úpadku, kdy dojde k zastavení řízení, a to z důvodu, že je insolvenční návrh vzat zpět. A dále k ukončení insolvenčního řízení může dojít po úpadku, a to v případě konkurzu rozhodnutím o zrušení konkurzu, v případě reorganizace splněním reorganizačního plánu a v případě oddlužení, pokud po pěti letech dlužník splní všechny povinnosti, které mu byly soudem uloženy. Poté je dlužník v rámci oddlužení oprávněn podat soudu návrh na osvobození od placení pohledávek v rozsahu, ve kterém nebyly dosud uspokojeny, a to i včetně všech nepřihlášených.

3.8.3 Insolvenční řízení v USA

Vzhledem k narůstajícímu počtu zahájených insolvenčních řízení v posledních letech se toto téma dostává do stále širšího povědomí veřejnosti, a to nejen v ČR. Tato kapitola se bude ve zkratce zabývat prováděním insolvenčního zákona v USA a vymezením některých rozdílů v porovnání s ČR.

Insolvence je v USA prováděna na federální úrovni. Americký insolvenční zákon se nazývá *Title 11 of the United States Code – Bankruptcy*, který představuje jedenáctý titul amerického federálního práva. Česká úprava insolvenčního zákona je v mnohém touto americkou úpravou inspirována. Řešení úpadku, stejně jako v naší úpravě, má formu konkursu, reorganizace a oddlužení. Rozdíl nalezneme ve speciální procesně právní úpravě, která je v ČR doplněna občanským soudním řádem. V USA jsou procesní pravidla upravena procesním ustanovením *Federal Rules of Bankruptcy Procedure*. Řízení je vedeno před federálním okresním soudem (*Federal District Court*) a stejně jako u nás je zahájeno insolvenčním návrhem (*bankruptcy petition*). V USA z více než 99 % se jedná o návrhy dlužnické, tedy dobrovolné. (9) Průběh insolvenčního řízení po podání návrhu, včetně principů, zásad a dalších následků je obdobný jako v české úpravě. Majetek dlužníka spadá do majetkové podstaty (*property of estate*), která je od počátku chráněna před dalším vymáháním věřiteli principem tzv. automatického moratoria (*automatic stay*), a to v případě, že dlužník směřuje jak k likvidačnímu způsobu řešení úpadku, tak i v případě sanačního způsobu. Největším rozdílem oproti ČR je, že v USA neexistuje obdoba insolvenčního rejstříku, proto soud musí zasílat individuální oznámení o zahájení řízení (*Notice of Commencement of Case*) všem věřitelům uvedeným v seznamu dlužníka, které obsahuje zejména výzvu k podání přihlášky pohledávky nebo datum setkání dlužníka s věřiteli. V případě úpadku fyzické osoby, věřitel, který se nemohl dozvědět o zahájení řízení, protože nebyl uveden v seznamu věřitelů, může se domáhat úhrady své pohledávky po skončení insolvenčního řízení. V případě konkursu právnické osoby pozdější vymáhání úhrady věřitelovi pohledávky již není možné. Po skončení konkursu je pohledávka zrušena. (10)

Přihlašování pohledávek v USA

Proces přihlašování pohledávek do insolvenčního řízení je podobný jako v ČR, a to pomocí speciálního formuláře (*proof of claim*), který soud zasílá věřiteli společně s oznámením

o úpadku dlužníka. Zajímavým rozdílem je, že je zde uvedeno upozornění na sankce v případě uplatnění neoprávněné pohledávky, a to může být až do výše \$ 500 000 a pětiletý trest odnětí svobody. Přihlášku může věřitel také doplnit, a to tak že ve formuláři zaškrtně, že jde o doplnění, aby bylo zřejmé, že se nejedná o dvě pohledávky. Věřitelé na to často zapomínají, což poté může činit velké problémy. (16) Lhůty pro podání přihlášky nejsou v americké úpravě tak přísné jako u nás. Lhůta je 90 dnů od setkání věřitelů a soud ji může v některých případech i prodloužit nebo dokonce odůvodněně prominout opožděné podání. Existují také zákonné výjimky, u kterých činí lhůta např. 180 dnů (např. některé pohledávky státních institucí na daních). V případě reorganizace věřitelé nemusí přihlašovat své pohledávky, které jsou uvedeny v seznamu dlužníka, přičemž jsou považovány za automaticky přihlášené. Pokud je věřitelé přihlásí, mají poté přednost před těmi, které dlužník uvedl ve svém seznamu. U konkursu, kdy je zjištěno, že majetek dlužníka je nedostačující pro uspokojení nezajištěných věřitelů, se ani nevyžaduje, aby věřitelé uplatňovali přihlášku své pohledávky. V případě, že by byl do majetkové podstaty dodatečně zahrnutý nějaký majetek, věřitelům by byla umožněna dodatečná lhůta k přihlášení své pohledávky. (16)

4 Analytická část

Jednou z hlavních činností ČSSZ a OSSZ je vymáhání a právní zajištění pohledávek vzniklých zejména v oblasti výběru pojistného, který je ovlivněn mnoha faktory. Jedním z nich je počet obyvatel na území, na kterém příslušná OSSZ vykonává svoji činnost a hlavně také sociální struktura obyvatelstva daného území. Ta má vliv na složení plátců pojistného. V regionech, kde je nízká míra zaměstnanosti, je mezi pojištěnci menší podíl OSVČ i méně zaměstnavatelů než v regionech s vyšší zaměstnaností. Mezi další faktory, které mají značný vliv na výběr pojistného, patří migrace pojištěnců mezi OSSZ při změně trvalého bydliště, ukončování činnosti OSVČ i zaměstnavatelů, jejich nedosažitelnost, insolvenční řízení, promíjení penále atd.

Veškeré činnosti v oblastech výběru pojistného, vymáhání a právního zajištění pohledávek, insolvenčního řízení a řízení o odstranění tvrdosti zákona prominutím penále realizují OSSZ v souladu s platnou právní úpravou a metodikou ČSSZ, která tyto oblasti upravuje.

4.1 Vývoj pohledávek v roce 2013

Tato část bude zaměřena zejména na vývoj pohledávek k 31. 12. 2013, a to od roku 2009 a jeho porovnání se stavem k 31. 12. 2012.

4.1.1 Struktura a vývoj pohledávek

Pohledávky za plátcí pojistného dosáhly k 31. 12. 2013 celkově od roku 1993 kumulované výše 63,3 mld. Kč. V porovnání se stavem k 31. 12. 2012 se tyto pohledávky zvýšily o 1,36 %. Z toho nedoplatky zaměstnavatelů činily 45,7 mld. Kč, tj. 72,15 % (snížení o 402 mil. Kč, tj. o 0,87 %) a OSVČ činily 17,6 mld. Kč, tj. 27,85 % (zvýšení o 1,2 mld. Kč, tj. o 7,65 % v porovnání s rokem 2012). U nedoplatků na pojistném došlo oproti stavu k 31. 12. 2012 ke zvýšení na částku 36,5 mld. Kč, tj. o 3,18 % více. Nedoplatky na penále se snížily na částku 24,8 mld. Kč, tj. o 1,36 % méně a nedoplatky na pokutách se zvýšily na částku 148 mil. Kč, tj. o 0,43% více.

Pracoviště	Nedoplatky na pojistném vč. příslušenství				Změna stavu	
	v mil. Kč					
	2012	%	2013	%	mil. Kč	%
PSSZ	15 039	24,05	15 267	24,09	229	101,52
Střední Čechy	4 740	7,58	4 963	7,83	222	104,69
České Budějovice	1 308	2,09	1 312	2,07	4	100,33
Plzeň	4 110	6,57	4 256	6,71	147	103,57
Ústí nad Labem	8 180	13,08	8 440	13,32	260	103,18
Hradec Králové	4 378	7	4 456	7,03	79	101,79
Brno	12 744	20,39	12 841	20,26	97	100,76
Ostrava	12 029	19,24	11 843	18,69	-186	98,46
ČSSZ celkem	62 528	100	63 378	100	852	101,36

Tabulka 1 Rozdělení nedoplatků na pojistném a příslušenství (pokuty, penále) podle pracovišť ČSSZ
Zdroj: Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2013, vlastní zpracování

K 31. 12. 2013 dosáhly pohledávky odhlášených plátců pojistného absolutní výše 38,8 mld. Kč, tj. 61,27 % celkového objemu pohledávek, což proti roku 2012 představuje zvýšení o 1,59 %. Pohledávky neodhlášených plátců činily 22,6 mld. Kč, tj. 35,69 % celkového objemu pohledávek, což proti roku 2012 představuje zvýšení o 0,80 %.

Ve splátkách pojistného a penále povolených ve smyslu ustanovení § 20a zákona č. 589/1992 Sb., v platném znění, byly vedeny pohledávky ve výši téměř 2 mld. Kč, tj. 3,04 % celkové výše pohledávek, což proti roku 2012 představuje zvýšení o 3,60 %. Ve sledovaném období došlo k nárůstu počtu povolení placení dlužného pojistného a penále ve splátkách o 3,47 %, přičemž tento nárůst počtu povolení placení dlužného pojistného a penále ve splátkách má vliv na úspěšnost výkonu rozhodnutí.

Na shora uvedené ukazatele má vliv i rozhodování o prominutí penále podle ustanovení § 104ch zákona č. 582/1991 Sb. a vyhlášky MPSV č. 161/1998 Sb. V roce 2013 bylo prominuto penále ve výši 199 mil. Kč, tj. o 18,13 % více než v roce 2012, a to při splnění zákonné podmínky, resp. plné úhradě pojistného.

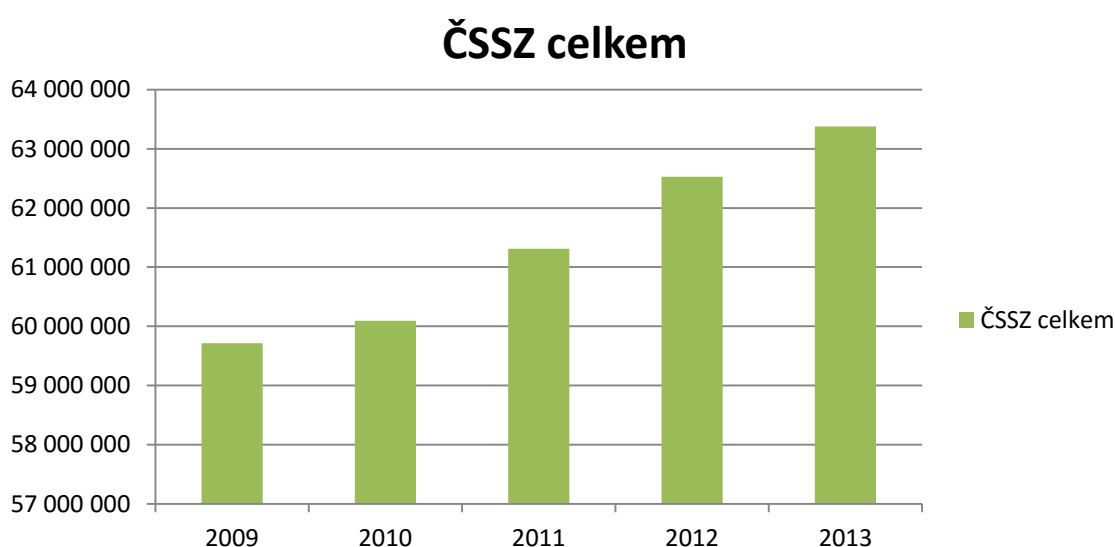
Počet a struktura dlužníků

K 31. 12. 2013 nebylo pojistné uhrazeno celkem 611 898 dlužníky, tj. o 0,95 % počtu dlužníků více než na konci roku 2012. Z tohoto počtu dlužníků bylo 165 224 zaměstnavatelů (což představuje nárůst o 0,35 %) a 446 674 OSVČ (nárůst o 1,17 %).

Na celkovém počtu dlužníků v hodnoceném období se zaměstnavatelé podíleli 27 % a OSVČ 73 %.

4.1.2 Vývoj pohledávek v letech 2009 - 2013 a faktory, které jej ovlivňovaly

Vývoj pohledávek v předcházejících letech oproti sledovanému období, a to od roku 2009 znázorňuje následující graf.

Graf 1 Vývoj pohledávek za ČSSZ celkem

Zdroj: Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2013, vlastní zpracování

V období 2008 - 2009 došlo k meziročnímu nárůstu pohledávek o 7 % a počet dlužníků se zvýšil cca o 110 tisíc (tj. o 25,7 % více).

V roce 2009, především však v jeho první polovině, byla realizace vymáhání a zajištění pohledávek ovlivněna složitými a náročnými administrativními a technickými podmínkami při výkonu činností na odděleních vymáhání pojistného a na odděleních účtáren pojistného a dávek, zejména pak nárůstem počtu žádostí o povolení splátek pojistného a penále a nárůstem počtu žádostí o prominutí penále, které byly podány jak neodhlášenými, tak odhlášenými plátcí pojistného v kategoriích zaměstnavatelů (právnických a fyzických osob) i OSVČ. Kromě uvedených důvodů byly dosažené výsledky vymáhání a zajištění

pohledávek v uvedeném období spojeny i s řadou technických problémů a komplikací, které souvisely s transformací kont plátců pojistného, a také přechodem na novou centrální aplikaci POJ.

Vlastní výběr pojistného, co do jeho výše, byl ovlivněn nejen vnějšími ekonomickými faktory (nižší nárůst mezd, snížení celkové odvodové povinnosti plátců pojistného - zaměstnavatelů, propouštění zaměstnanců a zvýšení míry nezaměstnanosti), ale i např. zavedením institutu mimořádné slevy na pojistném a slevy na pojistném.

V uvedeném období došlo k dramatickému nárůstu počtu zahájených insolvenčních řízení vedených na majetek právnických a fyzických osob a z těchto důvodů se zvýšil nejen počet přihlášených pohledávek do insolvenčního řízení o cca 151 %, ale zvýšila se i částka přihlášených pohledávek do insolvenčního řízení o cca 63 %.

Největší nárůst pohledávek v uvedeném roce vykázala PSSZ, dále pak pracoviště ČSSZ Ostrava, Brno a Střední Čechy. Důvodem je, že tato pracoviště evidují největší dlužníky s velkým počtem zaměstnanců.

V období 2009 - 2010 došlo k meziročnímu nárůstu pohledávek o 0,6 % a počet dlužníků se zvýšil o 20,1 tisíce (tj. o 3,8 % více).

V souvislosti s pokračujícími dopady globální ekonomické krize i v tomto období byly dosažené výsledky v uvedené oblasti uspokojivé, a to i vzhledem k pokračujícímu nárůstu počtu přihlášených pohledávek do insolvenčních řízení.

Na uvedeném meziročním zvýšení pohledávek se největší měrou podílí PSSZ, a to cca 69 % celkového nárůstu pohledávek ČSSZ.

V období 2010 - 2011 došlo k meziročnímu nárůstu pohledávek o 2 % a počet dlužníků se zvýšil o 20,2 tisíce (tj. o 3,6 % více).

V hodnoceném roce 2011 byl proces vymáhání a zajišťování pohledávek a tím i výběr pojistného stále ovlivňován dopady přetrvávající globální ekonomické krize na přihlášené i odhlášené plátce pojistného, a to především na jejich platební morálku. Tlak celosvětové krize měl vliv na ekonomické výsledky podnikatelské činnosti jak u zaměstnavatelů, tak především u OSVČ. Jejím důsledkem bylo zhoršení platební schopnosti řady ekonomicky činných subjektů, zahájením insolvenčních řízení na majetek dlužníků – zaměstnavatelů i OSVČ, případně ukončením jejich činnosti bez úhrady závazků vůči

OSSZ, resp. ČSSZ. Útlumem charakteristických odvětví českého průmyslu (výroba skla a bižuterie, hutnictví a strojírenství, textilní průmysl, stavebnictví, chemická výroba) a rozpadem či úpadkem některých velkých podniků spojených s propouštěním zaměstnanců docházelo při vymáhání a zajištění pohledávek k tomu, že realizované výkony rozhodnutí OSSZ byly v některých případech málo efektivní.

Na uvedeném nárůstu celkové výše pohledávek v roce 2011 se podílela zejména pracoviště s největšími ekonomickými subjekty – především PSSZ, pracoviště ČSSZ Střední Čechy, Ústí nad Labem, Ostrava.

V období 2011 - 2012 došlo k meziročnímu nárůstu pohledávek o cca 2 % a počet dlužníků se zvýšil o 29,8 tisíce (tj. o 5,18 %).

Stav a vývoj pohledávek v roce 2012 ovlivňovaly stejné faktory jako v letech předešlých, a to druhotná platební neschopnost podnikatelských subjektů, vysoká nezaměstnanost, málo pracovních příležitostí a nízké výdělky. Ke zvýšení pohledávek přispělo také pravidelné roční zvyšování minimálních záloh na pojistné OSVČ, a tím také nárůst penále z těchto záloh u OSVČ, které zálohy řádně nehradí. Nadále pokračoval v roce 2012 nárůst počtu insolvenčních řízení - navýšení o 38,3 % proti roku 2011.

V období 2012 – 2013 došlo k meziročnímu nárůstu pohledávek o 1,4 % a počet dlužníků se zvýšil o 5,8 tisíce (tj. o necelé 1 %).

Stav a vývoj pohledávek v roce 2013 nadále ovlivňovala špatná ekonomická situace spojená zejména s poklesem odbytu, opětovná druhotná platební neschopnost v důsledku neuhrazených pohledávek, vysoká nezaměstnanost atd. Stejně jako v letech předešlých rostl počet insolvenčních řízení i v roce 2013, a to o 37,5 %.

Nárůst počtu dlužníků a jejich pohledávek je metodicky ošetřen pravidelným a soustavným vyčíslováním pohledávek, a to výkazy nedoplatků a platebními výměry. Tato vykonatelná rozhodnutí jsou v případě, že nedojde k úhradě dluhu, pravidelně předávána k vymáhání a k zajištění pohledávek. Zároveň se zvýšil i počet vydaných rozhodnutí o povolení placení dlužného pojistného a penále ve splátkách, a to na 26 544 evidovaných povolení k 31. 12. 2013.

Vymáhání a právní zajištění pohledávek provádějí OSSZ všemi zákonnými způsoby, zejména ve správní exekuci. Do výsledku vymáhání se v hodnoceném roce zásadním

způsobem promítla rovněž účinnost zákona č. 396/2012 Sb., kterým byl novelizován zákon č. 99/1963, občanský soudní řád, v jejímž důsledku ztratily OSSZ možnost využití soudního výkonu rozhodnutí jinak než prostřednictvím soudních exekutorů.

4.2 Vymáhání a zajišťování pohledávek v roce 2013

V této části budou analyzovány a srovnávány jednotlivé způsoby vymáhání, jejich vliv na vývoj pohledávek a výběr pojistného v roce 2013 v porovnání s rokem 2012 a účinnost jednotlivých způsobů v praxi. Budou využita statistická data z průběhu vedení řízení vymáhání pohledávek.

4.2.1 Správní exekuce

V roce 2013 bylo ve správní exekuci vymáháno celkem 147 135 neuhrazených titulů. Z celkového počtu 187 365 neuhrazených titulů předaných do vymáhání představují tituly vymáhané ve správní exekuci 78,53 %. V roce 2012 činil tento poměr 73,23 %. V roce 2013 bylo ve správní exekuci vymáháno 8,5 mld. Kč, což proti roku 2012 představuje zvýšení o 36,82 %. Z celkově vymáhané částky pohledávek 8,5 mld. Kč v roce 2013 bylo vymáháno penále ve výši téměř 2 mld. Kč, tj. 23,35 %, přičemž částka vymáhaná na penále se zvýšila proti roku 2012 o 46,29 %.

V roce 2013 bylo z celkového počtu 147 135 realizovaných správních exekucí skončeno exekuční řízení v 97 400 případech, tj. 66,20 %, přičemž v roce 2012 bylo skončeno řízení v 99 476 případech, tj. 69,69 %.

Ve sledovaném období se proti roku 2012 snížil počet pohledávek uhrazených o 15,70 %. Stejně tak se snížila i výše uhrazených pohledávek vymáhaných formou správní exekuce. V roce 2013 bylo exekučně vymoženo 3 mld. Kč, tj. o 4,47 % méně než v roce 2012. Z celkové částky pohledávek vymáhané v roce 2013 ve výši 8,5 mld. Kč bylo formou správní exekuce vymoženo 3 mld. Kč, tj. 35,96 %. V roce 2012 bylo z celkové částky pohledávek ve výši 6,2 mld. Kč vymoženo 3,2 mld. Kč, tj. 51,51 %.

Časový horizont realizace procesu vymáhání pohledávek, resp. od převzetí vykonatelného titulu útvarem vymáhání přes celý proces vymáhání tohoto titulu až po skončení exekuce, se v posledních letech nijak výrazně nezměnil. Efektivnost procesu vymáhání je ovlivněna především zvoleným adekvátním způsobem exekuce, výší vymáhané pohledávky i typem

plátce pojistného. Rozhodnými jsou i další informace o dlužníkovi, které jsou buď k dispozici na OSSZ, nebo je nutné potřebné informace teprve zjišťovat.

Nejpoužívanější a nejefektivnější formou správní exekuce je trvale exekuce provedená příkázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb. Tato forma exekuce je do určité míry ovlivněna ustanovením § 304b o. s. ř. účinným od 20. 7. 2009, podle něhož výkon rozhodnutí nepostihuje peněžní prostředky ve výši dvojnásobku životního minima jednotlivce, což komplikuje vymožení zejména nižších pohledávek. Obecně lze říci, že celý proces realizace exekuce příkázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb končí přibližně po osmi až devíti měsících za předpokladu, že pohledávka není v průběhu vymáhacího procesu uhrazena dříve. OSSZ neustále poukazují na přibývajících případy, kdy se nepodaří přes veškerou snahu zjistit u peněžních ústavů existenci jakéhokoli účtu dlužníka.

Srážky ze mzdy, jako další forma správní exekuce, případně srážky z důchodu dlužníka, jsou využívány v omezené míře, neboť jejich použití ovlivňuje řada nepříznivých faktorů. Je nutno náročným způsobem zjišťovat zaměstnavatele povinných, exekuce je pak často mařena jak samotnými dlužníky, kteří po nařízení exekuce ukončují pracovní poměr, tak i zaměstnavateli. V řadě případů zaměstnavatelé neplní stanovené povinnosti, tzn., neprovádějí srážku zabavitelné části mzdy, oficiálně vyplácejí zaměstnancům pouze minimální mzdu, nesdělují ukončení pracovního poměru, apod. V případě správní exekuce srážkami z důchodu pak bývá zabavitelná část minimální a uspokojování pohledávky se stává dlouhodobou záležitostí.

Správní zástavy

V roce 2013 došlo k markantnímu nárůstu počtu zajištění pohledávek zástavním právem, zřizovaným na majetku dlužníků rozhodnutím OSSZ dle ustanovení § 104i zákona 582/1991 Sb., v platném znění. Důvodem je novela o. s. ř., která s účinností od 1. 1. 2013 znemožnila OSSZ k zajištění pohledávek zřizovat do té doby hojně využívané soudcovské zástavní právo.

V tomto období bylo zřízeno celkem 13 241 zástavních práv, a to k zajištění pohledávek v celkové výši 1,4 mld. Kč. Porovnáme-li tento výsledek s počtem podaných návrhů na nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva v roce 2012 (celkem 17 096), je zde patrný meziroční pokles. Ve sledovaném období bylo

zaznamenáno 2 613 dobrovolných úhrad v celkové výši 143 mil. Kč, tj. přes 10 % z celkové výše takto zajištěných pohledávek. Vymoženo bylo celkem 11 pohledávek v celkové částce 663 003 Kč.

Vývoj správní exekuce

Počet titulů vymáhaných ve správní exekuci se meziročně zvyšoval s výjimkou roku 2011, kdy v oblasti správní exekuce došlo s účinností od 1. 1. 2011 ke změně právní úpravy. Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, nahradil dosavadní postupy podle zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků. V souvislosti s přechodem na novou právní úpravu došlo v roce 2011 k poklesu počtu zahájených správních exekucí a naopak ke zvýšení počtu výkonů rozhodnutí prováděných soudní cestou.

Tento vzestup se projevil i v celkové částce vymáhaných pohledávek v jednotlivých letech 2009 – 2013, která se rovněž meziročně zvyšovala, což znázorňuje tabulka 3. Pozvolnému meziročnímu nárůstu se vymyká rok 2010, kdy proti předchozímu roku došlo k nárůstu cca o 42 %, daný skok souvisí s nastupující globální ekonomickou krizí.

Pracoviště	2009	2010	2011	2012	2013
PSSZ	9.944	13.900	18.013	23.902	28.243
Střední Čechy	12.393	19.010	15.447	18.052	17.420
České Budějovice	7.203	9.626	7.097	8.147	9.067
Plzeň	9.865	13.220	15.004	12.845	12.435
Ústí nad Labem	24.278	28.570	23.594	22.716	22.807
Hradec Králové	9.166	12.943	11.901	15.530	17.944
Brno	18.263	29.075	21.536	24.412	22.933
Ostrava	10.812	14.402	14.009	17.136	16.286
CELKEM	101.924	140.746	126.601	142.740	147.135

Tabulka 2 Vývoj správní exekuce – počet vymáhaných titulů

Zdroj: Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2013, vlastní zpracování

Pracoviště	2009	2010	2011	2012	2013
PSSZ	488	946	1 182	1 370	1 775
Střední Čechy	660	942	816	960	934
České Budějovice	307	370	248	288	379
Plzeň	448	562	324	350	589
Ústí nad Labem	1 054	1 204	578	484	1 127
Hradec Králové	375	562	495	582	767
Brno	1 256	1 962	1 651	1 606	1 534
Ostrava	665	906	469	605	1 437
CELKEM	5 253	7 454	5 763	6 245	8 542

Tabulka 3 Vývoj správní exekuce – vymáhání pohledávek v mil. Kč

Zdroj: Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2013, vlastní zpracování

Mezi skutečnosti ovlivňující výběr pojistného patří i oblast přeplatků, které jsou přechodného rázu. Jsou způsobeny zejména pozdním zasláním „Přehledu“ plátcem pojistného, kdy po jeho dodatečném zaúčtování dojde k vyrovnání s předpisem pojistného. Oprávněné přeplatky se vracejí plátcům pojistného. Nejvíce se na výši přeplatků podílejí zaměstnavatelé. Zúčtování je u těchto plátců prováděno v termínu, kdy jsou povinni podat příslušné správě přehled o příjmech a výdajích za kalendářní rok. Celkové přeplatky na pojistném a příslušenství k 31. 12. 2013 činily 2,3 mld. Kč, z toho od zaměstnavatelů 1,2 mld. Kč a od OSVČ 1,1 mld. Kč. Celkové přeplatky k 31. 12. 2012 činily 2,3 mld. Kč.

4.2.2 Soudní výkon rozhodnutí

V souvislosti s novelizací o. s. ř. zákonem č. 396/2012 Sb. došlo v oblasti vymáhání a zajišťování pohledávek OSSZ soudním výkonem rozhodnutí k zásadní změně. Od 1. 1. 2013 již nelze soudní výkon rozhodnutí využít pro vymožení pohledávek, jež jsou předepsány exekučním titulem, který lze vykonat podle správního řádu nebo daňového řádu. Do této skupiny patří všechny exekuční tituly vystavené OSSZ a ČSSZ.

Soudy ve sledovaném období rozhodly o předání spisů mezi soudní exekutory, kterým předaly celkem 49 308 spisů. OSSZ pak ve stanovené lhůtě dvou měsíců zpravidla po zhodnocení stavu věci navrhly zastavení 50 932 exekucí. Na základě těchto návrhů soudní exekutoři zastavili do 31. 12. 2013 celkem 33 595 exekucí. Nejvíce předaných spisů

zaznamenalo pracoviště ČSSZ Brno (12 300 spisů), nejméně pracoviště ČSSZ České Budějovice (1 459 spisů).

Z výše uvedeného počtu spisů, jež soudy předaly soudním exekutorům, ponechaly OSSZ soudním exekutorům k vymožení celkem 2 471 spisů s celkovou částkou ve výši 314 mil. Kč. Nejčastějšími důvody pro ponechání spisu soudnímu exekutorovi byla obava ze ztráty pořadí v případě zastavení exekuce při srážkách ze mzdy či jiného příjmu nebo při prodeji nemovitosti. V některých případech OSSZ vycházely rovněž z pozitivní zkušenosti ze spolupráce s daným konkrétním soudním exekutorem. V rámci exekucí, jež byly soudním exekutorům ponechány, soudní exekutoři v roce 2013 vymohli a zaslali OSSZ úhrady v celkové výši 25 mil. Kč, tj. 8 % z vymáhané částky.

Kromě výše uvedených spisů podaly OSSZ po předchozím souhlasu příslušných pracovišť ČSSZ celkem 365 návrhů pro celkovou dlužnou částku 36 mil. Kč. Vzhledem k tomu, že tyto návrhy byly podány až v závěru roku 2013, obdržely OSSZ od soudních exekutorů úhrady pouze ve výši 1,8 mil. Kč.

4.2.3 Vymáhání pohledávek s mezinárodním prvkem

Počet případů, ve kterých členské státy EU požádaly o spolupráci při vymáhání pohledávek podle Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 a Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 od 1. 5. 2010, kdy obě citovaná nařízení nabyla účinnosti, poměrně rychle narůstá. S ohledem na dosud neexistující elektronickou komunikaci jsou nastavována pravidla spolupráce se státy Evropské unie, případně i dalšími státy. Stále více jsou využívány strukturované elektronické dokumenty (SED), zatím alespoň v papírové podobě. Dopad na oblast vymáhání pohledávek s mezinárodním prvkem má usnesení Správní komise č. R 1 ze dne 20. 6. 2013 o výkladu článku 85 nařízení (ES) č. 987/2009, kterým došlo ke změně výkladu pojmu bezplatného poskytování vzájemné pomoci s tím, že v případě neúspěšného vymáhání náklady dožádaného subjektu hradí dožadující subjekt. Citované rozhodnutí znamená zvýšení náročnosti vymáhání pohledávek v jiných členských státech EU, kdy je nejprve nutné zjišťovat, zda existuje v dožadovaném členském státě postižitelný příjem nebo majetek. K samotnému vymáhání je nutno přistupovat velmi obezřetně, a to na základě předchozích

zkušeností, případně po ověření předpokládané výše nákladů spojených s vymáháním nebo s doručením exekučních titulů.

V roce 2013 ČSSZ obdržela 100 žádostí o poskytnutí spolupráce při vymáhání pohledávek od členských států Evropské unie, 23 žádostí o vymáhání pohledávek již bylo předáno k řešení příslušným OSSZ, 26 žádostí bylo vráceno kvůli nesplnění podmínek stanovených v uvedených nařízeních, resp. nedostatku majetku nebo z jiného důvodu, pro který nelze pohledávku vymáhat. Na základě podaných 36 žádostí byl ověřován postižitelný příjem nebo majetek povinných v České republice. Žádostí o doručení exekučních titulů na území České republiky členské státy EU zaslaly ve sledovaném období 8, v pěti případech se podařilo doručit příslušné rozhodnutí povinným. Počet přijatých žádostí se proti roku 2012 zvýšil o 38, tj. o 61,29 %. Výše částky pohledávek, u nichž členské státy EU požádaly o spolupráci, narostla z 21,6 mil. Kč na 23,9 mil. Kč, tj. o 10,65 %.

ČSSZ odeslala v roce 2013 celkem 56 žádostí o spolupráci při vymáhání pohledávek styčným orgánům členských států EU, v jejichž rámci bylo posláno 19 žádostí o ověření možnosti vymáhání, 14 žádostí o doručení exekučních titulů a 18 žádostí o vymáhání. Zároveň bylo ve sledovaném období podáno 5 přihlášek resp. uplatnění pohledávek do úpadkových řízení zahájených mimo území České republiky. Počet odeslaných žádostí o spolupráci při vymáhání pohledávek v zahraničí se meziročně zvýšil o 10, tj. o 21,74 %. Výše pohledávek vymáhaných v jiných členských státech EU v roce 2013 vzrostla o 65,56 %.

4.2.4 Insolvenční řízení

Aplikací zákona č. 182/2006 Sb. došlo k nárůstu počtu insolvenčních řízení v roce 2013. Do insolvenčního řízení bylo přihlášeno 3 627 pohledávek ČSSZ v celkové výši 1,4 mld. Kč. Největší počet přihlášek do insolvenčního řízení podalo pracoviště ČSSZ Brno (633) a pracoviště ČSSZ Ostrava (587), nejméně pracoviště ČSSZ České Budějovice (318). Nejvyšší částky přihlášených pohledávek do insolvenčních řízení z celkového objemu přihlášených pohledávek dosáhla PSSZ (21,26 %). V porovnání s obdobím roku 2012 došlo k nárůstu počtu přihlášených pohledávek o 37,49 %, celkově však došlo ke snížení částky přihlášených pohledávek o 192 mil. Kč, tj. o 11,83 % méně.

Celkové množství přihlášených pohledávek do insolvenčního řízení k 31. 12. 2013 neodpovídá celkovému počtu jednotlivých forem řešení úpadku, neboť v době přihlášení pohledávky do insolvenčního řízení nebylo o způsobu řešení úpadku v mnohých případech ještě rozhodnuto.

Z uvedených 3 627 přihlášených pohledávek v hodnoceném roce připadlo 1 221 pohledávek na konkurs s pohledávkou 916 mil. Kč, tj. 63,96 % z celkového objemu přihlášených pohledávek. Dále byly v 6 případech pohledávky řešeny reorganizací s pohledávkou 34 mil. Kč, tj. 2,41 % a v 1 718 případech byly pohledávky řešeny oddlužením s pohledávkou 83 mil. Kč, tj. 5,80 %. Ve 413 případech byly pohledávky řešeny nepatrným konkursem s pohledávkou 148 mil. Kč, tj. 10,33 % celkového objemu přihlášených pohledávek.

Již v roce 2013 je zřejmé, že úpadky dlužníků nejsou převážně řešeny likvidačním způsobem, ale jsou využívány sanační způsoby řešení úpadku. Je pozitivní, že se zvyšuje počet pohledávek řešených oddlužením (meziroční zvýšení činilo 89,62 %).

V roce 2013 byly uhrazeny pohledávky ve 2 434 insolvenčních řízeních, a to ve výši 286 mil. Kč, tj. 20 % celkového objemu přihlášených pohledávek. V hodnoceném roce bylo ukončeno 776 insolvenčních řízení s vymoženou částkou 198 mil. Kč, tj. 13,85 % celkového objemu přihlášených pohledávek. Počet ukončených insolvenčních řízení se proti roku 2012 zvýšil o 94,49 % a vymožená částka se zvýšila o 188,50 %.

V hodnoceném období bylo odmítnuto 4 927 návrhů na zahájení insolvenčního řízení podaných jiným věřitelem a zrušená insolvenční řízení dosáhla počtu 3 243. Z celkového počtu podaných návrhů na zahájení insolvenčního řízení bylo pro nedostatek majetku zamítnuto 983 návrhů a v 977 případech bylo zastaveno řízení pro nezaplacení zálohy na náklady řízení.

Obecně lze konstatovat, že v roce 2013 byl, stejně jako v roce předchozím, zaznamenán významný nárůst agendy insolvenčního řízení, která je velmi náročná nejen s ohledem na krátkou 30 denní zákonnou lhůtu pro podání přihlášky pohledávky do insolvenčního řízení, ale vlastní realizace tohoto řízení klade i velké nároky na odborné znalosti pověřených zaměstnanců. Velmi krátká lhůta a početní nárůst agendy insolvenčního řízení (sledování řízení, aktualizace vývoje řízení a stavu pohledávky, přihlášení, resp. uplatnění

pohledávky, zpětvzetí přihlášky, resp. snížení výše přihlášené pohledávky, atd.) má za důsledek značné pracovní zatížení pověřených zaměstnanců.

Pozitivním zjištěním je skutečnost, že zrušení insolvenčního řízení z důvodu, že majetek dlužníka je pro uspokojení věřitelů zcela nepostačující, je mnohem rychlejší než u konkursních řízení dle předchozí právní úpravy, resp. zákona o konkursu a vyrovnání.

V rámci probíhajících insolvenčních řízení jsou pověřeni zaměstnanci ČSSZ voleni do věřitelských orgánů a tato činnost ve věřitelských orgánech pak znamená další nárůst práce, spočívající ve vyřizování přípisů (nejvíce se jedná o elektronické zprávy s velkým množstvím příloh), telefonických dotazů insolvenčních správců a seznamování se s pokyny jiných zajištěných věřitelů nebo členů věřitelských výborů. Pověřeni zaměstnanci ČSSZ dále ve všech insolvenčních řízeních, do nichž byla přihlášena pohledávka zajištěná soudcovským zástavním právem na nemovitostech ve vlastnictví dlužníka, a byl uplatněn nárok na vyplacení práv ze zajištění, důsledně spolupracují s insolvenčními správci a jako zajištění věřitelé dávají pokyny ke způsobu zpeněžení těchto nemovitostí. V souvislosti s realizací zpeněžení zajištěných pohledávek je nutné zdůraznit, že při výkonu agendy insolvenčních řízení došlo k nebývalému zvýšení i administrativní činnosti pověřených zaměstnanců ČSSZ. Zatížení se zvyšuje s narůstajícím množstvím řízení, do nichž byly přihlášeny pohledávky. Udělení pokynu pověřeného zaměstnance ČSSZ za zajištěného věřitele insolvenčnímu správci ke způsobu zpeněžení předmětu zástavy, dle platné právní úpravy, vyžaduje seznámení se stavem a hodnotou předmětu zástavy, resp. i s obsahem znaleckého posudku. Pokud je předmětem prodeje podnik nebo jeho část, představuje seznámení se s obsahem odborných dokumentů nebo znaleckého posudku časově náročné studium, což vyžaduje i vysoké odborné znalosti. Obrovské zatížení dále představuje vyhledávání dalších údajů (zejména průběžných zpráv předkládaných insolvenčními správci o stavu řízení, pokynů soudu, výsledků dražeb, apod.) z insolvenčního rejstříku, a to v rámci přípravy na insolvenční jednání vedenými před příslušnými soudy. Tuto činnost usnadňuje pověřeným pracovníkům ČSSZ aplikace INS, která je pro tyto účely v rámci ČSSZ využívána.

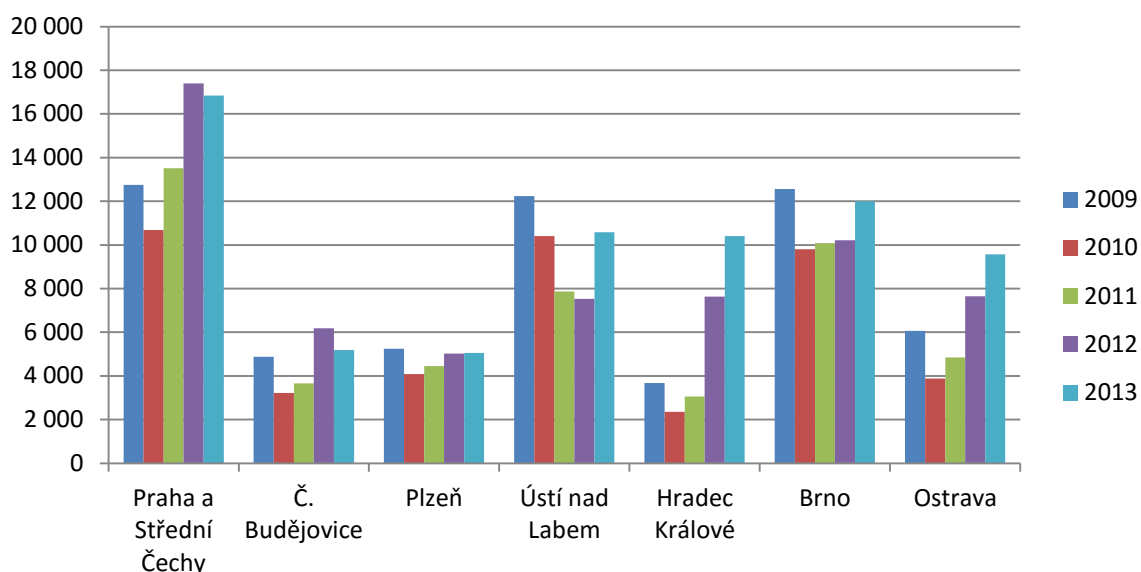
Pracoviště	Přihlášené pohledávky do IŘ	z toho:				Ukončená IŘ
		konkurs	reorganizace	oddlužení	nepatrný konkurs	
PSSZ	383	235	1	71	17	382
Střední Čechy	376	116	0	181	69	29
České Budějovice	318	155	2	135	9	30
Plzeň	404	57	1	234	88	80
Ústí nad Labem	417	79	0	261	57	46
Hradec Králové	509	170	1	260	58	34
Brno	633	269	0	260	84	71
Ostrava	587	140	1	316	31	104
CELKEM:	3 627	1 221	6	1 718	413	776

Tabulka 4 Insolvenční řízení – počet přihlášek

Zdroj: Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2013, vlastní zpracování

Vývoj insolvenčních řízení

Obecně lze konstatovat, že také problematika insolvenčního řízení má přímou vazbu na globální ekonomickou krizi stejně jako vymáhání pohledávek ve správní exekuci. Nárůst počtu přihlášených pohledávek do insolvenčního řízení je současně i důsledkem postupného vývoje právní úpravy v oblasti insolvenčního řízení. K zásadní změně přístupu insolvenčních soudů došlo u dlužníků, kteří podávají návrh na povolení oddlužení, neboť menší dluhy z podnikání přestaly být překážkou pro povolení tohoto sanačního způsobu řešení úpadku dlužníka.

Graf 2 Vývoj insolvenčních řízení – počet přihlášek

Zdroj: Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2013, vlastní zpracování

Počet podaných přihlášek pohledávek ČSSZ do insolvenčního řízení měl v letech 2009 – 2011 pozvolný vzestup (o cca 3 - 6 % meziročně). V letech 2012 a 2013 činil tento nárůst meziročně cca 38 %. Částky pohledávek přihlášených do insolvenčních řízení v jednotlivých letech 2009 – 2013 činily v průměru cca 1.5 mil. Kč s tím, že převážná část pohledávek ČSSZ je zajištěna zástavním právem a ČSSZ má tak v insolvenčním řízení výhodnější postavení zajištěného věřitele. Z uvedeného je dále zřejmé, že pohledávky ČSSZ, resp. OSSZ a jejich vymáhání jsou řešeny především v exekučním řízení, a proto ČSSZ není zpravidla v postavení věřitele, který by podával návrh na zahájení insolvenčního řízení.

Pracoviště	2009	2010	2011	2012	2013
PSSZ	300	225	160	382	305
Střední Čechy	135	155	155	98	106
České Budějovice	56	33	46	26	121
Plzeň	71	90	85	147	133
Ústí nad Labem	252	170	125	251	134
Hradec Králové	125	121	127	106	145
Brno	341	323	263	355	260
Ostrava	210	536	214	260	229
CELKEM	1 490	1 653	1 175	1 625	1 433

Tabulka 5 Vývoj insolvenčních řízení – přihlášené pohledávky v mil. Kč

Zdroj: Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2013, vlastní zpracování

4.2.5 Promíjení penále

Řízení a rozhodování o promíjení penále cestou odstranění tvrdosti zákona v příslušných komisích ČSSZ, v ústředí i OSSZ je rovněž realizováno ve smyslu platné právní úpravy s tím, že s účinností od 1. 1. 2011 je zavedena i zákonná oznamovací povinnost dle zákona č. 215/2004 Sb., resp. zaznamenávání poskytnutých podpor malého rozsahu do Centrálního registru vedeného ÚOHS.

V roce 2013 bylo projednáno celkem 6.034 žádostí, tj. o 2,64 % více než v roce 2012. Na základě projednání příslušných komisí bylo v hodnoceném období rozhodnuto o prominutí penále v celkové výši 137 mil. Kč, což představuje nárůst o 12 % oproti roku 2012.

Promíjení penále OSSZ

V komisích pro promíjení penále OSSZ bylo v roce 2013 projednáno celkem 5 834 žádostí, což představuje zvýšení o 134 žádostí, tj. o 2,35 % více než v roce 2012. V uvedeném počtu žádostí o prominutí penále bylo stejně jako v předchozím období projednáno nejvíce žádostí OSVČ. V hodnoceném období bylo kladně vyřízeno 3 344 žádostí, což představuje zvýšení o 12 kladně vyřízených žádostí, tj. o 0,36 % více proti roku 2012. V roce 2012 bylo z počtu 5 700 žádostí kladně vyřízeno 3 332 žádostí, tj. 58,46 %. Částka penále ve výši 75 mil. Kč, která byla v roce 2013 prominuta, je o 6,50 % vyšší než v roce 2012, kdy bylo prominuto penále ve výši 70 mil. Kč.

Promíjení penále ČSSZ

Komise pro promíjení penále ČSSZ – ústředí, kam jsou směřovány žádosti z OSSZ na částky vyšší než 200 000 Kč, avšak nepřesahující částku 1 000 000 Kč, projednala v roce 2013 celkem 200 žádostí, což proti roku 2012 představuje nárůst o 11,73 %. V hodnoceném období bylo z celkového počtu 200 žádostí, o kterých bylo rozhodováno, kladně vyřízeno 186 žádostí, tj. 93 %. V roce 2012 bylo ze 179 projednávaných žádostí kladně vyřízeno 161, tj. 89,94 %. Částka penále, která byla na základě projednání komisí ČSSZ - ústředí v roce 2013 prominuta ve výši 62 mil. Kč, se proti roku 2012 zvýšila o 19,47 %.

4.2.6 Nedobytné pohledávky

Při odpisu pohledávek pro nedobytnost postupují OSSZ v souladu s ustanovením § 123b zákona č. 582/1991 Sb. Nedobytné pohledávky byly evidovány k 31. 12. 2013 ve výši 25,8 mld. Kč, což ve srovnání se stavem k 31. 12. 2012 představuje snížení o 3,47 %.

V roce 2013 převedly OSSZ na podrozvahový účet 992 celkem 6,6 mld. Kč, což je o 6,97 % více než v předchozím roce. Z pohledu kumulovaných nedobytných pohledávek došlo proti stavu k 31. 12. 2012 k meziročnímu snížení o 3,47 %. U tohoto ukazatele je nutné uvést, že v kumulované částce nejsou zahrnuty nedobytné pohledávky, které již byly promlčeny.

4.3 Zhodnocení vývoje a vymáhání pohledávek v roce 2013

Výše pohledávek vymáhaná cestou správní exekuce se v hodnoceném období proti roku 2012 zvýšila o 36,82 % na celkovou částku 8,5 mld. Kč. Celková výše uhrazených pohledávek vymáhaných formou správní exekuce se v hodnoceném období snížila. V roce 2013 byly uhrazeny pohledávky v celkové výši 3 mld. Kč, což proti roku 2012 představuje snížení o 143 mil. Kč, tj. o 4,47 % méně, když z celkové částky pohledávek vymáhané ve správní exekuci bylo v roce 2013 uhrazeno 35,96 % vymáhaných pohledávek a v roce 2012 bylo uhrazeno 51,51 % vymáhaných pohledávek.

Rok 2013 přinesl markantní nárůst počtu zástavního práva zřizovaného rozhodnutím OSSZ. Novela o. s. ř., která s účinností od 1. 1. 2013 znemožnila k zajištění pohledávek OSSZ zřizovat soudcovské zástavní právo. V hodnoceném období bylo zřízeno celkem 13 241 zástavních práv na pohledávky v celkové výši 1,4 mld. Kč.

V roce 2013 byla realizace vymáhání a zajišťování pohledávek ovlivněna změnou právní úpravy i v oblasti soudního výkonu rozhodnutí, a to v důsledku přijetí zákona č. 396/2012 Sb., v platném znění. Od 1. 1. 2013 již nelze soudní výkon rozhodnutí využít pro vymožení pohledávek, jež jsou předepsány exekučním titulem, který lze vykonat podle správního řádu nebo daňového řádu. Do této skupiny patří všechny exekuční tituly vystavené OSSZ a ČSSZ. V důsledku toho akcentovalo vymáhání formou správní exekuce. Vzhledem k uvedené zásadní změně právní úpravy v oblasti soudního výkonu rozhodnutí a reálnému nebezpečí vzniku nákladů spojených se soudním výkonem rozhodnutí prováděným prostřednictvím soudních exekutorů, postupovaly OSSZ obezřetně a využívaly tuto formu

vymáhání jen v odůvodněných případech, resp. pokud byl zjištěn postižitelný majetek nebo příjem povinného.

V roce 2013 bylo do insolvenčního řízení přihlášeno 3 627 pohledávek v celkové hodnotě 1,4 mld. Kč. V porovnání se stejným obdobím roku 2012 došlo k nárůstu přihlášených pohledávek o 989, tj. o 37,49 %, ale celkově se snížila výše přihlášených pohledávek o 11,83 %. Ukončeno v tomto období bylo 776 insolvenčních řízení s vymoženou částkou 198 mil. Kč, tj. 13,85 % celkového objemu přihlášených pohledávek. Lze konstatovat, že i nadále se tento počet bude zvyšovat.

Ve sledovaném období se promítla i úprava v oblasti správních exekucí, a to v důsledku přijetí zákona č. 280/2009 Sb., který mj. zavedl povinnost vymáhat exekuční náklady. V roce 2012 byly exekuční náklady uhrazeny v celkové výši 21,5 mil. Kč a v roce 2013 již ve výši 25,2 mil. Kč.

Na výsledky vymáhání měly vliv i nárůst žádostí o povolení placení dlužného pojistného a penále ve splátkách, snížení odvodové povinnosti plátců pojistného v důsledku vyšší míry nezaměstnanosti a nižšího růstu mezd a rovněž nárůst počtu insolvenčních řízení. V posledních letech je těžké však najít exekucí postižitelné věci.

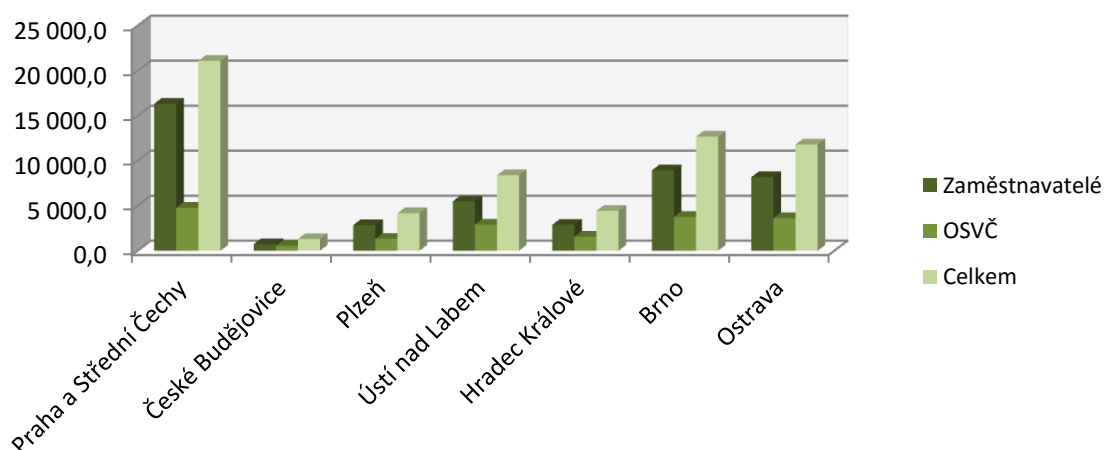
4.4 Vývoj pohledávek v roce 2014

V této části bude porovnáván vývoj pohledávek k 31. 12. 2014 se stavem ke stejnému období roku 2013.

4.4.1 Struktura objemu pohledávek

Celkový objem pohledávek za plátců pojistného, kumulovaný od roku 1993, dosáhl k 31. 12. 2014 celkové výše 63,9 mld. Kč. Podle dlouhodobě sledovaného vývoje pohledávek, od roku 2010 dochází k meziročnímu průměrnému nárůstu celkového objemu pohledávek ve výši 943,7 mil. Kč.

Strukturu pohledávek rozdělenou podle jednotlivých pracovišť ČSSZ a podle typu plátce v mil. Kč obsahuje následující graf.

Graf 3 Struktura pohledávek ČSSZ podle typu plátce v mil. Kč – rok 2014

Zdroj: Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2014, vlastní zpracování

V roce 2014 se pohledávky zvýšily o 489 mil. Kč, což představuje v porovnání se stavem k 31. 12. 2013 zvýšení o 0,8 %. Pohledávky za zaměstnavateli činily 45,4 mld. Kč, tj. 71 % z objemu kumulovaných pohledávek, přičemž k 31. 12. 2014 se snížily o 353,8 mil. Kč, tj. o 0,8 %. Pohledávky za OSVČ představovaly k 31. 12. 2014 částku 18,5 mld. Kč, tj. 29 % objemu kumulovaných pohledávek, což představuje zvýšení o 842,8 mil. Kč, tj. o 4,8 % oproti roku 2013. V průběhu roku 2014 došlo oproti stavu k 31. 12. 2013 u pohledávek ČSSZ na pojistném ke zvýšení na částku 37,3 mld. Kč, tj. o 2,1 % více. Pohledávky na penále se nepatrně zvýšily na částku 24,9 mld. Kč, tj. o 0,5 % více, zatímco pohledávky na pokutách se k 31. 12. 2014 zvýšily na částku 152,8 mil. Kč, tj. o 2,8 % více.

Pracoviště ČSSZ	Pohledávky na pojistném vč. příslušenství				Změna stavu	
	v mil. Kč					
	2013	%	2014	%	mil. Kč	%
Praha a Střední Čechy	20 230	31,9	21 101	33	871	104,3
České Budějovice	1 312	2,1	1 299	2	-14	99
Plzeň	4 256	6,7	4 170	6,5	-86	98
Ústí nad Labem	8 440	13,3	8 386	13,1	-54	99,4
Hradec Králové	4 456	7	4 435	7	-21	99,5
Brno	12 841	20,3	12 672	19,9	-169	98,7
Ostrava	11 843	18,7	11 804	18,5	-39	99,7
ČSSZ celkem	63 378	100	63 867	100	488	100,8

Tabulka 6 Rozdělení pohledávek na pojistném a příslušenství (pokuty, penále) podle pracovišť ČSSZ

Zdroj: Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2014, vlastní zpracování

Z uvedené tabulky 6 je zřejmé, že k nárůstu pohledávek v roce 2014 došlo pouze u pracoviště ČSSZ pro Prahu a Střední Čechy, kde pohledávky vzrostly o 870,5 mil. Kč. Největší podíl z tohoto nárůstu (85 %) připadá na PSSZ, přičemž jedním z hlavních důvodů je skutečnost, že odpis nedobytných pohledávek byl na PSSZ proveden pouze na úrovni 20 % objemu roku 2013. Od roku 2010 do roku 2012 bylo průměrně v rámci tohoto pracoviště odepisováno cca 2 mld. Kč na podrozvahový účet, od roku 2013 docházelo ke každoročnímu průměrnému poklesu o 1,8 mld. Kč proti objemu odepsaných pohledávek v roce 2012. Podle komentáře pracoviště pro Prahu a Střední Čechy nestihla PSSZ koncem roku 2014 zpracovat 56 protokolů o odpisu nedobytných pohledávek včas tak, aby tyto protokoly byly předány oddělením účtárny pojistného a dávek k zaúčtování ještě v roce 2014. Z tohoto důvodu bylo zaúčtováno pouze 46 protokolů o odpisu nedobytných pohledávek, zbývající budou zaúčtovány v roce 2015.

V průběhu roku 2014 navíc bylo na PSSZ dosaženo nižší úspěšnosti správní exekuce oproti předchozím rokům. Nižší úspěšnost správní exekuce u PSSZ je zdůvodňována nemajetností dlužníků, resp. druhotnou platební neschopností.

Současně v průběhu roku 2014 došlo na PSSZ v rámci sjednocení postupů pracoviště pro Prahu a Střední Čechy ve větším rozsahu ke zrušení povolení splátek u neodhlášených plátců, kteří neplnili své zákonné povinnosti (tj. nezaplatili včas nebo ve správné výši některou splátku dluhu nebo pojistné splatné v období po splatnosti první splátky dluhu), v důsledku čehož došlo i k dopočtení penále u těchto plátců do plné výše.

Dále se na vyčísleném zvýšení pohledávek PSSZ v roce 2014 promítla i skutečnost, že penále bylo prominuto pouze ve výši 13,6 % objemu roku 2013. Na procentní pokles výše prominutého penále má vliv zejména skutečnost, že u PSSZ došlo k poklesu počtu podaných žádostí o 44 %.

4.4.2 Rozdělení dlužníků podle výše pohledávky

S pohledávkou vyšší než 30 mil. Kč bylo k 31. 12. 2014 evidováno 105 dlužníků, z toho 73 dlužníků je vedeno v konkursním řízení podle zákona o konkursu a vyrovnání, nebo insolvenčním řízení podle insolvenčního zákona. V likvidaci je 11 dlužníků. Celková výše pohledávek za těmito dlužníky činila 9,3 mld. Kč, tj. 14,6 % celkového objemu kumulovaných pohledávek. V celkovém objemu pohledávek jsou uvedeni i 2 dlužníci, kteří spadají do kategorie pohledávek nad 300 mil. Kč a nad 700 mil. Kč, za nimiž eviduje ČSSZ pohledávku v celkové výši 2,3 mld. Kč.

Z toho s pohledávkou vyšší než 300 mil. Kč, tedy ve výši 690,7 mil. Kč k 31. 12. 2014 je v rámci ČSSZ evidován 1 dlužník, jehož pohledávka činí 1,1 % z objemu kumulovaných pohledávek. Od roku 2001 je u tohoto dlužníka vedeno konkurzní řízení podle zákona o konkursu a vyrovnání.

S pohledávkou vyšší než 700 mil. Kč byl k 31. 12. 2014 evidován 1 dlužník, a to s pohledávkou 1,6 mld. Kč, tj. 2,5 % celkového objemu kumulovaných pohledávek. Tato pohledávka byla rovněž předmětem konkursního řízení, který byl ukončen dne 3. 12. 2012 po splnění rozvrhového usnesení. Z tohoto konkursu získala PSSZ částku ve výši 2,5 mil. Kč. Opětovně je na majetek dlužníka prohlášen konkurs, ale již podle insolvenčního zákona.

Počet a struktura dlužníků

Počet a struktura dlužníků se v roce 2014 v porovnání s rokem 2013 mírně změnily. Z celkového počtu dlužníků 613 084 bylo 166 903 zaměstnavatelů, tj. 27,3 %, což představuje nárůst o 1 %. Počet dlužníků OSVČ byl 446 181, tj. 72,7 %, což představuje nepatrné snížení o 0,1 %. Je možné říct, že počet dlužníků se meziročně zvyšuje za posledních 5 let průměrně o 14 235.

Počet odhlášených dlužníků oproti stavu k 31. 12. 2013 se zvýšil na 239 226, tzn. o 9 464 subjektů, což představuje 4,1 %. Z uvedeného počtu odhlášených dlužníků připadá 25,2 % na zaměstnavatele a 74,8 % na OSVČ. V průběhu roku 2014 se zvýšil počet dlužníků u zaměstnavatelů o 4,7 %, a u OSVČ o 3,9 %.

K 31. 12. 2014 dosáhly kumulované pohledávky odhlášených plátců pojistného absolutní výše 40,5 mld. Kč, tj. 63,4 % celkového objemu kumulovaných pohledávek, což proti roku 2013 představuje zvýšení o 4,3 %.

Počet neodhlášených dlužníků oproti stavu k 31. 12. 2013 se snížil na 352 258, tzn. o 6 413 subjektů, což představuje pokles o 1,8 %. Z tohoto počtu neodhlášených dlužníků připadá 28,6 % na zaměstnavatele a 71,4 % na OSVČ. V průběhu roku 2014 se snížil počet dlužníků jak u zaměstnavatelů o 0,7 %, tak i u OSVČ o 2,2 %.

K 31. 12. 2014 dosáhly kumulované pohledávky neodhlášených plátců 21,9 mld. Kč, tj. 34,2 % celkového objemu kumulovaných pohledávek, což proti roku 2013 představuje snížení o 3,4 %. Na toto snížení pohledávek neodhlášených plátců měl vliv především pokles pohledávek zaměstnavatelů.

4.4.3 Faktory ovlivňující vývoj pohledávek

Všechny OSSZ pravidelně sledují plátce, kteří mají vykázány vysoké odvody pojistného, neboť v případě zhoršení jejich platební morálky dochází ke značnému nárůstu pohledávek a je nezbytně nutné na takové situace urychleně reagovat nejen v rámci exekučního řízení. Většina velkých dlužníků je ale již v konkursu či v insolvenčním řízení a nelze tak zpravidla pohledávky v exekučním řízení vymáhat. Stejně tak, pokud dochází ke zrušení právnické osoby a jejímu výmazu z obchodního rejstříku, resp. Veřejného rejstříku, případně k ukončení insolvenčního řízení pro nedostatek majetku, stávají se tyto pohledávky nevymahatelnými a jsou proto provedeny odpisy těchto pohledávek. Obdobně jsou pohledávky odepisovány v případech, kdy došlo k úmrtí dlužníka - fyzické osoby, pokud dluhy nepřešly na dědice.

Stav a vývoj pohledávek v roce 2014 i nadále ovlivňovaly dopady vleklé ekonomické krize spojené v některých regionech s vysokou mírou nezaměstnanosti. Tyto důvody se promítaly i v nárůstu počtu insolvenčních řízení, týkajících se dlužníků ČSSZ, tedy 5 188 insolvenčních řízení, zahájených v roce 2014. Jedná se o zvýšení o 43 %, oproti 3 627 zahájených insolvenčních řízení v roce 2013.

Na shora uvedené ukazatele má vliv i rozhodování o prominutí penále. V roce 2014 bylo prominuto penále ve výši 108,0 mil. Kč, tj. o 21,6 % méně než v roce 2013, a to při splnění zákonné podmínky - plné úhradě pojistného.

4.5 Vymáhání a právní zajišťování pohledávek v roce 2014

Při vymáhání pohledávek v roce 2014 byla využívána zejména správní exekuce, kdy důležitým kritériem je včasnost a používání adekvátních způsobů vedených exekucí. Při vymáhání pohledávek OSSZ bylo možné při dodržení stanovených podmínek využívat i služby soudních exekutorů. Pohledávky byly také přihlašovány a uplatňovány v insolvenčních řízeních, přihlašovány do dražebních jednání, likvidací nebo dědických řízení. Pohledávky byly rovněž zajišťovány zřizováním správního zástavního práva. Dále je potřeba uvést, že v roce 2014 bylo stále obtížnější najít postižitelné příjmy nebo majetek dlužníků nezatížený jiným exekučním řízením.

K uspokojení pohledávek byla využívána i další řízení, zejména pak řízení o povolení splátek. V režimu placení dlužného pojistného a penále ve splátkách byly vedeny pohledávky ve výši 1,5 mld. Kč, tj. 2,4 % celkové výše pohledávek, což proti roku 2013 představuje snížení o 21,2 %. K 31. 12. 2014 bylo vedeno 21 600 rozhodnutí o povolení splátek, což představuje pokles o 7,9 % v porovnání s rokem 2013, kdy bylo evidováno 23 465 těchto rozhodnutí, tedy o 1 865 méně, zatímco v předchozích letech byl vždy evidován nárůst počtu dlužníků ve splátkách. V roce 2014 se celkový počet i celková částka pohledávek ve splátkách naopak snížily, a to proto, že OSSZ zrušily rozhodnutí o povolení splátek v případech, kdy docházelo k porušení stanovených podmínek. Porušováním zákonných podmínek, za kterých jsou splátky povoleny, totiž vede ke zvyšování pohledávek, které byly předmětem původního rozhodnutí.

4.5.1 Správní exekuce

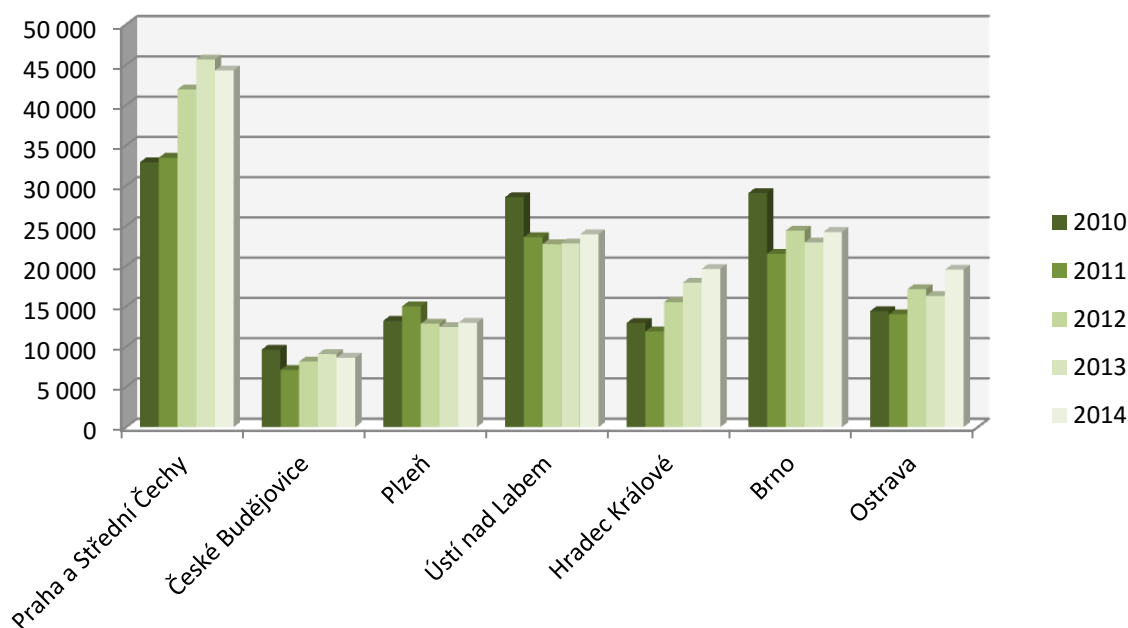
Při vymáhání pohledávek v roce 2014 byla využívána zejména správní exekuce. V následujících kapitolách budou analyzovány jednotlivé formy správní exekuce, jejich úspěšnost, vliv na vývoj pohledávek a výběr pojistného a porovnání se stavem v roce 2013 včetně vývoje od roku 2010.

Institut výzvy

V rámci správní exekuce má nezastupitelnou roli institut výzvy k zaplacení nedoplatku. OSSZ mají pozitivní zkušenosti s tímto institutem především u nových dlužníků a také u těch, kde se již v minulosti tento postup osvědčil. Poměrně velký počet dlužníků na základě této výzvy své pohledávky uhradí. Jiní se snaží svou situaci řešit tím, že vstoupí

do jednání s OSSZ a snaží se svůj dluh řešit. Výsledkem může být podání žádosti o povolení placení dlužného pojistného a penále ve splátkách nebo žádost o prominutí penále. V některých případech ale OSSZ zahajuje exekuci přímo vydáním exekučního příkazu, např. když dlužník na předchozí výzvy nereagoval a pohledávku neuhradil. OSSZ ve výzvách upozorňuje na skutečnost, že v případě neuhrazení pohledávky a zahájení exekuce se pohledávka navýší o exekuční náklady, což představuje i významný psychologický efekt.

Celkem bylo odesláno 153 268 výzev, což představuje 81 % k celkovému počtu předaných titulů k vymáhání, tj. nárůst oproti roku 2013 o 4,2 %. Jedná se o velmi efektivní institut. Po odeslané výzvě bylo uhrazeno celkem 66 374 pohledávek, tj. 43 % z celkového počtu pohledávek, pro které byla zaslána výzva k úhradě, což znamená, že i dlužníci si uvědomují, že je pro ně výhodnější uhradit exekuční titul před zahájením správní exekuce, mimo jiné i proto, že u takto uhrazených pohledávek nedochází k navyšování dluhu o exekuční náklady, které musí dlužník uhradit po zahájení exekuce.

Graf 4 Vývoj počtu vydaných výzev

Zdroj: Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2014, vlastní zpracování

Institut výzvy není od roku 2011 obsažen v daňovém řádu, ale vzhledem k výše uvedené efektivitě a úspěšnosti ho OSSZ využívají dokonce ve větším rozsahu než v předchozích obdobích, což dokládá graf 4.

Exekuční příkazy

Ve správní exekuci bylo vydáno celkem 69 638 exekučních příkazů, tzn., že tímto způsobem bylo řešeno 37 % z celkového počtu předaných titulů k vymáhání, což představuje nárůst ve srovnání s rokem 2013 o 13 %.

Nejvíce exekučních příkazů v roce 2014 vydalo pracoviště ČSSZ pro Prahu a Střední Čechy s celkovým počtem 16 838, tj. 24,2 % z celkového počtu vydaných exekučních příkazů, což představuje současně snížení o 3,3 % ve srovnání s rokem předcházejícím. Pracoviště ČSSZ Brno v roce 2014 vydalo 12 007 exekučních příkazů, tj. 17,6 % nárůst oproti roku 2013. Nejmenší počet 5 052 exekučních příkazů vydalo pracoviště ČSSZ Plzeň, tj. 9 % z celkového počtu vydaných exekučních titulů, přesto v rámci působnosti tohoto pracoviště došlo k nárůstu vydaných exekučních příkazů o 0,7 %.

Pracoviště	2010	2011	2012	2013	2014
Praha a Střední Čechy	12 753	10 680	13 518	17 404	16 838
České Budějovice	4 870	3 221	3 665	6 184	5 189
Plzeň	5 243	4 086	4 458	5 018	5 052
Ústí nad Labem	12 237	10 409	7 863	7 534	10 587
Hradec Králové	3 676	2 350	3 060	7 627	10 399
Brno	12 558	9 806	10 088	10 207	12 007
Ostrava	6 070	3 872	4 847	7 652	9 566
CELKEM	57 407	44 424	47 499	61 626	69 638

Tabulka 7 Vývoj správní exekuce – celkový počet vydaných exekučních příkazů

Zdroj: Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2014, vlastní zpracování

Exekuční příkaz přikázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb

Ve správní exekuci je nejvíce využíván exekuční příkaz přikázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb. Je vhodným a účinným prostředkem k vymožení peněžních částek, za předpokladu dostatku peněžních prostředků na účtu. Negativní vliv na úspěšnost tohoto způsobu exekuce mají zejména skutečnosti, že dlužníci na účtech nemají dostatek prostředků, často mění účty, k účtům mají pouze dispoziční právo

nebo jsou jim po obdržení exekučního příkazu z důvodu nepovoleného debetu ze strany peněžního ústavu rušeny.

Dotazy na účty dlužníků jsou ve většině případů zpracovávány jednou až dvakrát za měsíc, eventuálně jednou za čtvrtletí. OSSZ se dotazují nejen na účty nových dlužníků, ale opakovaně zařazují do výzvy k součinnosti také dřívější dlužníky. V průměru každý dotaz obsahuje obvykle cca 30 - 50 dotazovaných plátců. Spolupráci s peněžními ústavy lze označit v zásadě za bezproblémovou. Nicméně některé OSSZ poukazují na ojedinělý výskyt případů, kdy peněžní ústav nepostupuje v souladu s ustanovením § 307 odst. 3 o. s. ř., tzn. i přes dostatek prostředků na účtu dlužníka nejsou tyto prostředky bezodkladně odvedeny na účet OSSZ, ale až po uplynutí šestiměsíční lhůty. OSSZ v takovém případě vyzývá peněžní ústav k dodržení zákonného postupu a k poukázání předmětné částky. Celý proces realizace exekuce příkázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb končí přibližně po osmi až devíti měsících za předpokladu, že pohledávka není v průběhu vymáhacího procesu uhrazena dříve.

Exekuce srážkami ze mzdy a jiných příjmů

Exekuce srážkami ze mzdy a jiných příjmů, jako další forma správní exekuce, je využívána v případech, kdy dlužníci vstoupili do zaměstnaneckého poměru zpravidla poté, co ukončili podnikatelskou činnost a tyto skutečnosti jsou dostupné i v databázích OSSZ. Často však dochází k tomu, že zaměstnavatelé neplní při exekuci své zákonné povinnosti, například vykazují zaměstnancům pouze minimální mzdu nebo neprovádějí správně srážky ze mzdy. V těchto situacích OSSZ bezodkladně reagují na zjištěné skutečnosti a vyzývají plátce mzdy k plnění jeho povinností, případně jej upozorní na možnost podání poddlužnické žaloby. Dlužníci mají zpravidla závazky vůči jiným věřitelům, proto jsou dlužné částky umořovány postupně a v malých částkách.

V případech, kdy dlužníci pobírají dávky důchodového pojištění, je velkou výhodou OSSZ snadný přístup k informacím z vlastních databází o jejich příjmu oproti jiným věřitelům. Pobírá-li dlužník dávku důchodového pojištění, vystavují OSSZ exekuční příkaz na srážku z důchodu. Při provádění správní exekuce formou srážky z důchodu dlužníka, se oproti minulým obdobím situace velmi zlepšila, zejména rychlost podání zpětných informací o stavu exekučního řízení je nyní již na dobré úrovni, a to hlavně z důvodu převedení agendy provádění exekucí z dávek důchodového pojištění na OSSZ, které mají

okamžitou informaci o stavu exekučního řízení. Značný počet dlužníků, příjemců dávek důchodového pojištění, však pobírá důchod v nezabavitelné výši, případně má již důchod zatížen exekučními srážkami, tudíž je exekuce neúspěšná.

Exekuce příkázáním jiné peněžité pohledávky

Další forma správní exekuce, tj. exekuce příkázáním jiné peněžité pohledávky, je využívána v menším rozsahu, neboť zjištění pohledávek dlužníků vůči třetím osobám je velmi složité, a to i přes využívání institutu prohlášení o majetku. Dalším problémem je pak realizace zjištěných jiných peněžitých pohledávek, např. exekuce na životní pojištění dlužníka je dlouhodobou záležitostí a trvá řadu let. Rovněž exekuce postižením jiných majetkových práv není možné přes snahu OSSZ příliš často využívat, neboť např. hodnotu majetkového podílu dlužníka v obchodní společnosti nelze předem odhadnout a ani prodej členských práv dlužníka v družstvu nemusí vést k uspokojení pohledávky OSSZ, proto musí OSSZ postupovat v těchto případech velmi obezřetně.

Exekuční náklady

Podle ustanovení § 182 daňového řádu jsou exekučním příkazem předepisovány také exekuční náklady. Tyto exekuční náklady jsou vedeny na zvláštním bankovním účtu Ministerstva financí ČR. Pokud v průběhu exekuce nedojde k uhrazení celé jistiny, ačkoli jsou uhrazeny exekuční náklady, je nutné převést peněžní prostředky z účtu exekučních nákladů na konto dlužníka. V případě, že dojde k úhradě exekučních prostředků na účtu OSSZ, musí být zajištěn následný převod peněžních prostředků. V roce 2014 bylo převedeno na tento účet 28,5 mil. Kč.

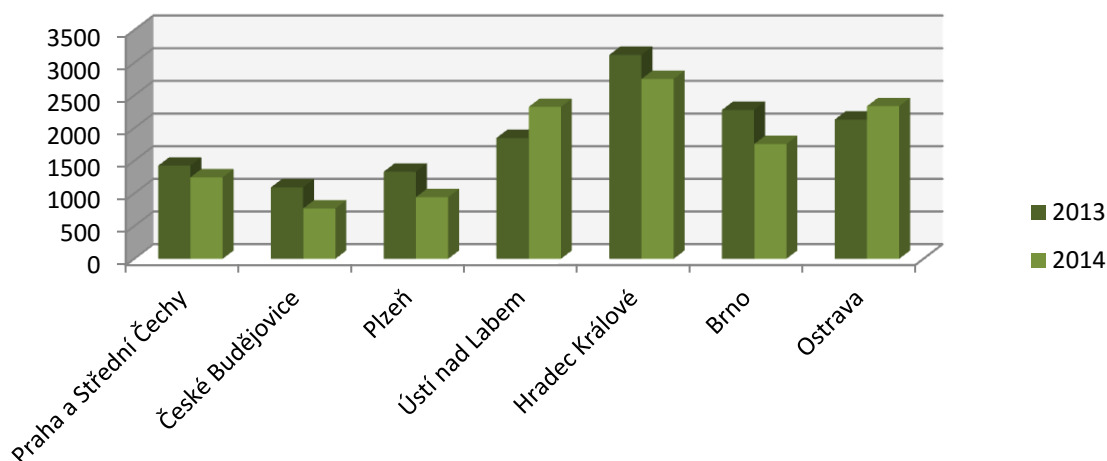
Správní zástava

Správní zástavní právo, jako institut zajišťující pohledávky, má vůči dlužníkům zejména psychologický efekt a vede je ke snaze hledat řešení směřující k řešení jejich závazků, případně jejich úhradám. Ke zjištění a zajištění nemovitosti ve vlastnictví dlužníků využívají OSSZ dálkový přístup do evidence katastrálních úřadů, přičemž využívají webové služby těchto úřadů, neboť vyhledávání v aplikaci je operativní a rychlé.

V roce 2014 došlo k poklesu počtu zajištění pohledávek zástavním právem zřizovaným na nemovitostech ve vlastnictví dlužníků rozhodnutím OSSZ. V roce 2014 bylo zřízeno celkem 12 136 správních zástavních práv, což představuje zajištění 6,5 % z celkového

počtu předaných exekučních titulů. Zajištěny byly pohledávky v celkové výši 1,2 mld. Kč, což činilo 13,8 % z celkové částky, předané k vymáhání. Porovnáme-li tento výsledek s rokem 2013, je patrný pokles o 1 105 rozhodnutí, což představuje pokles o 8,3 %. Oproti roku 2013, který přinesl výrazný nárůst využívání správního zástavního práva, došlo v roce 2014 k poklesu u sledovaných ukazatelů. Zejména počáteční měsíce roku 2014 byly poznamenány problémy s nejasnostmi ohledně zpracování návrhů na vklad, přičemž ani katastrální úřady neměly v této otázce často jasno. Tento stav měl pochopitelně negativní dopad na množství návrhů na vklad, které OSSZ zpracovaly a podaly. Dalším důvodem poklesu počtu vydaných rozhodnutí o zřízení zástavního práva je i úbytek zjištěných nemovitostí ve vlastnictví dlužníků, a to zejména v souvislosti se zvyšujícím se počtem prodaných nemovitostí v dražbách a v insolvenčních řízeních. Je zřejmé, že výrazný nárůst v roce 2013 byl ovlivněn zrušením možnosti využívat k zajištění nemovitostí soudcovského zástavního práva.

Na základě zřízených zástav na nemovitostech ve vlastnictví dlužníků dochází v některých případech i k přímé úhradě pohledávky, tzv. dobrovolné úhradě. Ve sledovaném období bylo zaznamenáno 3 002 dobrovolných úhrad, což oproti roku 2013, kdy bylo provedeno 2 613 takových úhrad, představuje nárůst o 13 %. Takto uhrazeny byly pohledávky v roce 2014 v celkové výši 185,8 mil. Kč, což oproti roku 2013, kdy bylo uhrazeno 143,3 mil. Kč, představuje nárůst o 42,5 mil. Kč, tj. 29,6 % více.

Graf 5 Vývoj počtu správních zástav v letech 2013 a 2014

Zdroj: Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2014, vlastní zpracování

Graf 5 uvádí porovnání let 2013 a 2014, protože v předchozích obdobích využívaly OSSZ institut soudcovského zástavního práva, které OSSZ od 1. 1. 2013 využívat nemohou.

Pohledávky uhrazené

V roce 2014 bylo uhrazeno v průběhu celého procesu vymáhání celkem 124 855 pohledávek, tj. 66 % z celkového počtu předaných titulů. V roce 2014 bylo vymoženo celkem 2,8 mld. Kč, což představuje pokles o 7,5 %, ve srovnání s rokem 2013, kdy bylo uhrazeno celkem 3,1 mld. Kč. Nejvíce pohledávek uhrazených v průběhu vymáhání v roce 2014 vykázalo pracoviště ČSSZ Brno s počtem 38 145, tj. 30,5 % z celkového počtu uhrazených pohledávek, což představuje současně 2,5 % nárůst proti roku 2013. Toto pracoviště zároveň vymohlo nejvyšší částku ve výši 612,8 mil. Kč, tj. 22 % z celkové částky uhrazených pohledávek. Ve srovnání s předchozím rokem je patrné zvýšení o 2,6 %. Nejméně uhrazených pohledávek registruje pracoviště ČSSZ České Budějovice s počtem 11 358, tj. 9 % z celkového počtu uhrazených pohledávek, což ale přesto znamená zvýšení částky uhrazených pohledávek o 11 % v porovnání s předchozím rokem. Toto pracoviště vymohlo částku ve výši 238,7 mil. Kč., což představuje 8,4 % z celkové uhrazené částky.

Pracoviště ČSSZ	Pohledávky uhrazené 2013		Pohledávky uhrazené 2014	
	Počet	Kč	Počet	Kč
Praha a Střední Čechy	22 126	848 197 069	16 832	549 751 987
České Budějovice	10 228	270 096 740	11 358	237 791 570
Plzeň	16 393	278 618 573	16 054	307 326 081
Ústí nad Labem	11 504	268 500 757	12 166	265 021 828
Hradec Králové	12 527	385 496 006	15 303	380 743 558
Brno	37 232	597 299 749	38 145	612 770 758
Ostrava	15 014	423 773 848	14 997	488 527 891
CELKEM	125 024	3 071 982 742	124 855	2 841 933 673

Tabulka 8 Pohledávky uhrazené v letech 2013 – 2014 v Kč

Zdroj: Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2014, vlastní zpracování

Ve sledovaném období největší nárůst částky vymožené formou správní exekuce vykázalo pracoviště ČSSZ Ostrava, u kterého ve srovnání s rokem 2013 došlo k nárůstu o 64,8 mil. Kč. Pracoviště ČSSZ Plzeň vykázalo oproti roku 2013 nárůst vymožené částky o 28,7 mil. Kč. Naproti tomu pracoviště ČSSZ pro Prahu a Střední Čechy vykázalo ve sledovaném období největší propad vymožené částky, neboť v roce 2014 toto pracoviště

vymohlo ve správní exekuci o 298,5 mil. Kč méně než v roce 2013. Na poklesu vymožené částky o 298,5 mil Kč se nejvíce podílela PSSZ, kde byl vykázán pokles o 214,3 mil Kč. Pokles byl odůvodněn zejména tím, že na oddělení vymáhání bylo předáno o 1 560 exekučních titulů méně než v roce 2013. Dalším důvodem byl i nižší počet vydaných exekučních příkazů oproti roku 2013, a to o 454. PSSZ se potýká, tak jako ostatní OSSZ s tím, že dlužníci nemají prostředky na úhradu svých závazků vůči ČSSZ a svojí situaci řeší často zahájením insolvenčního řízení, do něhož následně PSSZ přihlašuje své pohledávky. Obdobně došlo ke snížení částky vymožené ve správní exekuci v roce 2014 i u pracoviště ČSSZ České Budějovice, když oproti roku 2013 toto pracoviště vykázalo o 32,3 mil. Kč nižší vymoženou částku. Pokles částky uhrazených pohledávek ve správní exekuci souvisí se snížením celkové částky, která byla předmětem správní exekuce, a to o 20 %. Toto souvisí také se sníženým počtem předaných exekučních titulů k vymáhání o 280, tj. o 2 %.

Faktory ovlivňující správní exekuci

Celkový časový horizont procesu vymáhání pohledávek, který je zahájen převzetím exekučního titulu za účelem vymáhání, přes zaslání výzvy, zjišťování postižitelného příjmu nebo majetku, vystavení exekučních příkazů až po skončení správní exekuce, se u jednotlivých dlužníků liší a nelze ho předem obecně stanovit. K jednotlivým způsobům a formám exekuce je přistupováno individuálně. Některé správní exekuce jsou úspěšně ukončené do dvou měsíců od vystavení exekučního titulu, jiné v intervalu od dvou do devíti měsíců, v případě srážek ze mzdy nebo důchodu, trvá správní exekuce i několik let. Závažný problém při vymáhání pohledávek stále představují dlužníci s „fiktivním“ trvalým pobytem na obecních či městských úřadech, a s tím spojený problém s nepřebíráním poštovních zásilek dlužníky. Tyto skutečnosti však nejsou ovlivnitelné činností OSSZ při vymáhání pohledávek.

K faktorům, které ovlivňují rychlost uhrazení pohledávek, určitě také patří omezení možnosti uhradit vyšší dluh v hotovosti na pokladně OSSZ pokladním limitem ve výši 10 000 Kč. Dlužníci proto i v případech, kdy jsou ochotni složit na OSSZ v hotovosti požadovaný obnos, nemohou jednorázově uhradit více, než činí tento limit.

Správná exekuce negativně ovlivňuje také nezaměstnanost v některých regionech, např. Ústecký (10,9 %), Moravskoslezský (10 %), Olomoucký (9,2 %), Jihomoravský (8,4 %), Karlovarský kraj (8,4 %) a nestabilita pracovních míst v těchto regionech. (18)

Řada dlužníků v případě zahájení exekučního řízení vůči jejich osobě tuto situaci řeší podáním návrhu na zahájení insolvenčního řízení obvykle spolu s návrhem na povolení oddlužení, a to nejčastěji formou splátkového kalendáře. V případě, že krajský soud takovéto žádosti na zahájení insolvenčního řízení vyhoví a následně i povolí řešení úpadku oddlužením, realizace nařízeného výkonu rozhodnutí je oddálena o několik let či případně zcela znemožněno v případě úspěšně proběhlého řízení a vydání usnesení o osvobození dlužníka od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení, které v řízení nebyly uspokojeny. Tyto situace nemůže OSSZ svojí činností ovlivnit.

V roce 2014 bylo k vymáhání předáno celkem 188 955 exekučních titulů, tj. o 1 590 exekučních titulů více než v roce 2013, což představuje zvýšení o 0,8 %. Celková částka vymáhaných pohledávek činí 8,8 mld. Kč. V hodnoceném období došlo k nárůstu o 301,9 mil. Kč, což představuje zvýšení o 3,5 %. Z hlediska pracovišť ČSSZ evidovalo v roce 2014 nejvíce exekučních titulů předaných k vymáhání s celkovým počtem 53 980 pracoviště ČSSZ pro Prahu a Střední Čechy, tj. 28,5 % z celkového počtu předaných exekučních titulů. V rámci tohoto pracoviště se však jedná o pokles počtu exekučních titulů o 0,7 %. Následuje pracoviště ČSSZ Brno s celkovým počtem 32 804 předaných exekučních titulů, tj. 17 % z celkového počtu předaných exekučních titulů, což představuje ve srovnání s rokem 2013 pokles o 0,2 %. Nejméně předaných exekučních titulů v roce 2014 vzhledem ke své velikosti vykázalo pracoviště ČSSZ České Budějovice s celkovým počtem 12 883, tj. 6,8 % z celkového počtu předaných exekučních titulů. V případě tohoto pracoviště došlo k poklesu o 2,1 % v porovnání s předchozím rokem. V roce 2014 vykázalo naopak nárůst počtu předaných exekučních titulů pracoviště ČSSZ Ústí nad Labem, s celkovým počtem 26 985 předaných exekučních titulů, tj. 14,3 % z celkového počtu předaných exekučních titulů, což představuje ve srovnání s rokem 2013 zvýšení o 5,2 %. Pracoviště ČSSZ Ostrava vykázalo celkový počet 24 900 předaných exekučních titulů, tj. 13,2 % z celkového počtu předaných exekučních titulů, což představuje ve srovnání s rokem 2013 zvýšení o 8,7 %.

Dalším faktorem ovlivňujícím správní exekuci byla účinnost nového občanského zákoníku, která souvisela se změnou v oblasti postižení majetkových práv dlužníka, zejména ve vztahu k majetkovým poměrům manželů dlužníků. V této oblasti dosud není navíc ustálená judikatura, což má ve svém důsledku rovněž negativní dopad na postupy při vymáhání pohledávek.

4.5.2 Soudní výkon rozhodnutí

V roce 2014 spočívaly činnosti realizované v rámci soudního výkonu rozhodnutí pouze v předávání spisů od soudů soudním exekutorům ve smyslu zákona č. 396/2012 Sb., a ve využití soudních exekutorů v případě pohledávek, které nebyly vymoženy ve správní exekuci nebo u nichž nebylo možné správní exekuci provést.

Předávání výkonu rozhodnutí soudním exekutorům

V roce 2014 nadále probíhalo předávání probíhajících soudních řízení na některých okresních soudech exekutorským úřadům. V rámci této agendy bylo v roce 2013 předáno 49 308 spisů od soudů soudním exekutorům, v roce 2014 to bylo 10 996 spisů. PSSZ se na tomto počtu podílela 7 391 spisy, což činí více než 67 %. Pro PSSZ, která měla začátkem roku 2014 ještě nevyřízeno přes 20 000 případů v celkové výši 4,22 mld. Kč, a stále zůstávalo nepředáno ještě cca 13 000 spisů, bylo nezbytné sledování úředních desek soudů a exekutorských úřadů (z důvodu dodržení zákonné lhůty dvou měsíců pro zastavení exekuce bez rizika placení nákladů) a kontrola předávání spisů. Zejména u PSSZ se navíc jedná o sledování úředních desek velkého množství soudů a exekutorských úřadů, protože dlužníci v působnosti PSSZ vlastní nemovitosti po celé republice. Velmi mnoho času zabírá také individuální posuzování každého jednotlivého spisu, aby bylo možno zodpovědně rozhodnout, zda spis ponechat k vymáhání soudnímu exekutorovi nebo zda navrhnout zastavení exekuce.

Ve většině případů předaných spisů od soudů soudním exekutorům OSSZ požádaly o zastavení exekuce. Pouze v odůvodněných případech, např. když povinný vlastnil nemovitý majetek nezatížený zástavními právy jiných subjektů nebo byly prováděny srážky ze mzdy, bylo v exekuci pokračováno prostřednictvím soudního exekutora. Celkem OSSZ po zhodnocení stavu věci navrhly zastavení 10 262 exekucí (v roce 2013 to bylo 50 932 exekucí), a to včetně řízení, která nebyla soudy předána exekutorům a řízení

tak bylo zastaveno přímo na soudech. Na základě těchto návrhů soudní exekutoři zastavili v roce 2014 celkem 11 256 exekucí, v roce 2013 bylo zastaveno 33 595 exekucí.

Z výše uvedeného počtu soudních spisů, jež soudy předaly soudním exekutorům, OSSZ ponechaly soudním exekutorům k vymožení celkem 925 spisů s celkovou částkou ve výši 59,3 mil. Kč, přičemž v roce 2013 bylo ponecháno 2 471 spisů s celkovou částkou ve výši 314,6 mil. Kč. Nejčastějšími důvody pro ponechání spisu soudnímu exekutorovi byla obava ze ztráty pořadí v případě zastavení exekuce při srážkách ze mzdy či jiného příjmu nebo ze ztráty pořadí při prodeji nemovitosti. V některých případech OSSZ vycházely rovněž z pozitivní zkušenosti ze spolupráce s konkrétním soudním exekutorem. V rámci exekucí, jež byly soudním exekutorům ponechány, soudní exekutoři v roce 2014 vymohli a zaslali OSSZ úhrady v celkové výši 21,8 mil. Kč, což je přibližně stejný objem jako v roce 2013, a to i přes skutečnost, že soudním exekutorům byly ponechány pouze velmi důkladně vybrané případy, kde bylo zřejmé, že existuje postižitelný příjem nebo majetek, nelze tedy tato čísla srovnávat s celkovou úspěšností OSSZ v oblasti vymáhání.

Exekuce prováděná soudními exekutory

Ve sledovaném období byla nastavena spolupráce s vybranými soudními exekutory. Při výběru soudního exekutora se OSSZ zpravidla řídily sídlem úřadu soudního exekutora na území svého okresu, na základě tzv. principu „kvaziteritoriality“. Dalším kritériem výběru byly pozitivní nebo negativní zkušenosti z předchozí spolupráce s konkrétními soudními exekutory.

OSSZ podávaly návrh soudnímu exekutorovi na provedení exekuce výlučně v případech, kdy byla neúspěšně provedena správní exekuce a za předpokladu, že bude exekuce provedena bez požadavku na poskytnutí zálohy na náklady exekuce, případně provedené úhrady budou bezodkladně převedeny na účet příslušné OSSZ a exekuce bude provedena bez nedůvodného navyšování nákladů exekuce. OSSZ podávaly po dohodě se soudním exekutorem pouze ty pohledávky, které se jevily jako dobytné, s výjimkou pracoviště ČSSZ Hradec Králové, kde byly předávány (také po dohodě s exekutory) i pohledávky za dlužníky, u kterých OSSZ neměly informaci o existenci dlužníkovy majetku. Podle výše uvedených podmínek spolupráce, OSSZ vyhodnocují případy individuálně, po důkladném prověření majetkových poměrů dlužníků, a tím dochází k rozdílnému počtu doposud předaných případů. Bylo tak podáno 927 nových návrhů, přičemž z celkové částky byly

vymoženy pohledávky ve výši 26,13 %. Je třeba vzít v úvahu, že úspěšnost soudních exekutorů na úrovni 26,13 % z celkové částky předané k vymáhání je dosažena u pohledávek, které byly velmi důkladně vybrány a u nichž bylo zřejmé, že existuje postižitelný majetek.

Pracoviště ČSSZ Hradec Králové podalo v uvedeném období k vymáhání soudním exekutorům 634 nových návrhů, tedy největší počet návrhů, přičemž z celkové částky byly vymoženy pohledávky ve výši 28,5 %. Pracoviště ČSSZ Plzeň podalo v roce 2014 k vymáhání soudním exekutorům 51 nových návrhů, přičemž z celkové částky byly vymoženy pohledávky ve výši 32,4 %. Pracoviště ČSSZ České Budějovice a pracoviště ČSSZ Ústí nad Labem nepodala žádný návrh na provedení exekuce soudním exekutorem, neboť po provedeném vyhodnocení nebyly zatím shledány vhodné případy pro takový postup.

Při jednáních se zástupci Exekutorské komory, která probíhala v roce 2014, byla deklarována předpokládaná efektivita jimi prováděné exekuce ve výši 40 %, resp. 60 %. Získané praktické zkušenosti z využívání této spolupráce v ČSSZ v průběhu roku 2014 však ukázaly, že úspěšnost soudních exekutorů je podstatně nižší. Dle vyhodnocení „pilotního provozu“ v roce 2014 se průměrná efektivita vymáhání pohledávek ČSSZ prostřednictvím soudních exekutorů pohybuje okolo 26 %.

Významných kritériem pro nastavení spolupráci ČSSZ a soudních exekutorů bylo i posouzení nákladovosti prováděného způsobu exekuce. V rámci provedených šetření bylo zjištěno, že nákladovost ČSSZ je ve všech předpokládaných efektivitách výrazně nižší než předpokládaná nákladovost soudních exekutorů, a to bez ohledu na celkový objem vymáhaných pohledávek. Současně platí, že náklady exekuce prováděné soudním exekutorem jsou příjmem exekutorského úřadu, kdežto exekuční náklady, které jsou součástí správní exekuce vedené OSSZ, jsou příjmem státního rozpočtu (cca 20 mil. Kč).

4.5.3 Vymáhání pohledávek s mezinárodním prvkem

Počet případů vymáhání pohledávek s mezinárodním prvkem stále postupně narůstá. S ohledem na stále neexistující elektronickou komunikaci a měnící se pravidla jsou nadále nastavovány zásady vzájemné spolupráce se sousedními státy, s nimiž existuje dlouhodobá spolupráce tj. se Slovenskem, Německem, Polskem a Rakouskem. Určité zkušenosti v oblasti vymáhání pohledávek se podařilo získat i s dalšími členskými státy Evropské unie, zejména s Velkou Británií, Španělskem, Francií, Belgií, Litvou, Lucemburskem a Holandskem.

V roce 2014 ČSSZ obdržela celkem 116 žádostí o poskytnutí spolupráce při vymáhání pohledávek od členských států Evropské unie, z toho 15 žádostí o vymáhání pohledávek splnilo veškeré požadované náležitosti a bylo předáno k řešení příslušným OSSZ, 17 žádostí bylo vráceno kvůli nesplnění podmínek stanovených v nařízeních nebo z jiného důvodu, pro který nelze pohledávku vymáhat. Na základě podaných 80 žádostí byl zjišťován postižitelný příjem nebo majetek povinných v České republice. Ve sledovaném období obdržela ČSSZ od jiných členských států EU 4 žádosti o doručení exekučních titulů na území České republiky, ve 2 případech se podařilo doručit příslušné rozhodnutí povinným. Počet přijatých žádostí proti roku 2013 vzrostl o 16 tj. o 16 %. Výše částky pohledávek, u nichž členské státy EU požádaly o spolupráci, se snížila z 23,9 mil. Kč na částku 15,9 mil. Kč, tj. o 33 %, ale výše vymožené částky se naopak výrazně zvýšila ze 196 tis. Kč na 304 tis. Kč, tj. o 54,9 %.

ČSSZ řešila v roce 2014 celkem 73 žádostí o spolupráci při vymáhání pohledávek v jiných členských státech EU, v jejichž rámci bylo posláno 19 žádostí o zjištění postižitelného příjmu nebo majetku případně o zjištění adresy povinného, 19 žádostí o doručení exekučních titulů na území jiného členského státu EU a 28 žádostí o vymáhání pohledávek ČSSZ. Zároveň byly ve sledovaném období podány 2 přihlášky resp. uplatnění pohledávek do úpadkových řízení zahájených mimo území České republiky.

Počet odeslaných žádostí o spolupráci při vymáhání pohledávek v zahraničí se meziročně zvýšil o 17 žádostí, tj. o 30,3 %, naopak výše pohledávek vymáhaných v jiných členských státech EU se v roce 2014 snížila o 5,6 mil. Kč, tj. 49,9 %. Přesto byla ve sledovaném období vymožena částka 325 tis. Kč, což znamená proti roku 2013, kdy bylo vymoženo 67,5 tis. Kč, nárůst o 380 %.

Nadále jsou pro vzájemnou komunikaci nejčastěji využívány strukturované elektronické dokumenty (SED), zatím alespoň v papírové podobě, přesto lze jejich používání považovat za přínosné, neboť urychluje, zjednodušuje a zlevňuje vzájemnou komunikaci mezi jednotlivými členskými státy.

Negativní dopad na oblast vymáhání pohledávek s mezinárodním prvkem má usnesení Správní komise č. R 1 ze dne 20. 6. 2013 o výkladu článku 85 nařízení (ES) č. 987/2009, kterým došlo ke změně výkladu pojmu bezplatného poskytování vzájemné pomoci s tím, že v případě neúspěšného vymáhání náklady dožádaného subjektu hradí dožadující subjekt. Citované rozhodnutí znamená zvýšení náročnosti vymáhání pohledávek v jiných členských státech EU. V některých státech např. na Slovensku a v Polsku je nejprve nutné zjišťovat, zda existuje v dožadovaném členském státě postižitelný příjem nebo majetek dlužníka, pak je teprve možné v těchto státech o vymáhání pohledávky ČSSZ požádat. V dalších členských státech EU jsou již jen s doručením exekučního titulu spojeny náklady (např. Belgie), neboť jsou k těmto službám využívány komerční subjekty a styčné orgány požadují úhradu vynaložených nákladů, což platí i pro zjišťování postižitelného majetku a také pro vymáhání pohledávek. K zasílání žádostí o spolupráci je proto u některých států (Belgie, Rakousko) nutno přistupovat velmi obezřetně, a to na základě předchozích zkušeností, případně po ověření předpokládané výše nákladů spojených s vymáháním pohledávek nebo s doručením exekučních titulů či zjišťováním postižitelného příjmu nebo majetku.

4.5.4 Insolvenční řízení

V souvislosti s novelou insolvenčního zákona došlo v roce 2014 k nárůstu počtu insolvenčních řízení, kde úpadek byl řešen oddlužením, neboť v rámci tohoto řízení jsou řešeny i dluhy z podnikání a toto řízení se tedy týká i fyzických osob, které mají dluh vůči OSSZ. Celkové množství přihlášených pohledávek do insolvenčního řízení neodpovídá celkovému počtu jednotlivých forem řešení úpadku, neboť v době přihlášení pohledávky do insolvenčního řízení nemusí být o způsobu řešení úpadku v mnohých případech ještě rozhodnuto.

Z celkového počtu 5 188 přihlášených pohledávek o objemu 1,7 mld. Kč, bylo 1 052 pohledávek řešeno konkursem o objemu pohledávek ve výši 923,7 mil. Kč, což činilo

54,6 % z celkového objemu pohledávek, přihlášených do insolvenčního řízení. V rámci reorganizace byly přihlášeny pohledávky v 17 případech o objemu pohledávek ve výši 161,4 mil. Kč, což činilo 9,5 % z celkového objemu pohledávek, přihlášených do insolvenčního řízení. V 3 469 případech byly pohledávky řešeny formou oddlužení o objemu pohledávek ve výši 264,7 mil. Kč, což činilo 15,7 % z celkového objemu pohledávek, přihlášených do insolvenčního řízení. V 517 případech byly pohledávky řešeny v rámci nepatrného konkursu o objemu pohledávek ve výši 204,4 mil. Kč, což činilo 12,1 % z celkového objemu pohledávek, přihlášených do insolvenčního řízení.

V roce 2014 byly uhrazeny pohledávky ve výši 248 mil. Kč, což činilo 14,7 % celkového objemu přihlášených pohledávek. V hodnoceném roce bylo ukončeno 513 insolvenčních řízení s vymoženou částkou 64,6 mil. Kč, což činilo 3,8 % z celkového objemu přihlášených pohledávek. Počet ukončených insolvenčních řízení se proti roku 2013 snížil o 33,9 % a vymožená částka se snížila o 67,4 %.

V roce 2014 byl, stejně jako v roce předchozím, zaznamenán významný nárůst agendy insolvenčního řízení. V letech 2010 až 2014 byl evidován průměrný roční nárůst počtu přihlášek do insolvenčních řízení 846, přičemž nárůst mezi rokem 2013 a 2014 byl 1 561, což je o 43,1 % více. Ani v roce 2014 nepodala ČSSZ sama návrh na zahájení insolvenčního řízení, neboť pro takový postup nebyly shledány důvody a pohledávky jsou řešeny primárně v exekčním řízení.

Největší počet přihlášek do insolvenčního řízení v počtu 1 011 podalo pracoviště ČSSZ pro Prahu a Střední Čechy a pracoviště ČSSZ Ostrava podalo 922 přihlášek. Nejméně přihlášek 454 podalo pracoviště ČSSZ České Budějovice, a to z hlediska nejmenšího počtu zahájených insolvenčních řízení. Nejvyšší podíl dosáhlo pracoviště ČSSZ pro Prahu a Střední Čechy, což činilo 24,1 % z celkového objemu přihlášených pohledávek. V porovnání s obdobím roku 2013 došlo k nárůstu počtu přihlášených pohledávek o 1 561, tj. o 43,0 % více, celkově také došlo ke zvýšení částky přihlášených pohledávek o 257,8 mil. Kč, tj. o 18 % více.

4.5.5 Promíjení penále

V řízení o promíjení penále došlo v průběhu roku 2014 k aplikaci nové právní úpravy. Dne 1. 1. 2014 nabyla účinnosti nová Nařízení Komise (EU) č. 1407/2013 o použití článků 107 a 108 Smlouvy EU, podle kterého lze poskytnout podporu de minimis subjektům ve všech odvětvích, s výjimkou oboru zemědělské prvovýroby a rybolovu a Nařízení Komise (EU) č. 1408/2013 o použití článků 107 a 108 Smlouvy EU v odvětví zemědělství, podle kterého lze poskytnout podporu de minimis podnikům činným v oblasti prvovýroby zemědělských produktů. Dnem 1. 7. 2014 pak vstoupilo v platnost Nařízení Komise (EU) č. 717/2014 o použití článků 107 a 108 Smlouvy EU v odvětví rybolovu a akvakultury, podle kterého lze poskytnout podporu de minimis podnikům činným v oblasti produkce, zpracování a uvádění produktů na trh v odvětví rybolovu a akvakultury. Uvedenými nařízeními byl mj. zaveden nový pojem „jeden podnik“, tj. posuzování poskytnutí maximálně možné podpory de minimis dle stanovených limitů v rámci „jednoho podniku“. V podmínkách ČSSZ bylo využito tzv. přechodného období a nová právní úprava tak začala být aplikována od 1. 7. 2014.

V roce 2014 bylo v komisích pro promíjení penále projednáno celkem 5 506 žádostí o prominutí penále, tj. o 8,7 % méně než v roce 2013. Na základě projednání žádostí v příslušných komisích bylo v hodnoceném období rozhodnuto o prominutí penále v celkové výši 108 mil. Kč, což představuje pokles o 21,6 % proti roku 2013.

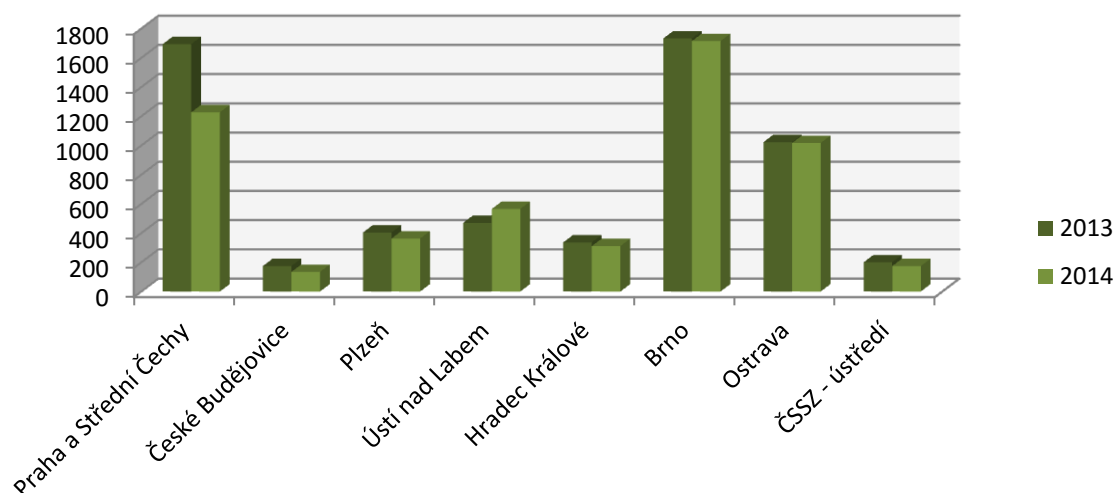
V komisích OSSZ v roce 2014 bylo projednáno celkem 5 332 žádostí, což představuje snížení o 502 žádostí, tj. o 8,6 % méně proti roku 2013. V uvedeném počtu 5 332 žádostí o prominutí penále bylo stejně jako v předchozím období projednáno nejvíce žádostí OSVČ. V hodnoceném období bylo kladně vyřízeno 3 344 žádostí, což je stejný počet jako v roce 2013. Počet 3 344 kladně vyřízených žádostí představuje z celkového počtu 5 332 žádostí, o kterých bylo v hodnoceném období rozhodováno 62,7 %. V roce 2013 bylo z počtu 5 834 žádostí kladně vyřízeno 3 344 žádostí, tj. 57,3 %. Částka penále ve výši 53,1 mil. Kč, která byla v roce 2014 prominuta, je o 29,6 % nižší než v roce 2013, kdy bylo prominuto penále ve výši 75,4 mil. Kč.

V roce 2014 bylo v komisi ČSSZ - ústředí projednáno celkem 174 žádostí, což proti roku 2013 představuje snížení o 13 %. V hodnoceném období bylo z celkového počtu 174 žádostí, o kterých bylo rozhodováno, kladně vyřízeno 161 žádostí, tj. 92,5 %. V roce

2013 bylo z 200 projednávaných žádostí kladně vyřízeno 186, tj. 93 %. Částka penále, která byla na základě projednání komisí v roce 2014 prominuta ve výši 54,9 mil. Kč, se proti roku 2013 snížila o 12,1 %.

Stejně jako v předchozích letech patřily mezi nejčastější důvody vzniku dluhu na penále uváděné v žádostech špatná ekonomická a finanční situace, vysoká zadluženost plátců a následná neschopnost splácet závazky (půjčky k podnikatelským i soukromým účelům, splátky závazků vůči jiným subjektům – finanční úřady, zdravotní pojišťovny), upřednostnění výplaty mezd zaměstnancům, zajištění chodu výroby a udržení zaměstnanosti v regionu, úbytek zakázek, druhotná platební neschopnost atd. V případě žadatelů – fyzických osob (většinou OSVČ) se často v žádostech objevovala jako důvod špatná finanční situace související buď se zdravotními problémy (dlouhodobá pracovní neschopnost) nebo rodinnými problémy (rozvod, placení výživného apod.). Dalším uváděným důvodem vzniku dluhu na pojistném byla neznalost právních předpisů, zejména u OSVČ vykonávajících vedlejší SVČ, kdy často dochází k pozdnímu oznámení zahájení výkonu SVČ. Žadatelé argumentovali také administrativní chybou při platbě pojistného, kdy bylo pojistné omylem poukázáno na jiný účet.

Agenda promíjení penále je administrativně velmi náročná, zejména proto, že OSSZ musí v mnoha případech žádat o doložení chybějících obligatorních náležitostí (dožádání čestného prohlášení, doplnění chybějících důvodů apod.). Ke zvýšení administrativní náročnosti přispívá také povinnost zaregistrovat v pětidenní lhůtě prominuté penále do Centrálního registru podpor malého rozsahu.

Graf 6 Celkový počet podaných žádostí o prominutí penále

Zdroj: Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2014, vlastní zpracování

V příloženém grafu 6 jsou uvedené počty podaných žádostí. Tyto počty ovšem nelze významně ovlivnit činností pracovníků OSSZ. Jedná se o ukazatel, který je ovlivňován zejména situací a možnostmi jednotlivých dlužníků uhradit dlužné pojistné, jako jednu ze zákonných podmínek pro možnost prominout penále.

4.5.6 Nedobytné pohledávky

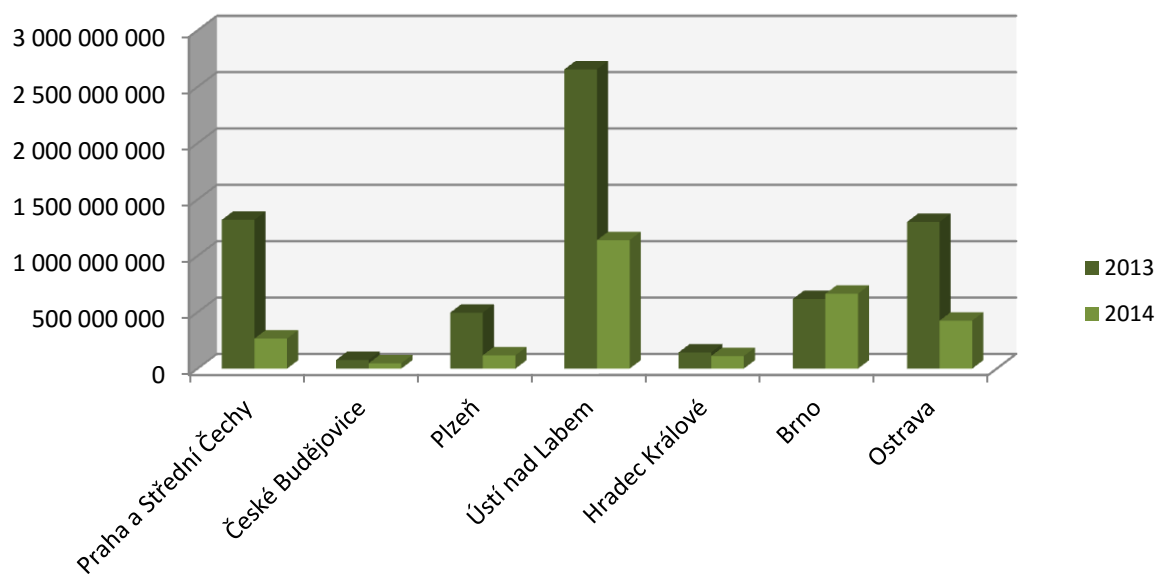
Na vývoj pohledávek má vliv i odpis nedobytných pohledávek, jejichž vymáhání není možné, nevede k vymožení pohledávky nebo by náklady vymáhání přesáhly jeho výsledek. Nedobytné pohledávky jsou evidovány k 31. 12. 2014 ve výši cca 25 mld. Kč, což ve srovnání se stavem k 31. 12. 2013 představuje snížení o 3,3 %. Největší část z odepsaných dluhů připadala na zaměstnavatele (98,8 %). V této kategorii došlo proti roku 2013 k mírnému poklesu, a to o 0,6 %. U odepsaných dluhů OSVČ došlo k meziročnímu nárůstu o 6,9 % a na celkové výši nedobytných pohledávek se podíleli 1,2 %.

V roce 2014 převedly OSSZ v rámci provedeného odpisu pohledávek na podrozvahový účet pohledávky v celkové výši cca 2,8 mld. Kč, což je o 57,5 % méně než v předchozím roce. Největší podíl na tomto objemu převodů připadá na pracoviště ČSSZ Ústí nad Labem, což představuje 41,1 % z celkového objemu, pracoviště ČSSZ Brno 24,0 % a pracoviště ČSSZ Ostrava 15,3 % z celkového objemu. Nejméně pak připadá na pracoviště ČSSZ České Budějovice, což představuje 1,7 % a na pracoviště ČSSZ

Hradec Králové 4 % z celkového objemu. V meziročním porovnání došlo k největšímu poklesu odpisů nedobytných pohledávek z hlediska objemu v Kč u pracoviště ČSSZ Ústí nad Labem, a to o 1,5 mld. Kč a u pracoviště ČSSZ pro Prahu a Střední Čechy, o 1,05 mld. Kč méně. Pouze u pracoviště ČSSZ Brno došlo ke zvýšení meziročního odpisu objemu nedobytných pohledávek o 46,9 mil. Kč, což představuje o 7,6 % více.

Z pohledu kumulovaných nedobytných pohledávek došlo proti stavu k 31. 12. 2013 k meziročnímu snížení o 3,3 %. U tohoto ukazatele je nutné uvést, že v kumulované částce nejsou zahrnuty nedobytné pohledávky, které již byly promlčeny.

Nejčastějšími důvody odpisu dlužného pojistného, penále a pokut bylo dosavadní bezvýsledné vymáhání, event. zřejmá bezvýslednost případného vymáhání, skončení konkursního řízení (ať již po splnění rozvrhového usnesení nebo pro nedostatek majetku), popř. zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku a následný výmaz z Veřejného registru. U fyzických osob bylo důvodem odpisu především úmrtí dlužníka v případě, že pohledávka nepřešla na dědice, dále případy, kdy cizinci ze zemí mimo EU opustí Českou republiku, aniž by uhradili své dluhy vůči OSSZ. I po odpisu dluhu pro nedobytnost jsou tyto pohledávky nadále sledovány, zejména v případech, kdy k odpisu došlo po bezvýsledném vymáhání dluhu. V pravidelných intervalech jsou prověřovány možnosti vymožení pohledávky (zjišťovány účty u peněžních ústavů, vlastnictví nemovitostí atd.).

Graf 7 Vývoj nedobytných pohledávek v KČ v letech 2013 a 2014

Zdroj: Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2014

Z grafu 7 je zřejmé, že téměř na všech pracovištích ČSSZ došlo v roce 2014 k poklesu objemu odepsaných pohledávek.

5 Zhodnocení výsledků a doporučení

V této kapitole bude zhodnocen vývoj a vymáhání pohledávek. Na základě provedených analýz budou navržena možná řešení a postupy směřující ke zlepšení celého procesu vymáhání pohledávek v rámci celé ČSSZ.

5.1 Zhodnocení vývoje a vymáhání pohledávek

V roce 2014 bylo dosaženo 99,36 % úspěšnosti výběru pojistného, což po předchozím období mírného snížení je návrat na úroveň let 2010 a 2011. Byl tedy naplněn jeden z hlavních úkolů ČSSZ (udržení stavu výběru pojistného na 99 %). Udržení takové výše výběru pojistného zůstává prioritou i pro následující období. K výsledkům ve vymáhání pohledávek je nutno konstatovat, že celkový objem pohledávek vymáhaných cestou správní exekuce v hodnoceném období se proti roku 2013 zvýšil o 3,5 % na celkovou částku 8,8 mld. Kč. Přesto byl celkový objem pohledávek uhrazených v roce 2014 nižší o 230,1 mil. Kč než v roce 2013, neboť solventnost dlužníků nadále klesá a zvyšuje se počet dlužníků, kteří jsou zcela bez majetku.

V roce 2014 OSSZ využily institut výzvy v 81 % všech předaných titulů i přesto, že tento institut není obsažen v daňovém řádu, pro OSSZ v některých případech představuje významný a efektivní prostředek směřující k uspokojení pohledávek. V roce 2014 došlo k nárůstu počtu vydaných výzev o 6 133 i počtu vydaných exekučních příkazů o 8 012.

Z celkové vymáhané pohledávky 8,8 mld. Kč byla vymožena částka ve výši 2,8 mld. Kč, což představuje 32,1 % celkové vymáhané částky. V roce 2013 činil tento poměr 36 %, přičemž bylo vymoženo 3,1 mld. Kč z celkové vymáhané částky 8,5 mld. Kč. K tomuto poklesu došlo i přes vyšší počet vydaných výzev a exekučních příkazů zejména proto, že v roce 2014 již bylo v rámci správní exekuce obtížné nalézt majetek u dlužníků.

Zvýšení počtu a objemu vymáhaných pohledávek a zároveň zvýšení počtu vydaných exekučních příkazů se projevilo i na objemu uhrazených exekučních nákladů. V roce 2013 byly exekuční náklady uhrazeny v celkové výši 25,2 mil. Kč a v roce 2014 byly uhrazeny ve výši 28,5 mil. Kč, tj. cca o 14 % více.

V roce 2014 došlo k poklesu vydaných rozhodnutí o zřízení zástavního práva k zajištění pohledávek oproti roku 2013, ale přesto bylo v hodnoceném období vydáno celkem 12 136

rozhodnutí týkajících se pohledávek v celkové výši cca 1,2 mld. Kč. V rámci tohoto řízení byla v roce 2014 získána (ať již formou dobrovolných úhrad nebo výnosů z dražeb zajištěných nemovitostí) částka ve výši cca 190 mil. Kč.

OSSZ začaly v roce 2014 ve větší míře využívat spolupráci při vymáhání pohledávek se soudními exekutory ve smyslu Programového prohlášení vlády a podle nastavených kritérií. Je nadále nutné, aby byly individuálně posuzovány případy předávané soudním exekutorům. Výsledky dosažené v roce 2014 nadále ukazují, že správní exekuce prováděná OSSZ má vyšší efektivitu (cca 32 %) než vymáhání prostřednictvím soudních exekutorů, kdy efektivita podle předložených údajů dosahuje cca 26 % z celkového množství pohledávek, a to za situace, kdy jsou soudním exekutorům předávány výhradně případy, u nichž se důvodně předpokládá možnost úhrady.

V rámci vymáhání pohledávek s mezinárodním prvkem je zejména s okolními státy nastaven a využíván systém komunikace prostřednictvím „SEDů“, ale zatím neúspěšné byly pokusy zajistit tuto komunikaci s Itálií, Slovinskem a Kypr. Dalším problémem je nevyjasněná otázka úhrady nákladů spojených s vymáháním. S ohledem na požadavky úhrady vysokých nákladů požadovaných styčnými orgány dožadovaných států, je značně omezena možnost vymáhání pohledávek zejména v Rakousku a Belgii.

Jednou z dalších činností je přihlašování a uplatňování pohledávek státu v jiných řízeních, zejména insolvenčních. Vysoký počet zahájených insolvenčních řízení v roce 2014 týkajících se plátců pojistného, je mimo jiné i projevem dopadů ekonomické krize. Díky novelizaci insolvenčního zákona podala insolvenční návrh i řada dlužníků – fyzických osob, které mají dluh vůči OSSZ. V porovnání se stejným obdobím roku 2013 došlo k nárůstu počtu přihlášených pohledávek o 1 561, tj. o 43 % a zvýšil se i celkový objem přihlášených pohledávek o 742,3 mil. Kč., tj. o 18 % více, což představuje enormní nárůst v činnosti pověřených pracovníků v rámci celého procesu insolvenčního řízení. V roce 2014 byl zaznamenán i nárůst činností spojených s vyřizováním žádostí dlužníků o souhlas s navrhovaným oddlužením ještě před samotným zahájením insolvenčního řízení. Celou situaci tedy komplikovala i dosud tato nejednoznačně judikovaná problematika, zda vydávat souhlasy či nikoli.

Při vymáhání pohledávek je také zachován důsledný, ale přitom individuální a racionální přístup k jednotlivým dlužníkům tak, aby řešení vzniklých pohledávek nemělo pro plátce

pojistného likvidační následky, bylo oboustranně přijatelné a reálně splnitelné. Takovým řešením je např. řízení o povolení placení dlužného pojistného a penále ve splátkách a výše uvedené rozhodování o odstranění tvrdosti zákona formou prominutí penále. Řízení o povolení splátek je jedním z významných procesů ovlivňujících vymáhání a řešení pohledávek. Proto je nutné i pro příští období zajistit dosavadní úroveň a kvalitu tohoto řízení. V roce 2014 bylo v rámci OSSZ a ČSSZ projednáno 5 506 žádostí o prominutí penále, oproti roku 2013 došlo k poklesu o 528 žádostí o prominutí penále. Kladně bylo vyřízeno o 25 žádostí méně než v roce 2013. Celkově bylo prominuto penále ve výši 108 mil. Kč, což je částka o 29,8 mil. Kč nižší než v roce 2013. Dopady přetrvávající ekonomické krize se projeví i v řízeních o prominutí penále, protože žadatelé v mnoha případech nemohli splnit obligatorní podmínku doplacení dlužného pojistného. Nadále by měly být kvalifikovaně posuzovány žádosti o prominutí penále tak, aby jako v roce 2014 nebyla podána žaloba proti vydanému rozhodnutí ČSSZ, OSSZ. Měly by být důsledně dodržovány postupy související s realizací ohlašovací povinnosti do Centrálního registru podpor malého rozsahu tak, aby nebylo Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže důvodně vedeno správní řízení pro porušení této povinnosti. V návaznosti na nově přijatá nařízení EU se rovněž zvažuje ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí podání návrhu na notifikaci činnosti promíjení penále u Evropské komise, čímž by došlo k vynětí promíjení penále z veřejné podpory de minimis a tím k vynětí z ohlašovací povinnosti.

Po důsledném posouzení nevymahatelnosti pohledávek je řešen jejich odpis v rámci vydávaných protokolů o odpisu pohledávek pro nedobytnost a jejich následný převod na podrozvahový účet. Kumulovaný objem nedobytných pohledávek se meziročně snížil o 866,4 mil. Kč., tj. o 3,5 % z celkového objemu kumulovaných nedobytných pohledávek. K 31. 12. 2014 činil objem kumulovaných nedobytných pohledávek cca 25 mld. Kč., tj. 39 % k celkovému kumulovanému objemu pohledávek.

Dosažené výsledky byly dále výrazně ovlivněny profesionalitou a odborností příslušných pracovníků, ale i možnostmi, které jim dává platná právní úprava. Pro doplnění dopadů, které ovlivnily proces vymáhání pohledávek, je potřeba uvést i skutečnost, že v roce 2014 došlo k postupnému zavádění nové aplikace pro vymáhání pohledávek SPR. Pracovníci z OSSZ se významně podíleli na testování této aplikace, jejich rozhraní mezi dalšími aplikacemi, ze kterých byly do aplikace SPR přebírány údaje o výši pohledávek

jednotlivých dlužníků i o provedených úhradách. Je nutné zmínit i rozhraní mezi aplikací SPR a spisové služby ESS, které bylo testováno zejména na konci roku 2014, kdy došlo k uvolnění rozhraní s aplikací POJ, a tím k významnému nárůstu vykazovaného počtu předaných exekučních titulů, realizovaných úhrad a následně ve větším počtu byly odesílány dokumenty prostřednictvím spisové služby.

Dalším ukazatelem kvality rozhodovacích procesů a výstupů rozhodování ve věcech pojistného je nízký počet opravných prostředků podaných proti jednotlivým druhům rozhodnutí vydávaných v oblasti vymáhání a právního zajištění pohledávek. V roce 2014 bylo podáno 19 odvolání proti exekučním příkazům, přičemž vyhověno bylo pouze v 6 případech, což svědčí o kvalitě rozhodování oddělení vymáhání.

5.2 Návrhy zlepšení postupu vymáhání pohledávek

Na základě provedených analýz jsou navrženy následující možnosti vedoucí ke zvýšení úspěšnosti postupů jednotlivých způsobů vymáhání pohledávek:

1. zkrácení doby od vystavení titulu k zahájení vymáhání
2. zhodnocení využití spolupráce s exekutorem k vymožení pohledávek
3. provádění pravidelné a důkladné kontroly povolených splátkových kalendářů
4. zvýšené využívání institutu prohlášení o majetku
5. rozšíření forem daňové exekuce v pravomoci OSSZ
6. účinný a efektivní systém elektronické součinnosti
7. vyřešení otázky úhrady nákladů v rámci vymáhání s mezinárodním prvkem
8. zavedení nové aplikace pro vymáhání pohledávek

Ad. 1. Jednou z možností zvýšení úspěšnosti a zrychlení postupů jednotlivých způsobů vymáhání je zkrácení doby od vystavení vykonatelného titulu k zahájení procesu vymáhání. Titul je dlužníku vystavován zpravidla jednou ročně nebo i častěji v jednotlivých případech výrazného navyšování jistiny. Doručování právního titulu prostřednictvím datových schránek je velmi rychlé. V případě doručování poštou, což je u OSVČ nejčastější způsob doručování, vznikají často problémy s nepřebíráním zásilek dlužníky a tím se výrazně prodlužuje lhůta pro zahájení vymáhání. Po uplynutí lhůty pro uplatnění námitek proti výkazu nedoplatků nebo po nabytí právní moci sankčních titulů je možné jej předat ihned k vymáhání. Prvním krokem vymáhání je výzva k úhradě

nedoplatků, která je spojena s pozitivními zkušenostmi zejména u nových dlužníků nebo u těch, u kterých se tento postup osvědčil v minulosti. V řadě případů však dává možnost dlužníkům manipulovat s možným majetkem a finančními prostředky na bankovních účtech. Využití tohoto institutu by tedy mělo být důkladně zvažováno a mělo by se omezit pouze na nové dlužníky, na případy, kde je tato forma efektivní dle minulých zkušeností anebo v případech, kde je zvažováno vymáhání soudním exekutorem. V ostatních případech by zrychlilo proces vymáhání přistoupení rovnou k exekuci. Poté následuje výběr vhodného způsobu vymáhání. Novelou o. s. ř. od ledna 2013 není pro OSSZ možné vymáhat pohledávky prostřednictvím soudního řízení, stěžejní tedy bude vymáhání ve správním výkonu rozhodnutí. Efektivnost procesu vymáhání je ovlivněna především zvoleným adekvátním způsobem exekuce, výší vymáhané pohledávky i typem plátce pojistného. A právě následné zjišťování dalších informací o dlužníkovi, které nemá OSSZ k dispozici, je velmi časově náročné a zdlouhavé.

Ad. 2. Dopad novely o. s. ř. je chápán negativně jako snížení možnosti OSSZ k vymáhání pohledávek, kdy OSSZ mohou vymáhat své pohledávky pouze správním výkonem rozhodnutí dle daňového řádu a za pomoci soudního exekutora. Spolupráce se soudními exekutory ve své podstatě nastala ze zákona. Významným kritériem pro nastavení spolupráci ČSSZ a soudních exekutorů bylo i posouzení nákladovosti prováděného způsobu exekuce. Výsledky dosažené v roce 2014 ukazují, že správní exekuce prováděná OSSZ má vyšší efektivitu (cca 32 %) než vymáhání prostřednictvím soudních exekutorů, kdy efektivita podle předložených údajů dosahuje cca 26 % z celkového množství pohledávek, a to za situace, kdy jsou soudním exekutorům předávány výhradně případy, u nichž se důvodně předpokládá možnost úhrady. Z uvedených výsledků a v rámci provedených šetření bylo zjištěno, že nákladovost ČSSZ je ve všech předpokládaných efektivitách výrazně nižší než předpokládaná nákladovost soudních exekutorů, a to bez ohledu na celkový objem vymáhaných pohledávek. Současně platí, že náklady exekuce prováděné soudním exekutorem jsou příjmem exekutorského úřadu, kdežto exekuční náklady, které jsou součástí správní exekuce vedené OSSZ, jsou příjmem státního rozpočtu (cca 20 mil. Kč). ČSSZ tak preferuje vlastní správní výkon rozhodnutí, avšak soudní exekutory k vymáhání rovněž využívá. Každý takový jednotlivý návrh podléhá schválení příslušného pracoviště ČSSZ. Podmínky zahájení exekuce prostřednictvím soudního exekutora jsou nastaveny tak, aby v první řadě OSSZ provedly

veškeré úkony možné správní exekuce samy, a není-li to možné nebo bylo-li řízení ukončeno jako bezpředmětné, a teprve poté, co obdrží OSSZ kladná stanoviska a souhlas s vymáháním pohledávek z pracovišť, lze zahájit řízení podáním exekučního návrhu k exekutorovi podle ustanovení § 35 exekučního řádu. Celý takto nastavený systém schvalování je velice časově a administrativně náročný. Jde o jakýsi systém vnitřní byrokracie. Exekutorský úřad vystupuje v exekučním řízení v postavení soudu. Ačkoliv je osoba exekutora ve své podstatě subjekt soukromého práva, podnikatel, působí ve své exekuční roli jako osoba veřejnoprávního charakteru. Exekutor postupuje při své činnosti z pozice soudu a je mu tedy vyhrazena i možnost zjišťovat majetek dlužníků. Tato pravomoc je logická a bez ní by vymáhání pohledávek postrádalo na efektivitě. V rámci součinnosti třetích osob, soudy, orgány státní správy, obce, samosprávy a další musí exekutorovi poskytnout informace týkající se majetku dlužníků. Poté co exekutor zjistí majetek, vystaví exekuční výzvu nebo exekuční příkaz, aby majetek zajistil a pohledávku tak vymohl. Exekutor však může začít zjišťovat a zajišťovat majetek dlužníků nejprve tehdy, když mu soud vydá pověření. Ačkoli tedy exekutor vystupuje v pozici soudu, musí se stejně soudem k provedení exekuce nechat pověřit, což se zdá velmi nelogické, exekuční řízení to zbytečně protahuje a exekučním soudům tak nadále zůstala i určitá a zbytečná administrativa. Výhodou je, že exekutorovi není třeba určovat předem formu výkonu rozhodnutí. Při své činnosti může vystavovat veškeré typy exekučních příkazů a postihovat tak majetek v celé škále, kterou mu povoluje zákon. Formu exekuce si tak dle svých možností a zjištění určuje sám. V praktickém životě rozlišujeme exekutory, kteří vymáhají pohledávky tzv. „od stolu“ a ti, kteří je vymáhají i fakticky. Exekutoři vymáhající „od stolu“ jsou ve většině případů menší úřady s menším počtem zaměstnanců a jejich výkon činnosti probíhá skutečně pouze v kanceláři. Druhá skupina exekutorů provádí exekuci faktickou, osobní návštěvou dlužníka s možností zabavení např. movitých věcí dlužníka, které následně směřují do dražby. Osobní návštěvy těchto exekutorů mají výrazný psychologický efekt a potýkají se s výrazným úspěchem, kdy často vedou k rychlé úhradě pohledávky bez potřeby dalších nákladů a další administrativy. Je tedy ale nutno podotknout, že je nutný nejen velmi promyšlený výběr vhodného a účelného způsobu exekuce, ale i při zvažování využití spolupráce exekutora také velmi pečlivý výběr exekutora, kterému bude vymožen pohledávky svěřeno. Z toho vyplývá, že samotné zvažování využití exekutora by mělo být omezeno na základě pozitivních zkušeností.

Ad. 3. Zvýšení úspěšnosti vymáhání pohledávek OSSZ lze také zajistit důkladnou kontrolou povolených splátkových kalendářů. Někteří dlužníci požádají o povolení splácení své dlužné částky ve splátkách, čímž oddalují, a někdy i záměrně, samotné vymáhání pohledávky. Splátkový kalendář ale nedodržují, a to i opakovaně neplatí měsíční splátky ani měsíční platby pojistného, což nevede ke snížení pohledávky, jež je hlavní podmínkou a cílem povoleného splátkového kalendáře. Důsledná kontrola těchto splátek by vedla ke zvýšení účinnosti vymáhání v tom smyslu, že nedodržované splátkové kalendáře OSSZ včas zruší. V případech opakovaně nedodržovaných splátkových kalendářů jej zruší ihned po prvním neuhrazení splátky a zahájí vymáhání pohledávky. K udržení dosavadní úrovně úspěšnosti vymáhání a zajištění, aby pohledávky měly klesající tendenci v dlouhodobém horizontu, je třeba aktivně a účelně využívat všech postupů a vzájemně je kombinovat. Proto i aktivní kontrola dodržování splátkového režimu a okamžité rušení neúčelných splátkových řízení povede ke zrychlení procesu vymáhání a zvýšení prestiže ČSSZ. Je velice důležité, aby si dlužníci uvědomovali, že závazky z neuhrazeného pojistného jsou stejně zásadní, jako nedoplatky jejich daňových povinností.

Ad. 4. Zvýšení účinnosti správní formy vymáhání je možné zvýšeným využíváním institutu prohlášení o majetku dle daňového řádu, které je relativně málo využívaným institutem v rámci ČSSZ. V tomto prohlášení je dlužník povinen uvést úplné a pravdivé údaje o svém majetku včetně majetku patřícího do SJM. Podpis dlužníka na prohlášení o majetku musí být úředně ověřen s výjimkou případů, kdy je prohlášení podáno ústně do protokolu nebo prostřednictvím datové schránky. Dlužník nesmí následně s majetkem disponovat s výjimkou zajištění základních životních potřeb nebo běžné obchodní činnosti a běžné údržby. Dlužník nemusí prohlášení o majetku učinit v případech, pokud je vůči němu zahájeno insolvenční řízení nebo je zavedena nucená správa, a to ani v případě, kdy vymáhaný dluh již v průběhu tohoto řízení zanikl. Pokud nedojde k uhrazení pohledávky v průběhu správního výkonu rozhodnutí, je možné na základě doloženého prohlášení o majetku pokračovat ve vymáhání pohledávky dlužníka zvolením takové formy exekuce, kterou by bylo dle prohlášení možné očekávat její uspokojení.

Ad. 5. V rámci správní exekuce nejsou dosud realizovány, a to z důvodu personálního a materiálního vybavení, všechny formy správní exekuce, které umožňuje daňový řád. OSSZ neprovádí např. prodej movitých a nemovitých věcí. Proto byl na MPSV v roce

2014 podán návrh na legislativní změnu, při které by bylo možné realizovat dražební řízení z podnětu OSSZ v rámci dělené správy, kterou provádějí příslušné finanční úřady či celní úřady. V případě, že by tento návrh nebyl akceptován, dalším návrhem řešení by byla realizace dražebního řízení ve smyslu daňového řádu, a to formou elektronické dražby. Mezi další formy správní exekuce, které OSSZ dosud neprovádí a jejichž realizací by se zvýšila úspěšnost vymáhání, patří exekuce na manžele dlužníků, exekuce na přeplatky u Finančního úřadu a zdravotní pojišťovny, případně exekuce na kapitálové a penzijní připojištění a rovněž exekuce postižením jiných majetkových práv (členských práv a povinností vůči bytovému družstvu). Všechny tyto formy exekuce nejsou v rámci ČSSZ zabezpečeny z hlediska metodické činnosti a nevyřešené elektronické součinnosti mezi orgány státní správy, případně jinými orgány. Bylo by vhodné aktivně hledat nové cesty k vymožení dluhů, pružněji reagovat na legislativní změny a v souvislosti s tím řešit metodiku a konkrétní postupy ČSSZ.

Ad. 6. V rámci orgánů státní správy a ostatních orgánů by měl být vytvořen systém elektronické součinnosti. Z pohledu ČSSZ by to měla být zejména součinnost s Finančními úřady a zdravotními pojišťovnami. Z praktického hlediska zejména z důvodu zamezení takových situací, kdy dlužník má dluh vůči OSSZ a z FÚ mu jsou čtvrtletně vraceny přeplatky na DPH apod. Tím by se umožnilo využívat také exekuce na přeplatky z FÚ nebo na zdravotním pojištění. Tento systém by jistě vedl ke zkvalitnění a zefektivnění vymáhání pohledávek. K tomuto systému směřoval plánovaný projekt Jednotného inkasního místa pro příjmy veřejných rozpočtů jako jeden ze tří pilířů daňové reformy. Podstatou by bylo vytvoření nové soustavy orgánů státní správy, která by integrovala funkce výběru příjmů veřejných rozpočtů, všech daní, cel a sociálního a zdravotního pojištění na jeden účet, aby poplatník a plátec měl v podstatě jednoho partnera, vůči kterému by si plnil veškeré svoje registrační povinnosti, platil všechny odvody a byl kontrolován a případný dluh vymáhán jenom z jednoho místa. Zcela jistě by šlo o celkové zjednodušení systému a maximální snížení administrativní zátěže jak pro poplatníka, tak i pro stát a snížení nákladů zatěžujících rozpočet. Nevznikala by potřeba a s ní spojené potíže se součinností mezi jednotlivými úřady, která dosud zcela nefunguje a je nedostačující.

Ad. 7. V rámci mezinárodního vymáhání pohledávek je dalším problémem efektivního vymáhání nevyjasněná otázka úhrady nákladů spojených s vymáháním. S ohledem

na požadavky úhrady vysokých nákladů požadovaných styčnými orgány dožadovaných států, je značně omezena možnost vymáhání pohledávek zejména v Rakousku a Belgii. Proto je nezbytně nutné projednat se styčnými orgány těchto států tuto problematiku, případně sjednat výhodnější podmínky této spolupráce. V návaznosti na nově přijatá nařízení EU se rovněž zvažuje ve spolupráci s MPSV podání návrhu na notifikaci činnosti promíjení penále u Evropské komise, čímž by došlo k vynětí promíjení penále z veřejné podpory de minimis a tím k vynětí z ohlašovací povinnosti. Opět by šlo o zjednodušení postupů a snížení administrativní náročnosti.

Ad 8. Zavedení nové aplikační podpory pro vymáhání pohledávek představuje další velmi významnou změnu ke zvýšení účinnosti procesu vymáhání. Programová aplikace na bázi intranetového prohlížeče pracuje s centrálními programy, které jsou propojené a navzájem spolupracují a poskytují si vzájemně data, která jsou potřebná pro centralizaci procesu vymáhání a pro konsolidaci pohledávek v rámci celé ČSSZ. Budou v ní nejen soustředěny údaje pro jednotlivé pohledávky k určitému dlužníku, ale zároveň aplikace bude obsahovat šablony pro jednotlivé kroky vymáhání a tím bude zjednodušen a zrychlen proces vymáhání, neboť usnadní zaměstnancům oddělení vymáhání pohledávek používání vhodných dokumentů pro jednotlivé druhy řízení, které budou v hrubé podobě připraveny k jejich okamžitému použití. Ke stoprocentnímu programovému zpracování v procesu vymáhání pohledávek by vedlo propojení této programové aplikace s elektronickou spisovou službou a napojení na datové schránky. Tato podpora směřuje k významnému urychlení jednotlivých dílčích kroků vymáhání a rovněž k velmi významné eliminaci chyb lidského faktoru, které mohou proces vymáhání výrazně negativně ovlivnit. V neposlední řadě velkou výhodou této centrální aplikace vymáhání pohledávek dále bude poskytování dostateku statistických údajů pro vyhodnocování a vzájemné porovnávání úspěšnosti vymáhání pohledávek v rámci celé ČSSZ, které se doposud zpracovávají zejména ručně, což představuje pro zaměstnance velmi náročný a časově zdlouhavý proces.

6 Závěr

Předmětem této diplomové práce je podrobná analýza problematiky vymáhání pohledávek na pojistném a rozbor jednotlivých způsobů vymáhání, jejich úspěšnost a vliv na výběr pojistného v rámci ČSSZ. Výsledky analýz, deskripcí a komparací jednotlivých způsobů vymáhání a návrhy řešení bude v praxi možné využít vedle meritorních předpisů jako pomůcku pro pracovníky OSSZ k jejich práci, kde budou uvedeny nejučinnější postupy vymáhání v návaznosti na jednotlivé typy plátců. Schopnost využívat správně a účelně všechny způsoby vymáhání pohledávek v praxi vyžaduje u zaměstnanců OSSZ nejen zvýšit, ale i udržet výběr pojistného a zároveň změnit některé zavedené a neúčinné postupy. Tato komparace a z ní vycházející navržená řešení mají přispět k zefektivnění, zkvalitnění a zrychlení práce pracovníků, kteří se zabývají vymáháním pohledávek.

Současné způsoby vymáhání pohledávek využívané správami sociálního zabezpečení lze rozdělit do dvou hlavních oblastí, které se i vzájemně mnohdy prolínají. Jedná se o daňovou exekuci a vymáhání pohledávek prostřednictvím soudních exekutorů. Oba dva způsoby jsou v práci mimo jiné stručně popsány z hlediska rozdílů a vyhodnoceny z hlediska jejich úspěšnosti a vlivu na výběr pojistného. Klíčovou otázkou je problematika daňové exekuce, kterou ČSSZ preferuje při vymáhání pohledávek. Z tohoto důvodu je v práci řešena podrobněji, je jí věnována větší pozornost než spolupráci s exekutory, kterých se práce dotýká jen okrajově. I z výsledků ve vymáhání pohledávek dosažených v roce 2014 je patrné, že celkový objem pohledávek vymáhaných cestou správní exekuce se proti roku 2013 zvýšil. Přesto celkový objem pohledávek uhrazených v roce 2014 byl nižší, neboť solventnost dlužníků nadále klesá a zvyšuje se počet dlužníků, kteří jsou zcela bez majetku. Tomu napovídá i fakt, že v roce 2014 byla z celkové vymáhané pohledávky 8,8 mld. Kč vymožena částka ve výši 2,8 mld. Kč, což představuje 32,1 % celkové vymáhané částky. V předchozím roce činil tento poměr 36 %. K tomuto poklesu došlo i přes vyšší počet vydaných výzev a exekučních příkazů, a to zejména proto, že v rámci správní exekuce je stále obtížnější nalézt majetek u dlužníků. I přesto z provedené analýzy vyplývá, že správní exekuce prováděná OSSZ má vyšší efektivitu než vymáhání prostřednictvím soudních exekutorů, a to za situace, kdy jsou soudním exekutorům předávány výhradně případy, u nichž se důvodně předpokládá možnost úhrady.

Další zásadní analyzovanou otázkou je problematika přihlašování a uplatňování pohledávek státu v jiných řízeních, zejména insolvenčních. Stále narůstající počet zahájených insolvenčních řízení týkajících se plátců pojistného je jednak projevem dopadů ekonomické krize a jednak důsledkem novelizace insolvenčního zákona, dle které podala insolvenční návrh i řada dlužníků – fyzických osob, které mají dluh vůči OSSZ. Součástí práce je také letmý pohled do dané problematiky v právní úpravě USA. Ze stručné komparace obou úprav je zřejmé, že ta naše je americkou silně inspirována a ovlivňována. Byly vyzdvíženy jen některé zajímavé rozdíly mezi oběma úpravami, i když podrobnější srovnání by bylo jistě zajímavé, ale vzhledem k rozsahu problematiky není pro tuto práci vhodné.

Z provedeného zjišťování vyplývá, že při vymáhání pohledávek je pracovníky OSSZ zachováván důsledný, ale přitom individuální a racionální přístup k jednotlivým dlužníkům tak, aby řešení vzniklých pohledávek nemělo pro plátce pojistného likvidační následky, bylo oboustranně přijatelné a reálně splnitelné. Takovým řešením je např. řízení o povolení placení dlužného pojistného a penále ve splátkách a rozhodování o odstranění tvrdosti zákona formou prominutí penále. Obě problematiky s vymáháním pohledávek úzce souvisí a vliv na výběr pojistného je značný. Řízení o povolení splátek je jedním z významných procesů ovlivňujících řešení pohledávek a jejich vymáhání, proto je nutné i pro příští období zajistit vysokou úroveň a kvalitu tohoto řízení.

Ke splnění účelu diplomové práce byla na základě provedených analýz úspěšnosti vymáhání navržena možná řešení, která povedou ke zvýšení úspěšnosti vymáhání pohledávek a zároveň k zefektivnění, zkvalitnění a zrychlení práce pracovníků, kteří se tímto procesem zabývají.

7 Seznam použitých zdrojů

1. ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení : zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných : s komentářem a příklady : k 1.1.2014*. 6. aktualiz. vyd. Olomouc: Anag, 2014. ISBN 978-80-7263-861-1.
2. KOBÍK, Jaroslav. *Daňový řád: s komentářem*. Olomouc: Anag, 2010, sv. Daně. ISBN 978-80-7263-616-7.
3. DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 2 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9.
4. ONDRUŠ, Radek. *Správní řád: nový zákon s důvodovou zprávou a poznámkami*. Praha: Linde, 2005, 515 s. ISBN 80-720-1523-0.
5. MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. aktualiz. vyd. ve znění zákona č. 294/2013 Sb. Praha: Leges, 2014, 864 s. Glosátor. ISBN 978-808-7576-809.
6. TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006, xvi, 836 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-717-9489-9.
7. HLAVSA, Petr. *Občanský soudní řád, soudní řád správní a předpisy souvisící: s výkladem nových ustanovení*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-720-1369-6.
8. ZELENKA, Jaroslav a Jolana MARŠÍKOVÁ. *Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy souvisící: komentář*. 2. podst. přeprac. a dopl. vyd. podle stavu k 1.2.2002. Praha: Linde, 2002, 1169 s. Zákony - komentáře (Linde). ISBN 80-720-1323-8.
9. EPSTEIN, David G a Steve H NICKLES. *Principles of bankruptcy law*. St. Paul: Thomson, 2007, xxv, 282 s. Concise hornbooks. ISBN 978-0-314-16192-5.

10. BAIRD, Douglas G. *The elements of bankruptcy*. 5th ed. New York: Foundation Press, 2010, 270 s. Concepts and insights series. ISBN 978-1-59941-725-7.

ZÁKONY:

11. Česká republika. Zákon č. 89/2012 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

12. Česká republika. Zákon č. 26/2000 ze dne 18. ledna 2000 o veřejných dražbách. *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 10. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-26>.

13. Česká republika. Zákon č. 182/2006 ze dne 30. března 2006 o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 62. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-182>.

14. Česká republika. Zákon České národní rady č. 589/1992 ze dne 20. listopadu 1992 o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 118. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-589>.

15. Česká republika. Zákon České národní rady č. 582/1991 ze dne 17. prosince 1991 o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 111. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-582>.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

16. HIGGS, S. L., *Proofs of Claim in Bankruptcy*. HG.org [online]. Vydáno 7. 5. 2008.

Dostupné z: <http://www.hg.org/article.asp?id=5162>.

17. *Česká správa sociálního zabezpečení: Profil organizace* [online]. 2014 [cit. 2015-09-14]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/profil-organizace/>

18. *Integrovaný portál MPSV: Údaje o nezaměstnanosti v jednotlivých regionech* [online]. 2014 [cit. 2015-08-19]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>.

OSTATNÍ ZDROJE:

19. *Časopis Národní pojištění: odborný měsíčník*. Praha: Česká správa sociálního pojištění, 2014, (1/2014).

20. *Časopis Národní pojištění: odborný měsíčník*. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, 2014, (3/2014).

21. *Časopis Národní pojištění: odborný měsíčník*. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, 2014, (11/2014).

22. *Časopis Národní pojištění: odborný měsíčník*. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, 2015, (1/2015).

23. Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2013

24. Rozbor vývoje pohledávek na pojistném za rok 2014

25. Organizační řád ČSSZ

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK:

ČSSZ – Česká správa sociálního zabezpečení

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MSSZ – Městská správa sociálního zabezpečení Brno

OSSZ – Okresní správa sociálního zabezpečení

OSVČ – osoba samostatně výdělečně činná

PSSZ – Pražská správa sociálního zabezpečení

SJM – společné jmění manželů

SVČ – samostatná výdělečná činnost